

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 11.

Tisdagen den 18 februari.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Borell* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 87, angående pension åt reservpostexpeditören A. C. J. Lundholm, född Nyman.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare Erik Nygren sedan den 14 dennes är sängliggande sjuk i halsfluss samt att arbetsförmågan kommer att vara veckan ut intygas härmed på heder och samvete.

Ålsten den 18/2 1930.

Curt Gyllensvärd,
med. dr.

§ 4.

På förslag av herr förste vice talmanen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 22 i denna månad företaga val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän.

§ 5.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till bankoutskottet propositionerna:

nr 85, angående pension åt vice häradshövdingen C. A. W. Haraldson;

nr 74, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 75, angående understöd åt vissa förutvarande anställningshavare vid Karlskrona kustartilleriregementes tvättinrättning; och

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 11.

nr 76, angående bestridande från anslaget till allmänna indragningsstaten av en förre furiren G. Hallonqvist tillerkänd livränta; samt

till statsutskottet propositionen, nr 77, angående befrielse för kaptenen O. P. B. Dahlström och fanjunkaren K. R. Juhlin från viss ersättningskyldighet.

§ 6.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—8, statsutskottets utlåtanden nr 22—25 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 4—8.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*:

nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning; och

nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 32, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 163) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditori-arbete;

fru *Nordgren m. fl.*, nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition nr 31; samt

herr *Jeppsson m. fl.*:

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande; och

nr 394, om avslag å det i Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, framställda förslaget om höjning av tullen å socker.

Nämnda motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser dels till Konungen:

nr 11 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1930/1931 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av åldersunderstöd åt s. k. lådbrevbärare vid postverket; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1930 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

dels till fullmäktige i riksbanken, nr 31, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

dels till fullmäktige i riksgäldskontoret, nr 32, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

dels ock till styrelsen för riksdagsbiblioteket, nr 33, angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fru <i>Nordgren</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 21 febr.,
herr <i>Olson</i> i Göteborg	» 2 » » » 20 »
» <i>Ander</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Brännberg</i>	» 5 » » denna dag,
» <i>Lilliecreutz</i>	» 6 » » den 19 febr. och
» <i>Lundström</i>	» 2 » » denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 19 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Malmberg* propositionerna:

nr 89, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad;

nr 90, angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekärens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning;

nr 91, angående försäljning av den under lantförsvarets förvaltning stående egendomen Arendala i Hardeberga socken av Malmöhus län;

nr 92, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 93, angående tilläggspension åt läraren vid krigshögskolan, f. d. läroverksadjunkten C. O. Nordgren;

nr 94, angående tilläggspension åt förre förmannen vid flottans varv i Karlskrona H. T. Danielson;

nr 95, angående pensionsförbättring åt mästaren vid marinens centrala beklädnadsverkstad H. Frisell;

nr 96, angående pension åt två förutvarande båtsmän;

nr 97, angående dispositionen av förefintlig behållning å anslag till undervattensbåtmaterial;

nr 98, angående försäljningspriset för en fastighet inom Malmköpings köping;

nr 103, angående avskrivning av viss del av statslån till Varberg—Åtrans och Eksjö—Österbymo järnvägsaktiebolag; och

nr 104, angående förvärvande för telegrafverkets räkning av vissa tomter i Göteborg; samt

av herr statsrådet *Lübeck* propositionerna:

nr 99, med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m.; och
nr 100, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 87, angående pension åt reservpostexpeditören A. C. J. Lundholm, född Nyman.

§ 3.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 390 och 391 av herr *Hansson* i Stockholm m. fl.; och
nr 392 av fru *Nordgren* m. fl.;

till jordbruksutskottet motionen nr 393 av herr *Jeppsson* m. fl.; samt
till bevillningsutskottet motionen nr 394 av herr *Jeppsson* m. fl.

§ 4.

Om visst tillägg till den s. k. ensittarlagen. Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till den s. k. ensittarlagen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 34 i första kammaren av herr *Möller* m. fl. och nr 72 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm m. fl.

I motionerna, som voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen ville för sin del besluta sådant tillägg till lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (den s. k. ensittarlagen), att densamma icke kunde genom avtal mellan jordägare och nyttjanderättshavare sättas ur tillämpning eller att för åtnjutande av lösningsrätt uppställdes andra förutsättningar och villkor än de i lagen angivna.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Hagman*, *Hage*, *Hedvall* och *Hansson* i Trollhättan, vilka ansett, att motionerna bort av utskottet tillstyrkas.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Vid revisionen av den s. k. ensittarlagen år 1925 underlät man att i lagen införa en bestämmelse, innefattande förbud mot att genom avtal bringa densamma ur kraft. Man gjorde detta dels av hänsyn till jordägarna och dels därför att man icke ville skapa ett sådant förhållande, att i de fall, då nyttjanderättshavaren icke kunde inlösa det åt honom upplåtna området, det skulle vara omöjligt för honom att kvarstanna såsom nyttjanderättshavare. Att lagens andemening emellertid

var, att en nyttjanderättshavare, som *ville* frilösa sig, också skulle ha möjlighet därtill, därom råder ingen tvekan.

Nu har det dock visat sig, att man med nuvarande lagbestämmelser kan handla direkt i strid mot lagens andemening. I den motion jag framburit i andra kammaren påpekas ett fall, där en nyttjanderättshavare under tryck tvingats att avstå från möjligheten att frilösa sig. Han hade begärt frilösning, men från jordägarens sida gjordes en framstöt på grund av att nyttjanderättshavaren icke betalat arrendeavgiften. Nyttjanderättshavaren bibragtes den föreställningen att han genom denna underlåtenhet förlorat sin lösningsrätt, och under sådana förhållanden lockades han att skriva under ett avtal, vari han avsåde sig densamma. Att detta förfarande står i uppenbar strid mot lagens andemening bekräftas därutav, att förrättningsmännen trots avtalet tillerkände nyttjanderättshavaren lösningsrätt. Saken drogs emellertid inför domstol, och där fick den formella rätten betyda mera än den reella. Resultatet blev, att nyttjanderättshavaren i detta fall frändömdes sin rätt till inlösen.

Jag tror, att det finns anledning för riksdagen att mycket allvarligt beakta, att man på detta sätt skapat ett prejudikat, som faktiskt kan sätta hela riksdagens avsikt med lagstiftningen ur kraft. Det är så mycket angelägnare att göra detta, som det uppseendeväckande förhållandet inträffat, att det officiella organet för det nuvarande regeringspartiet direkt uppmanat och drivit propaganda för att man skall genom åtgärder tvärtemot lagens andemening omintetgöra riksdagens avsikter. Det finns tyvärr ingen möjlighet att i år vinna något praktiskt resultat i saken, sedan första kammaren redan avslagit motionen, men det förefaller mig, som om det här föreläge sådana omständigheter, att en opinionsyttring från andra kammarens sida vore väl motiverad.

Jag tillåter mig därför, herr talman, framlägga följande förslag: *Förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.* Härigenom förordnas, att i lag den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skall införas en ny paragraf, betecknad 20 § av följande lydelse: »Ej må genom avtal mellan jordägare och nyttjanderättshavare denna lag sättas ur tillämpning eller för åtnjutande av lösningsrätt uppställas andra förutsättningar och villkor än de i lagen angivna; har så skett vare avtalet därom utan verkan.»

Jag hemställer om bifall till detta förslag.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det förslag herr Hansson framförde är ingalunda någon nyhet. Vi ha haft tillfälle att i riksdagen pröva denna sak förut och t. o. m. den regering, som herr Hansson på sin tid tillhörde, fann lämpligt att ur lagen utesluta en paragraf av samma innehåll som den herr Hansson nu rekommenderat andra kammaren att uttala sig för. Det var nämligen så, att i det ursprungligen utarbetade förslaget fanns inryckt en paragraf av den lydelse herr Hansson nu i motionen och i sitt yrkande förordar. På grund av ett yttrande av lagrådet beslöts emellertid år 1925 i regeringen, där dåvarande statsrådet Nothin var föredragande departementschef, att i det förslag till ändring av ensittarlagen, som skulle framläggas för riksdagen, nämnda paragraf icke skulle införas. Orsaken härtill var alltså den invändning mot densamma, som gjorts av lagrådet. Från lagrådets sida påpekades nämligen, hurusom, därest en bestämmelse infördes, som omöjliggjorde för en jordägare att i ett avtal inrymma förbehåll om inskränkning i lösningsrätten, jordägaren i många fall skulle vägra att förnya avtalet, vilket skulle medföra en nackdel för arrendatorn. Det kan ju nämligen icke blott tänkas — utan det inträffar helt säkert många gånger — att det för arrendatorn är den största och viktigaste förmånen, att han kan få sitt avtal om nyttjanderättsupplå-

Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

*Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

telse förnyat. Detta kan ofta endast ske, därest jordägaren får göra förbehåll om att den i ensittarlagen medgivna lösningsrätten icke skall åtnjutas, och det kan mycket väl inträffa det förhållandet, att arrendatorn icke har något att invända mot en dylik överenskommelse. Det synes mig sålunda riktigt, när man påpekat, att om man stänger möjligheten att göra sådant förbehåll detta innebär nackdel icke bara för jordägaren utan även för arrendatorn, som därigenom icke kan få upplåtelseavtalet förnyat. Jag tror under sådana förhållanden och även med hänsyn till att antalet upplåtelser där ensittarlagen är tillämplig undan för undan minskas, att det icke är skäl att nu införa den föreslagna bestämmelsen, utan att det är till båda parternas båtnad, om lagen bibehålles oförändrad.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det argument, som herr Magnusson i Skövde anförde, har jag redan berört, och jag har upplyst om, under vilka förhållanden den socialdemokratiska regeringen avstod från att framföra förslag om införande i ensittarlagen av bestämmelse med förbud mot att genom avtal försätta lagen ur kraft. Förhållandet är emellertid, såsom jag nämnde, att sedan dess en omständighet av ganska stor vikt inträffat. Det är detta frågans nya läge, som andra kammaren har att taga ställning till. Det har nämligen visat sig, att uraktlåtenheten år 1925 haft till följd handlingar direkt stridande mot lagens andemening, och det bör väl då vara angeläget för lagstiftaren att se till, att man eliminerar de möjligheter, som finnas, att på detta sätt göra tvärtemot vad som avsetts med lagen. Det är denna nya omständighet, som gör, att man nu anser en bestämmelse av föreslagen innebörd nödvändig. Naturligtvis är det beklagligt, om detta skulle leda till att någon enstaka ensittare försattes i det tvångsläget, att om han icke kan friköpa området han heller icke kan förnya sitt kontrakt. Men man får nog taga en dylik olägenhet, om man i gengäld vinner vad man verkligen med lagen vill uppnå, nämligen att flertalet ensittare skola ha möjlighet att friköpa sig.

Jag hemställer fortfarande, herr talman, om bifall till mitt förslag.

Herr **Björnberg**: Herr talman! Herr Hansson fäste särskilt i sitt senaste anförande stort avseende vid det enda, av några såsom prejudicerande ansedda fall, som inträffat sedan lagen antogs, då det moment utslöts, som man nu krävt att få infört i lagen. Ja, det är ju givet, att svårigheter kunna uppstå, men den olägenhet herr Magnusson i Skövde nyss påpekade och vilka även utskottet i sitt utlåtande erinrar om, nämligen att vederbörande nyttjanderätts-havare helt enkelt skulle på grund av denna tvingande bestämmelse komma i ett sämre läge därför att de ofta icke kunde få förnya sina kontrakt om upplåtelse, där de icke vore i tillfälle att friköpa åt dem upplåtna områden. Detta skulle kunna leda till att hemmen spolierades och vederbörande ställdes utan den försörjningsmöjlighet de dittills haft. Inom utskottet har det yttrande, som lagrådet avgivit, tillmätts en avgörande betydelse vid bedömandet av frågan. Utskottets majoritet har icke kunnat, i likhet med motionärerna finna, att det fall man här åberopat, skall vara tillräckligt vägande för en speciell lagstiftning, då genom en bestämmelse av ifrågavarande art såväl jordägarnas som nyttjanderättshavarnas rörelsefrihet äventyras och de fränkännas möjligheten att komma till en uppgörelse, som för båda parterna kan vara lämpligare och för dem ur alla synpunkter mera tilltalande. Jag har i utskottet biträtt majoritetens åsikt, därför att jag icke velat ansluta mig till något, som skulle äventyra hemmens bestånd. Jag har gjort det i känslan av att rörelsefriheten på detta område är värdefullare än lagbestämmelser, som helt enkelt framtvinga svårigheter till uppgörelse även för

arrendatorer och innehavare av jord utan äganderätt. Jag har under många år förordat, vid sidan av *äganderätt*, innehav av jord med *nyttjanderätt* såsom en för många mera lämplig form, och jag frångår ej heller nu min ståndpunkt i detta avseende, då jag tillstyrker andra kammaren att följa första kammarens föredöme och biträda utskottets förslag.

*Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Hansson i Stockholm nämnde, att det sedan år 1925 inträffat en omständighet av stor vikt, vilken — såsom jag förmodar han menar — skulle göra det angeläget för andra kammaren att frånga sin förut intagna ståndpunkt. Jag vet icke vilket förhållande herr Hansson tillmåter den största betydelsen: att ett högerorgan gjort något enligt herr Hanssons förmenande olämpligt uttalande i denna fråga eller att det i Halland förekommit det i motionen omnämnda fallet, där genom förbehåll från jordägarens sida friköpningsrätten försatts ur kraft. Jag förmodar, att det är sistnämnda händelse herr Hansson anser vara av den särskilda vikt, att den skulle betinga en ändring av lagen. Det kan då vara lämpligt att något redogöra för det ifrågakvarande fallet, vilket varit föremål för domstols prövning. Såvitt av handlingarna framgår låg saken till på följande sätt. Arrendatorn hade begärt att komma i åtnjutande av sin lösningsrätt. Det befanns emellertid, att han försummat betala arrendet, varigenom lösningsrätten förverkats. Han stod då inför utsikten att antingen få förnya arrendet och få bo kvar eller avtråda detsamma och flytta därifrån med sina hus. Det skrevs då ett avtal mellan jordägaren och honom, vari arrendatorn tillförsäkrades rätten att bo kvar men jordägaren förbehöll sig, att arrendatorn icke skulle begagna sig av lösningsrätt på grund av nya avtalet. Man kan väl ändå tvista om, huruvida man i jordägarens beteende kan finna något särdeles olämpligt. Han hade dock visat arrendatorn det tillmötesgåendet, att denne trots förverkad arrenderätt fick sitta kvar. Och det är nog minst sagt tveklöst, huruvida detta fall kan vara av den stora betydelse, att man därpå bör grunda en lagändring sådan som den föreslagna. För min del tror jag icke att så är förhållandet.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Det av Kungl. Maj:t avgjorda friköpningsärendet, vilket närmast föranlett den föreliggande motionen, avsåg friköp av ett torp, tillhörigt det stora fideikommisset Vapnö, vilket fideikommiss ligger strax utanför den stad där jag bor. Det bör kanske erinras om att nämnda fideikommiss omfattar hela socknen med samma namn och därutöver en del gårdar, som ligga i Enslöv, i Holms, i Kvibille och i Söndrums socknar. Det är sålunda ett gods tillräckligt stort för att kunna tåla vid en avsöndring utan att det därutav skulle taga någon nämnvärd skada. Efter det av Kungl. Maj:t nu fastställda beslutet kan man befara att, såsom fallet blivit på Vapnö fideikommiss, det blir omöjligt för en mindre jordbrukare, som har eget hem på ofri grund, att få friköpa detsamma. Det förefaller mig, som om det vore viktigt, att sedan man nu fått uppmärksamheten fäst vid den brist, som vidlåder ensittarlagen till förfång för en hel del ensittare, man fortast möjligt ser till att bristen avhjälpes, så att icke flera komma att lida därav. Jag tror, att man kan säga, att detta icke är det enda fall, där jordägaren gått till väga ungefär på samma sätt som förmyndaren för fideikommissarien på Vapnö. Det lär finnas flera sådana fall, fastän de icke ha kommit att prövas av domstol. I detta sammanhang vill jag påpeka, att när man läser rättegångshandlingarna i det nämnda ärendet man får en något annan uppfattning om huru det hela gått till, än den man fick av den relation herr Magnusson i Skövde här i dag gav. Jag ber de kammarledamöter, som möjligen ha motionen med sig, att de läsa igenom densamma. De skola då se, att

Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

vad som i målet förekommit icke i alla stycken stämmer väl överens med herr Magnussons i Skövde redogörelse.

Nu har man här i dag hänvisat till vad lagrådet yttrade 1922, och ur detta lagrådets yttrande har man velat draga fram sådana uttalanden, vilka skulle gå ut på att om man söker att ändra lagen på det sätt som här föreslagits, så skulle man därmed åstadkomma skada. Jag ber för min del att få bringa i åminnelse ett annat uttalande av lagrådets majoritet år 1922. Den uttalade nämligen följande: »På områden, där enligt lagstiftningens allmänna grundsatser rättsförhållanden regleras genom avtal mellan de enskilda, lärers inskränkning i den fria avtalsrätten icke böra göras i andra fall än då sådant påkallas av synnerligen vägande skäl.» Om vi 1922 inte hade de vägande skäl, som kunde föranleda ett sådant tillägg i lagen, som här är i fråga, så vill det dock förefalla mig, som om vi nu hade fått dem, nämligen genom det Kungl. Maj:ts utslag, som är omnämnt i motionen.

Om den riksdag, som nu är inne, har det ju sagts, att den skulle bli mer än eljest en riksdag för behandling av jordbrukets ärenden och för tillgodoseende av jordbrukarnas intressen. När jag läste det utskottsutlåtande, som här föreligger, kunde jag icke låta bli att sätta det i samband med de jordbrukarintressen, som denna riksdag skulle särskilt tillvarata. Och när jag då ser det mot bakgrunden av de förhållanden, som här förevarit, där en torpinnehavare på ett stort fideikommiss sökt att få bli ägare av den lilla jordbit, som han har sin lilla stuga på, och ser, vilket motstånd detta möter, så måste jag säga, att det blir väl med denna riksdags jordbrukarintressen, som det allt som oftast brukar bli, att det blir de stora jordbrukarnas intressen man söker slå vakt om, medan däremot de små jordbrukarnas intressen lämnas fullständigt åsido.

För mig är det lätt förklarligt, att representanterna i andra lagutskottet för högerpartiet intagit en sådan ståndpunkt, som de gjort. Ty högerpartiet såsom sådant har ju alltid motsatt sig den lag, som vi kalla ensittarlagen. När vi 1918 i lagutskottet behandlade det då föreliggande förslaget, så gjorde högerpartiets representanter allt vad de kunde för att omintetgöra denna lag. Det var således för mig icke alls oväntat, att högerpartiets representanter här skulle slå vakt om de stora jordbrukarnas intressen. Men jag hade dock väntat, att bondeförbundet möjligen skulle intaga en annan ståndpunkt. Och vad de frissinnade beträffar trodde jag, att de, med sina föregående när det gäller denna lag, skulle vilja vara med om att rätta till vad som brister i densamma. Men, som sagt, när man ser, hur de borgerliga partiernas representanter här återigen taga ställning mot de små jordbrukarna och för de stora, så har man sannerligen icke mycket att hoppas av denna riksdag heller, när det gäller de små jordbrukarnas intressen.

Även om det sålunda, herr talman, i år icke kan leda till något positivt resultat, om andra kammaren bifaller det förslag, som här framställts av herr Hansson i Stockholm, så anser jag det likväl av vikt, att så sker. Ty det kan icke vara försvarbart att nu ha ensittarlagen sådan den är, när det visat sig, att det finns, som jag förut sagt, en stor lucka i densamma.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Hansson i Stockholm framställda förslaget.

Herr Jeppsson: Herr talman! Den siste talaren uttryckte sin förvåning över att det parti, jag har äran tillhöra, icke biträtt motionärernas yrkande i den föreliggande frågan. Jag ber då att med några ord få klargöra, varför jag för min personliga del icke har biträtt detta yrkande.

Jag har, såsom nog de flesta av kammarens ledamöter veta, vid flera tidigare tillfällen, då frågan om ensittarlagen varit uppe i kammaren, med min röst

bidragit till de längst gående beslut i fråga om ensittarnas lösningsrätt. Men oaktat jag haft och fortfarande hyser det största intresse för att denna lag må kunna tillämpas i största möjliga utsträckning för att därmed skapa möjlighet för alla de hem, som nu på grund av nyttjanderättsupplåtelser äro byggda på ofri grund, att få egen grund, så har jag dock icke denna gång kunnat vara med om att biträda motionärernas yrkande i frågan. Jag har därvid grundat min ståndpunkt först och främst på de skäl, som här anförts i andra lagutskottets utlåtande, d. v. s. samma skäl, som av lagrådet på sin tid åberopades mot en bestämmelse liknande den nu föreslagna. Dessa av lagrådet anförda skäl ha dock ansetts vara så starka, att dåvarande justitieministern, nuvarande generaldirektören Nothin, år 1925 sade i den proposition, som då avlämnades till riksdagen: »På grund av vad tre ledamöter av lagrådet anmärkt i fråga om 19 § i det år 1922 remitterade förslaget har denna paragraf uteslutits.» Detta har alltså varit ett av de skäl som gjort, att jag icke velat biträda motionen.

Ett annat skäl har varit, att jag tror, att ensittarlagen har i mycket stor utsträckning tillämpats på sådana lägenheter, som avsågos vid lagens tillkomst. Det är nämligen så, att lagen ju endast kan tillämpas på lägenheter, på vilka boningshus funnos uppförda före den 1 januari 1919. Jag tror — och jag har i det hänseendet erfarenhet att bygga på från min egen hembygd, där ensittarlagen torde tillämpas i större utsträckning än i någon annan del av landet — att redan nu lösningsrätten enligt ensittarlagen i mycket stor utsträckning kommer till användning. Numera förekommer icke, åtminstone i den trakt jag representerar, i någon nämnvärd utsträckning, att bostadshus byggas på ofri grund, utan åtminstone i stationssamhällen och andra större samhällen söker man alltid förvärva en egen tomt för uppförande av sitt bostadshus, och dylika förvärv låta sig göra lättare efter den nya jorddelningslagens tillkomst. Men jag vill icke försumma tillfället att i detta sammanhang påpeka, att om man vill öka möjligheterna för att på detta sätt förvärva bostadstomter, så skall man underlätta relaxering av de på det sättet avstyckade lägenheterna. Jag tror, att man på det sättet kan vinna ganska mycket.

Men jag vill härtill säga, att när jag icke kunnat vara med om denna ändring, så har det ytterligare varit av den anledningen, att såsom skäl för den i motionen och senast nu här i kammaren begärda lagändringen har anförts endast ett fall, då man enligt vederbörandes förmenande skulle missbrukat lagen i fråga. Detta fall har ju relaterats här så utförligt, att jag för min del icke skall gå närmare in därpå. Jag vill endast understryka, att anledningen till att ifrågavarande ensittare icke fick utöva lösningsrätt, var den, att avtal upprättats efter det han inlämnat sin ansökan om lösningsrätt. Men jag sade i utskottet, och jag säger detsamma här, att skulle det visa sig framdeles, att man i större utsträckning kommer att från jordägarnas sida på ett eller annat sätt begagna sig av möjligheten att genom avtal förhindra lösningsrättens utnyttjande — vartill man bl. a. blir uppmuntrad genom vissa pressalster i vårt land — så kommer jag för min del att taga i allvarligt och välvilligt övervägande, huruvida man icke bör gå en väg, liknande den motionärerna här föreslagit. Men på frågans nuvarande ståndpunkt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr Lindqvist gjorde sitt bästa för att ge denna fråga proportioner, som den rätteligen icke har. Jag vill nämna, att den relation av det ifrågavarande fallet, som jag lämnade, grundade sig på en i utskottet föredragen redogörelse för rättsförhandlingarna i ärendet. Vidare säger herr Lindqvist, att det här gällde ett stort fideikommiss och att detta förhållande skulle i viss mån böra inverka vid fallets bedömande. Jag kan icke

Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

Om
viss tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

finna, att då det gäller att bedöma en rättsfråga, det är riktigt att taga hänsyn till huruvida i det särskilda fallet lägenheten befanns sig på en större eller mindre jordegendom. Rättsförhållandet blir väl detsamma i båda fallen. När sedan herr Lindqvist med ett visst patos gjorde gällande, att det här var fråga om att gynna de större jordbrukarna på de mindre jordbrukarnas bekostnad, så vågar jag verkligen på det allvarligaste draga i tvivelsmål, huruvida herr Lindqvists omdöme är inne på rätt väg. Vi skola dock komma ihåg, att i detta fall gällde det visserligen en stor jordbrukare, men det gällde också en liten. Skulle denna mindre jordbrukare verkligen ha varit hjälpt med att det funnits en bestämmelse, som absolut förhindrat, att han kunde få fortsätta sitt arrende? Ty det är mycket sannolikt, att fideikommissförvaltaren, tillika förmyndare för fideikommissarien, skulle motsatt sig en förlängning av arrendet, därest icke förbehåll beträffande lösningsrätten kunnat göras. Jag menar att lägenhetsinnehavaren då säkerligen fått lämna sitt ställe, därest lagen haft den lydelse, som här är föreslagen. Det är därför icke riktigt att här göra gällande, att de, som nu icke vilja vara med om att införa denna ändring, äro ute för att gynna de större jordbrukarna, och att herrarna, som vilja ha ändringen till stånd, gynna de mindre jordbrukarna. Jag tror, att man med lika stort skäl kan säga, att de bestämmelser, som nu gälla, kunna vara till fördel för de mindre jordbrukarna likaväl som för de större. Jag känner förhållandena på landsbygden, och det är det som gör, att jag icke tror, att den föreslagna ändringen i ensittarlagen skulle bliva till gagn för de små lägenhetsinnehavarna utan tvärtom till skada. Och det skälet är starkt nog för att motsätta sig denna lagändring. Slutligen säger herr Lindqvist, att visserligen känner man icke mer än detta fall, men det lär finnas många andra fall också. Var och en förstår väl ändå, att på så svaga grunder, som att det *lär* finnas andra fall, bör man icke genomföra en lagändring.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Det senast förda resonemanget beträffande rättsförhållandena för större och mindre jordägare skall jag icke ge mig närmare in på. Herr Magnusson i Skövde invände gentemot herr Lindqvist i Halmstad, att det väl bör vara samma rätt för den större jordägaren som för den mindre. Ja, det må vara hänt, att det rent rättsligt sett ställer sig så. Men här gäller det dock en helt annan sak. Här gäller det å ena sidan en mindre jordbrukare, hans hem, hans allt, hans under en stor del av hans livstid samlade kapital, och å andra sidan en stor jordägare, som lagen ger möjlighet att annullera den mening, som lagstiftaren haft, och säga: jag omintetgör den lag, som säger, att ensittaren äger rätt att friköpa sitt område, när husen äro uppförda på annans grund. Herr Magnusson i Skövde och jag se denna sak helt olika. Jag anser det vara ett minimum av social omvårdnad att tillse, att den lagstiftning upprätthålles, varmed man avsett att skydda en del av de jordbrukare, som kanske ha det allra svårast, så att inte den starkare parten skall ha möjlighet att omintetgöra densamma.

Nu har herr Magnusson erinrat om att justitieministern 1925 icke gick in för detta utan på grund av det av lagrådets majoritet avgivna yttrandet fann sig icke böra föreslå en bestämmelse av denna innebörd. Nu har ju dock en ledamot av samma regering motionerat om en ändring just i detta avseende. Och jag skulle vilja fråga herr Magnusson: borde inte det sist framförda få anses vara mera vittnesgillt? Jag har för övrigt haft tillfälle att tala med dåvarande justitieministern efter motionens framförande. Och han förklarade, att han icke kunde förstå, att lagen utnyttjats såsom i detta fall skett. Han hade icke tänkt, att man skulle kunna gå sådana vägar för att kringgå den lagstiftning, som avsåg att skydda de mindre jordbrukare, som gå under benämningen ensittare.

Herr Björnberg yttrade, att parternas rörelsefrihet ovillkorligen borde upprätthållas. Jag vill då säga herr Björnberg, att det är mycket möjligt, att den rörelsefriheten icke kommer att inskränka sig till endast det här relaterade fallet, då ju mycket betydande tidningsorgan klart och tydligt uppmanat jordbrukarna i landet att sätta lagstiftningen ur funktion genom att träffa avtal på förhand om uteslutande av lösningsrätten för ensittarna.

Eftersom jag hörde, att herr Olsson i Kullenbergstorp begärde ordet efter mig på grund av en interpellation av herr Lindqvist i Halmstad, hur bondeförbundet ställde sig till denna fråga, så vill jag erinra om att när denna fråga var före i jordkommissionen vi voro fullt eniga ända från herr Olsson i Kullenbergstorp och till mig därom, att vi här borde ha en lagstiftning av den valör, att den inte med ett enkelt förhandsavtal kunde sättas ur kraft.

När det här visats, att meningen med lagen har kringgåtts, så kan jag, herr talman, icke finna annat än att det är på sin plats att söka rätta till detta. Jag ber därför att få yrka bifall till det av herr Hansson i Stockholm framställda förslaget.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Herr Lindqvist i Halmstad gav mycket lätt högern sin absolution för den ställning den intog i denna fråga. Men beträffande bondeförbundet kunde han däremot icke på något sätt medgiva någon förmildrande omständighet för att det partiet icke följt socialdemokraterna här. Jag har i fyra år suttit i jordkommissionen och hört denna fråga mycket noggrant utvecklas, framför allt av herr Lindhagen, som var mycket grundligare i denna fråga än herr Lindqvist. Ty han gick alltid ut ifrån att om en person pekade ut ett stycke jord, som han ville ha för att uppföra ett hus, så skulle staten ställa om, att han fick denna jord, var den än var belägen. Den här motionen är ju således bara ett mycket blekt återsken av herr Lindhagens grundliga reform.

Ja, vi hade i ensittarlagen först en bestämmelse, där det hette, att på 200 meters avstånd från huvudfastighetens hus och trädgård, där ägde ensittaren ej rätt att påkalla lösning. Den bestämmelsen ansågs litet stel, och då blevo vi hörda i jordkommissionen, om den kunde mjukas upp eller tagas bort, och då blev det ändrat så, att det var förrättningsmännen, som hade i första hand att avgöra, om denna lösningsrätt borde tillåtas i ett givet fall eller icke, med hänsyn till stamfastigheten. Det är det, som herrar lösare mycket litet sysselsätta sig med: Hur ser det ut med stamfastigheten? Jag känner ej det fall, som herr Lindqvist åberopade, så att jag kan ej bedöma det. Men jag skall för herr Lindqvist framhålla, hur det en gång gick i kammaren här. Det var en högerman, som väckte motion om, att sex torpare på en kronodomän skulle få lösa sina innehavande torp. Det såg ju bra ut. Förrättningsmännen hade gått med på det, men domänstyrelsen hade vägrat. När vi i jordbruksutskottet, som jag hade äran tillhöra, fick in kartan över egendomen, där lösningen skulle ske, visade det sig, att det, som blev över för kronan av fastigheten, blev rent ituhackat. Den återstående fastigheten kunde överhuvud taget ej användas till något förnuftigt ändamål som fastighet. Det är det, som mången gång man bör taga litet hänsyn till, när det gäller att lösa. Och när man nu lagt det som det ligger, att det är förrättningsmännen, som i första hand skola bedöma saken, och det sedan får överklagas hela vägen, tror jag, att det är kinkigt för den enskilde mannen att bedöma, om man har handlat rätt eller ej, när lösningsrätten är vägrad. Och om jag då ser som praktisk man på saken, så, om jag sätter denna stela bestämmelse in i lagen, att lösningsrätt skall finnas under alla omständigheter, d. v. s. att den göres till tvingande bestämmelse, vad blir följden? Jo, vissa upplåtelse till brukande-rätt komma aldrig att ske. Jordägaren ser på den där risken på förhand. Det

*Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
visst tillägg till
den s. k.
ensättilagen.
(Forts.)

kan bli så farligt, att han blir avskuren från vägar och dylikt. I ett annat fall, där jag såg på kartan, där det gällde en enskild fastighet, gick lösningsjordbiten in så, att man kringskar jordägarens bostad och trädgård från allmänna vägen, d. v. s. lösningen skedde så, att man tog den jord från fastighetsägaren, som låg utmed landsvägen. Hela stamfastigheten blev avskuren från vägen. Det är uppenbart orimligt, att sådan lösning skulle få äga rum. Ingen har mera intresserat sig för denna lösningsinstitution, att den skulle fungera väl, än jag. Då jag uppträdde i kammaren den första tiden, då de flesta av jordbrukarna vore rena motståndare därtill, önskade jag, att den skulle genomföras. Men det är med det här lösningsinstitutet som med allt annat, att det skall begagnas med sunt förnuft, när det skall användas. Och man skall ej göra för stor skada. Den återstående fastigheten skall också likna någonting. Bestämelsen bör ej göras så stram, att det skall under alla omständigheter kunna tvingas fram lösning av en jordbit, som man vill skilja från stamfastigheten. Jag tror ej, att en sådan bestämmelse är lycklig.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Pettersson i Hällbacken talade med patos om den »mindre jordbrukarens hem och hans allt». Det är ett erkännansvärt patos, om det är äkta och användes på rätt ställe. I detta fall måste jag säga, att herr Pettersson råkade olämpligt använda sig av ett sådant patos. Ty vi böra se det förhållande han hänvisade till sådant det i verkligheten är. Tack vare nu rådande lagstiftning sitter denne omtalade småbrukare kvar på sitt ställe, om jag ej misstänker mig, i tio år, för vilken tid hans arrende förlängdes. Men hur skulle det ställt sig för honom, om vi haft den lagbestämelsen, som herr Pettersson och andra nu vill införa? Om vi observera, att småbrukaren på grund av underlåtenhet att betala arrendet icke blott skulle förlora lösningsrätten utan även rätten att behålla arrendet, om vi vidare tänka oss, att vederbörande godsförvaltare, om han hade vetat med sig, att om arrendet förnyades, inträdde ovillkorlig lösningsrätt för fastigheten, då hade han sannolikt funnit det riktigt att vägra förlängning av arrendet. Jag säger ej, att vederbörande hade handlat riktigt, men människorna äro nu en gång sådana. Då hade det inträffat, att vederbörande arrendator måst lämna arrendet och taga ned husen. Nu sitter han i alla fall kvar. Då vill jag fråga: Under vilka förhållanden har man rätt att tala med patos om denne småbrukares hem och allt? Jag tror, att i detta fall har den mindre småbrukarens hem och allt blivit bättre tryggt, tack vare att lagstiftningen medgivit rörelsefrihet, än om vi haft den föreslagna stela lagstiftningen, som sannolikt hade lett till, att då arrenderätten var förverkad och även lösningsrätten, hade vederbörande fått flyttat bort sina hus, så att de förlorat sitt värde. Det är så förhållandena föreligga i detta fall och komma att föreligga i allmänhet i levande livet, och då kan man med skäl fråga, om icke en allt för stel lagstiftning, även om den har till syfte att gagna den ena parten, likväl kommer att för honom medföra skada.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Olssons i Kullenbergstorp yttrande. Jag tillät mig säga i mitt första anförande att jag väl kan förstå, att högerpartiet intar den ställning som det gjort, men däremot har svårare att förstå, att bondeförbundarna intagit samma ställning. Och nu säger herr Olsson i Kullenbergstorp, att han — och jag tror med rätta — och icke bara han utan hans partivänner, ha intresse av att få saken ordnad. Det är det jag har vetskap om, och det var därför, som jag förvånade mig över, att det nu såg ut, som om detta intresse icke förefunnos.

Så talade herr Olsson i Kullenbergstorp om en del förhållanden, där det är

fråga om att friköpa och stycka ifrån en stor fastighet, hur illa det då skall kunna bli ordnat för stamfastigheten. Han tillät sig säga med tanke på, att det i ett fall gällde ett stort fideikommiss, som omslöt icke blott en hel kommun utan även gårdar i andra socknar, att det kände han icke till. Men han kände andra fall, där det kunde framkallas svårigheter för huvudfastigheten. Ja, men dessa saker, herr Olsson i Kullenbergstorp, regleras i lagen, och äro de ej tillräckligt reglerade, skola vi titta på den saken. Det är ej fråga om att söka skapa ett eget hem för en mindre jordbrukare på bekostnad av en större jordägare. Förutsättningen är naturligtvis, att det kan ordnas så, att huvudfastigheten kan skötas på ett ekonomiskt sätt. Det är meningen. Och herr Olsson i Kullenbergstorp kan ej säga, att den nuvarande lagstiftningen i det fallet är till skada för de stora jordägarna.

Så säger herr Olsson i Kullenbergstorp, att vad vi motionsvis framfört, är en så liten sak, att det är ingenting mot vad herr Lindhagen påyrkat i jordkommissionen. Då tycker jag, att det borde föranleda herr Olsson i Kullenbergstorp att gå med på detta. Eller vill han ej ha små reformer utan endast stora?

Så vill jag säga med anledning av vad herr Magnusson i Skövde yttrat. Herr Magnusson i Skövde säger, att när man skall pröva rättsförhållanden, får man ej taga hänsyn till, om det är stora eller små jordägare. Det är alldeles riktigt. Något annat har jag aldrig velat göra gällande. Jag har ej velat, att man skall avgöra rättsförhållanden o. dyl. efter om det är fattiga eller rika människor det gäller, utan det är rättshänsyn man skall taga. Jag kan ej förstå, hur herr Magnusson i Skövde kunde tala så.

Men det var ett annat uttalande, som herr Magnusson hade, vilket jag alls ej kan förstå. Herr Magnusson ville göra gällande, att om ensittarlagen varit sådan, som i motionen föreslagits, skulle det ha varit till denna torparens nackdel. Han skulle ej haft möjlighet att köpa jorden. Hur kan herr Magnusson göra ett sådant påstående? Det är ej möjligt, ty hade lagen varit sådan som vi föreslagit, hade han fått friköpa, och då hade det ej varit möjligt för jordägaren eller förmyndaren att genom ett sådant kontrakt hindra det.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Herou: Herr talman! Det är egendomligt, att frågor med ganska ringa räckvidd framkalla stora politiska stridigheter i riksdagen, under det att frågor med stor betydelse för den fattiga bondebefolkningen knappast synas framkalla något intresse i denna kammare.

Ensittarlagen avser att reglera förhållanden, som röra, om jag ej minnes fel, 30,000 små lägenhetsinnehavare, och det var lagstiftningens ursprungliga mening och syfte, att man här skulle reglera det förhållandet, att när en lägenhetsinnehavare på ofri grund har äganderätt till byggnaderna, skulle det icke medgivas, att det värde han i dessa byggnader äger skulle spolieras därigenom, att jordägaren kunde vråka honom, därför att byggnaderna befunno sig på ofri grund.

Det är uppenbart, att man där träffar ett område, som har en viss betydelse, men det är lika uppenbart, att man förbisett en mycket viktig omständighet av kanske ännu större betydelse för dessa lägenhetsinnehavare, den nämligen, att när en frilösning kommer till stånd, så uppskattar man värdet till dagens värde och förbiser, att det oftast är så, att det är lägenhetsinnehavaren och hans förfäder, som skapat fastighetens värde genom slit och arbete, det värde den i dag har, m. a. o. att lägenhetsinnehavaren ställdes i den orättvisa positionen, att han får betala till jordägaren för ett värde, som lägenhetsinnehavaren själv framskapat. Den sidan av saken är det stora och centrala problemet, när det gäller förbättring av denna lag. Jag måste verkligen säga, att när man här från visst håll talat om, att man intar en viss position med tanke på

*Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
visst tillägg till
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

hemmens bestånd, då bör man också tänka en smula på den saken, att lösesumman många gånger på grund av de förhållanden jag skildrat blir så stor, att vederbörande måste skuldsätta sig och kanske på grund av bankskulder gå ifrån den lägenhet man ville skydda honom vid.

Vidare vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att från visst håll sade man vid ett plenum i kammaren för några dagar sedan mycket bestämt ifrån, att man icke ville gå in för demonstrationspolitik. Nu gå samma talare i dag in för demonstrationspolitik. Det synes vara en socialdemokratisk inriktning, att man kan föra demonstrationspolitik, när det gäller frågor, vilka, som herr Pettersson i Hällbacken uttryckte sig, omfatta ett »minimum av social omvårdnad», under det man ej vill göra det, när det ställes krav, som ha oerhört stor betydelse för den arbetande befolkningen. Jag måste det oakttat säga, att vi givetvis vilja understödja krav, från vad håll det än kommer, på att upplåtelse och avtal skola ske med iakttagande av de fördelar för lägenhetsinnehavaren som lagen kan medgiva och så, att det ej ges möjlighet för jordägaren att använda sig av bristerna i den lagstiftning man har.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till det förslag, som framlagts av herr Hansson i Stockholm.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Hansson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Hansson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Herr statsrådet *Vult von Steyern* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 86, med förslag till lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera och därav påkallade lagförslag; och

nr 88, angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 6.

I fråga om
obligatorisk
statlig moder-
skapshjälp.

Å föredragningslistan var vidare uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående lagstiftning i fråga om obligatorisk statlig moderskapshjälp.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 346, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för obligatorisk statlig moderskapshjälp enligt i motionen angivna riktlinjer samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa linjer till 1931 års riksdag.

I fråga om obligatorisk statlig moderskapshjälp.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Spångberg: Herr talman! Mina damer och herrar! Utskottet framställer i sitt utlåtande en erinran om, att moderskapsunderstödssakkunnigas betänkande är ute på remiss till vissa myndigheter, som anmodats att avgiva yttrande över detsamma, och säger sig därför anse, att det ej är lämpligt, att riksdagen förordar vissa riktlinjer för frågans lösning. Jag skall ju kunna erkänna, att det ligger en viss försiktighet i formuleringen från utskottets sida, då det ju icke vågat gå emot de linjer, som vi ha dragit upp i vår motion, och vi lova också att återkomma, när frågan på nytt kommer före; den har ju under många år behandlats i riksdagen. Emellertid ha vi framlagt vår motion just nu, därför att vi anse, att de sakkunniga i sitt betänkande uppdragit alldeles felaktiga riktlinjer, både principiellt och beträffande beloppens storlek. Under sådana förhållanden är det också klart, att vi med vår syn på saken redan nu framkomma med våra synpunkter.

Jag vill då till en början erinra om att riksdagen för 22 år sedan i skrivelse till Kungl. Maj:t framhöll statens skyldighet att bereda barnaföderna den skydd de behövde. Det anmärktes, att det vore ur flera synpunkter av synnerlig vikt för staten, att den kvinna, som väntade sin nedkomst, kunde någon tid före förlossningen liksom någon tid efter densamma ostörd av näringsbekymmer och skadliga ansträngningar förskaffa sig den vila och vård, som erfordrades för att hon skulle kunna väl fylla moderskapets förpliktelser. Tiden har emellertid gått; det är nu som sagt 22 år sedan. Många, som icke voro födda då, äro mödrar nu, men ändå heter det i utskottsutlåtandet, att tiden icke är inne för riksdagen att uttala sig för vissa riktlinjer för frågans lösande. Jag måste säga, att jag icke förstår den visdom, som ligger i detta uttalande.

Vad nu de moderskapsunderstödssakkunnigas förslag beträffar, bygger detta för det första, såsom jag nyss sade, på alldeles felaktiga principer i fråga om dem som skola få del av de statsbidrag, som skulle utgå till mödrarna. För det andra äro beloppen alldeles för låga. De sakkunniga föreslå i sitt avgivna betänkande, att en barnaföderna, som på grund av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd nödgas avstå från arbetsförtjänst, skall erhålla två tredjedelar av arbetsförtjänsten från den fjärde t. o. m. den sjätte veckan efter barnsörden, förutsatt att hon under den tiden avhåller sig från arbete. De tre första veckorna efter barnsörden skulle hon sålunda icke erhålla någon dagshjälp alls. Endast de kvinnor, som arbeta i sådant industriellt yrke, att för detta användes — för att återge lagens ord — minst 10 arbetare eller drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst 5 arbetare jämte drivkraft om minst tre hästkrafter, skulle följaktligen få någon ersättning. Begagna nu dessa kvinnor sig av den rätt, som moderskapsunderstödssakkunnigas förslag tillerkänner dem, nämligen att taga ledigt två veckor före och sex veckor efter förlossningen, skulle de kunna erhålla i bästa fall för hela denna tid av åtta veckor två veckors lön. Men därtill komma alla övriga kvinnor, som icke skyddas av åberopade lagstiftning. Dessa skulle icke erhålla någon

*I fråga om
obligatorisk
statlig moder-
skapshjälp.
(Forts.)*

hjälp alls utöver de 25 kronor i förlösningsspengar och 25 kronor i barnsängspengar, som de sakkunniga föreslagit. Skulle denna uppdelning av mödrarna i enlighet med de sakkunnigas förslag stadfästas i lag, komme alla i husligt arbete anställda, all restaurang- och hotellpersonal, all kontorspersonal, alla arbeterskor vid jordbruk, alla i tjänst varande arbeterskor i hemarbete o. s. v. att lämnas utan all hjälp, om man bortser från det nämnda beloppet av 50 kronor. Jag kan icke förstå, att det kan finnas någon som helst anledning att på detta sätt gruppera upp kvinnorna. När det är meningen — och om det är meningen — att de sakkunnigas förslag rörande moderskapsbidrag skall bli lag, bör man väl redan från början få förslaget så väl genomtänkt som möjligt ur den synpunkten, att mödrar och barn verkligen lämnas ett stöd oavsett om vederbörande arbeta på restaurang eller i industriellt arbete eller i någon annan sysselsättning. Vad ligger det för rättvisa i att en i en affär anställd kvinna eller en arbeterska i jordbruk eller ett hembitråde, en servitris, en telefonist eller någon som eljest tillhör de utestängda grupperna icke skulle få någon hjälp? Den enda gräns, som i detta fall skulle kunna dragas upp, skulle väl vara den, som tager hänsyn till de olika inkomsterna. Ju lägre inkomst en kvinna har, ju större bidrag behöver hon givetvis för att kunna ge barnet och själv erhålla den vård, som erfordras. Hur nödvändigt detta är och hur riktiga våra synpunkter äro, framgår dels av vissa avsnitt av vår motion, som beröra kvinnornas svåra ekonomiska ställning, dels av moderskapsunderstöds-sakkunnigas betänkande.

Vi ha i vår motion såsom riktlinjer för moderskapshjälpen påyrkat, att alla barnaföderskor med ett beskattningsbart belopp, som för en ensamstående kvinna eller för man och hustru tillsammans ej överstiger 1,650 kronor, skulle erhålla ett grundbelopp av 100 kronor att utbetalas före nedkomsten. Utöver detta grundbelopp skulle extra bidrag utgå under en tid av två, eventuellt sex, veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Såsom linje för erhållande av detta extra bidrag ha vi föreslagit en intervallindelning med intervaller om 150 kronor och med bidragsintervaller av 75 öre. Detta skulle då verka så, att den som har en beskattningsbar inkomst av mellan 1,500 och 1,350 kronor skulle erhålla ett extra bidrag av 70 öre per dag, den som har en beskattningsbar inkomst av mellan 1,350 kronor och 1,200 kronor skulle erhålla 1 krona 40 öre o. s. v., till dess det föreslagna maximibeloppet av 7 kronor uppnås, som skulle utbetalas till den som har en beskattningsbar inkomst, som icke överstiger 150 kronor.

Vi ha vidare framhållit, att barnaföderska under tiden två veckor före och sex veckor efter nedkomsten bör vara förbjuden att utföra förvärvsarbete samt att hon bör kunna få sin ledighet utsträckt till sex veckor före nedkomsten, varvid hon under de första fyra av dessa sex veckor skulle erhålla ett belopp, motsvarande två tredjedelar av hennes avlöning. Grundbeloppet å 100 kronor skulle således komma att täcka de två första veckorna före nedkomsten. En barnaföderska bör givetvis dessutom åtnjuta fri vård, barnmorske- och läkarhjälp under den tid, som behöves, samt äga erhålla ledighet från arbetet viss tid per dag för barnets ammande och under denna tid erhålla den ledighet som erfordras liksom eventuellt bidrag från staten.

För nödvändigheten av sådana åtgärder talar icke minst den statistik, som finnes rörande spädbarnsdödligheten, och man kan också åberopa de ändringar till det bättre, som — enligt vad läkare intyga — inträda på detta område, då barnen få bättre skötsel. Jag kan härvidlag hänvisa till de sakkunnigas betänkande, som innehåller ett ypperligt sakmaterial, belysande just nödvändigheten av sådana åtgärder, som man dock i betänkandet tvekat att gå in för. Om man icke går med på dylika åtgärder, betyder detta, att staten bidrager till mördandet av många hundra spädbarn per år. Kostnaderna för en sådan

försäkring skulle kanhända — jag har icke haft möjlighet göra någon utredning, vars siffror jag vågar svära på — uppgå till mellan 30 å 40 miljoner kronor per år. Detta belopp är — om jag icke missminner mig — omkring 10 gånger så stort som den summa, som de sakkunniga räknat med skulle utgå enligt deras förslag. Men vårt förslag skulle å andra sidan medföra, att många hundra spädbarn årligen skulle räddas åt livet. Jag skulle till jämförelse kunna nämna militäranslagen; en sådan jämförelse ligger ju snubblande nära. De anslagen äro ju avsedda att man skall kunna slå ihjäl folk. Om man har råd att offra 130 å 140 miljoner kronor om året för att i kapitalismens intresse slå ihjäl människor, skulle man väl kunna offra 40 miljoner för att i mänsklighetens intresse ge barn och mödrar den vård som behöves.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår motion.

Fru Nordgren: Herr talman! Utan att på något sätt vilja fatta ståndpunkt till de riktlinjer, som äro framförda i den av herr Spångberg väckta motionen, vill jag tillkännage, att icke heller jag finner sakkunnigförslaget på alla punkter tillfredsställande. Säkerligen borde ett ännu större antal kvinnor ha inrymts under försäkringen än de som tagits med. Men sakkunnigförslag komma ju aldrig på riksdagens bord i oförändrat skick, utan de undergå alltid en del kritik och förändringar. Så kommer väl att ske även i detta fall. Jag finner emellertid, att förslaget är en god grund, som man kan bygga vidare på. Det gäller i alla fall att bereda cirka 70,000 mödrar årligen hjälp och skydd.

Jag begärde emellertid ordet i denna fråga närmast med anledning av ett yttrande, som fälldes vid årets remissdebatt av statsrådet och chefen för socialdepartementet. Herr statsrådet anförde då bl. a., att det mot regeringen riktats den anmärkningen, att man skjutit undan frågan om moderskapsförsäkring och att denna fråga bort kunna behandlas så, att förslag i ämnet förelagts årets riksdag, en anmärkning, som herr statsrådet tillbakavisade såsom varande obefogad under hänvisning till att yttranden över sakkunnigförslaget icke hunnit inhämtas. »Emellertid», tillade statsrådet, »vill jag icke därmed ha sagt, att vi skulle ha avgivit förslag till årets riksdag, om möjlighet härtill erbjudit sig.» Som motivering härför framhöll statsrådet, att regeringen menat, att efter det yttranden över förslaget avgivits av vederbörande, måste detta på många områden i samhället djupt ingripande förslag få ventileras och meningarna få tillfälle att stadga sig, innan man toge upp frågan till prövning i riksdagen.

Häremot är givetvis ingenting att erinra. Men statsrådet anförde även andra skäl, nämligen ekonomiska. Om riksdagen nu i år antager det blivande förslaget om sjukförsäkring, komme statens kostnader att fördubblas och i runt tal uppgå till åtta miljoner kronor per år, och om förslaget finge den verkan som avsetts, komme dessa åtta miljoner att ökas till omkring 30 miljoner. Det må väl befinnas rimligt, ansåg statsrådet, att man icke samtidigt som man förelägger riksdagen ett sådant förslag ytterligare kommer med ett socialförsäkringsförslag, som skulle medföra en årlig kostnad för staten av omkring tre miljoner kronor.

Nu finner jag frågan om sjukförsäkringens ordnande mycket betydelsefull, och ingen kan varmare än jag önska, att denna fråga måtte få en lycklig lösning vid innevarande riksdag. Men jag kan icke anse ett giltigt skäl för att moderskapsförsäkringsfrågan undanskjutes — kanske för åratals framåt — vara, att kostnaderna för en social frågas lösning bli så stora, att man icke kan komma fram med ytterligare en. Den ena goda saken bör icke förhindra den andra. Om jag alltså kan godtaga ett av de av statsrådet

*I fråga om
obligatorisk
statlig moder-
skaphjälps.
(Forts.)*

*I fråga om
obligatorisk
statlig moder-
skaphjälp.
(Forts.)*

anförda skälen för ett uppskov, kan jag icke godtaga det andra. Vi ha folkpensionsförsäkringen, som kräver förbättring och som kan komma att draga ökade kostnader, och vi ha arbetslöshetsförsäkringsfrågan olöst. Moderskapsförsäkringsfrågan bör icke jämt skjutas undan av ekonomiska skäl, och mödrarna böra icke alltid komma sist i raden av dem som skola bringas hjälp.

Frågan har nu utretts och övervägts i över trettio år, och det är på tiden att något göres för att bringa det skydd och den ekonomiska hjälp åt fattiga mödrar och deras barn, som dessa kunna ha rätt att kräva och som det ligger i samhällets eget intresse att ge.

Jag vill, herr talman, härmed uttala den förhoppningen, att moderskapsförsäkringsfrågan kommer att läggas fram vid 1931 års riksdag och då få sin lösning. Sveriges kvinnor önska och vänta, att så skall ske.

Herr Hage: Herr talman! Då jag i utskottet varit med om att behandla denna fråga, vill jag peka på att utskottet på sätt och vis på två ställen understrukt — nu liksom år 1928 — att det är synnerligen önskvärt, att frågan behandlas och förslag framlägges *så snart som möjligt*. Men tveksamt är, huruvida man påskyndar frågans lösning genom att bifalla herr Spångbergs motion.

Här har ju avgivits ett betänkande i september 1929. Det har remitterats, och yttranden skola inkomma före den 1 april 1930. Sedan förväntar man naturligtvis, att Kungl. Maj:t skall på grundval av det föreliggande förslaget och på grundval av yttrandena söka att lägga fram ett förslag i ämnet till 1931 års riksdag. Men man kan ifrågasätta, huruvida icke svårigheterna för Kungl. Maj:t att fullfölja saken på detta sätt skulle bli mycket större, om riksdagen anser den hittillsvarande grundvalen för förslaget oduglig, och ansluter sig till herr Spångbergs riktlinjer. Då måste det hela upprivas och nytt förslag utarbetas. Enligt herr Spångbergs recept skulle man alltså, föreställer jag mig, försena frågans lösning. Jag vill hellre rekommendera herr Spångberg att under tiden — innan Kungl. Maj:t hunnit upptaga frågan till behandling och fatta ståndpunkt till densamma — inkomma med sina förslag till Kungl. Maj:t. Därmed finge herr Spångberg sina synpunkter — till vilka jag delvis ansluter mig — tagna under behandling.

Från denna utgångspunkt skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

Härefter upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående den av 1928 års riksdag begärda utredningen rörande ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 344, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att den av 1928 års riksdag beslutade pensionsutredningen måtte så påskyndas, att förslag i ärendet kunde föreläggas 1931 års riksdag, dels ock att därvid frågan om höjning av tilläggs pensionen, inkomstgränsen, som utgjorde villkor för erhållande av tilläggs pension, frågan om avskaffande av de allmänna ombuden, ändring av sättet för tillsättande av pensionsnämndernas ordföran-

de, liksom ock frågan om åtgärders vidtagande i syfte att nedbringa kostnaderna för pensionsförsäkringsväsendets administration måtte tagas under allvarligt övervägande.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.
(Forts.)*

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Med den motion, som vi väckt i fråga om ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring, har det förnämsta syftet varit en begäran, att det slutliga förslag, som skulle bli resultatet av utredningen, skulle komma på riksdagens bord år 1931. När vi ha hävdad, att det är nödvändigt att påskynda utredningsarbetet i denna fråga, göra vi det givetvis med tanke på det läge, vari de pensionstagare och de åldringar befinna sig, som skola åtnjuta understöd från folkpensioneringen. När det gäller den bestämmelsen i pensionsförsäkringslagen, som föreskriver en maximigräns av inkomst för att komma i åtnjutande av s. k. tilläggs pension, så är denna maximiinkomst satt så låg, att det helt enkelt är uteslutet att ens tala om den såsom ett verkligt bidrag till vederbörandes försörjning. Ty det är väl ingen, som vill göra gällande, att någon kan försörja sig på en inkomst av 400 kr. om året. När man emellertid gör reduceringar av pensionsbeloppen för dem, som kommit över denna inkomst, förefaller det som om man därmed dragit upp riktlinjer, som leda till att det belopp, som utgår från den allmänna pensionsförsäkringen icke skall kunna bidraga till att skaffa vederbörande någorlunda försörjningsmöjligheter utan alla, som erhålla detta bidrag, skola befinna sig i ett sådant ekonomiskt läge, att det ringa bidrag, som de erhålla, ingalunda blir hjälp av någon betydelse.

Med utgångspunkt härifrån och för att åstadkomma en förbättring för pensionstagarna i detta avseende är det givetvis nödvändigt, att utredningen om ändringar i pensionsförsäkringslagen icke kommer att bedrivas såsom en utredning, utförd genom av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga, vanligen brukar bedrivas. Det har ändå gått så långt, att det blivit en visa här i landet, att när en utredning överlämnats till en sakkunnig kommitté, kan man räkna med att man möjligen kommer fram till den slutliga behandlingen efter ett tio-, tjugu-, trettioårigt. Det har tidigare här talats om en fråga, som varit under utredning i över tjugu år, och det kan också ges många exempel på huru sakkunniga suttit och behandlat dylika för människorna ytterst viktiga angelägenheter på ett sätt, som om det vore en angelägenhet för de sakkunniga att frågan varit under behandling och de därför hållit på med den så länge som möjligt. Vi ha riktat oss mot detta system, då det gäller en fråga av den art, som här är under behandling. Vi hålla före, att detta utredningsarbete icke skall ha till uppgift att tjäna de sakkunniga, som hålla på med denna utredning, utan detta utredningsarbete skall bedrivas i syfte att åstadkomma nödvändiga förändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring. Det är med utgångspunkt härifrån, som vi ställt det yrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den av 1928 års riksdag beslutade pensionsutredningen måtte så påskyndas, att förslag i ärendet kan föreläggas 1931 års riksdag. Om den saken har utskottet nu sagt, att »utskottet förutsätter, att ifrågavarande utredningsarbete kommer att bedrivas med all den skyndsamhet, som förhållandena medgiva». Ja, detta har utskottet förutsatt i sitt utlåtande. Jag har tittat i en hel del utlåtanden, gällande utredningsarbeten, och har då funnit ganska många sådana utlåtanden, om man tittar tillbaka i riksdagshandlingarna, att utskottet har haft en sådan

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

förutsättning, men det förefaller, som om dessa förutsättningar icke haft någon inverkan på de sakkunnigas bedrivande av sitt arbete och som om det icke medfört någon forcering av de sakkunnigas arbete överhuvud. Jag tror alltså, att utskottet med detta sitt uttalande kanske velat tillkännagiva, att utskottet ansett, att utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt, men om utskottet velat åstadkomma någonting verkligt i det avseendet, borde utskottet hava sagt, såsom vi i vår motion hava begärt, nämligen att utredningsarbetet skall bedrivas så, att resultatet därav kan framläggas för 1931 års riksdag. Ty om utredningsarbetet kommer att fortsätta ett tiotal år till, finns det icke någonting, som talar för att resultatet av detta utredningsarbete kommer att bli bättre, då det blir färdigt. Det enda man kan säga är, att resultatet av detta utredningsarbete blir, att de understödstagare, som skola få hjälp från folkpensioneringen och vilkas förhållanden i någon mån skulle kunna förbättras genom dessa ändringar i pensionsförsäkringslagen, komma under alla de år, som utredningsarbetet fortsätter, att befinna sig i samma svårigheter som de för närvarande befinna sig uti.

Vi ha också i motionen riktat uppmärksamheten på vissa andra saker, som vi ansett böra tagas under allvarligt övervägande. Härom har utskottet sagt, att som utredningen enligt givna direktiv skall omfatta pensionsförsäkringsfrågan i hela dess vidd, torde det icke vara anledning att nu upptaga till behandling de delar av lagen, som här ifrågasätts. Vad är det då, som motionärerna i detta sammanhang ifrågasätta? Jo, man har begärt, att man särskilt skulle taga under övervägande de delar av pensionsförsäkringslagen, som jag här talat om, alltså frågan om höjning av pensionerna och frågan om höjning av den inkomstgräns, som utgör ett villkor för erhållande av tilläggspension. Det är ytterligare en sak, som vi ha påtalat, och det är frågan om avskaffande av de allmänna ombuden. De allmänna ombuden, alltså pensionsstyrelsens ombud, utgöra, såvitt jag kan finna, egentligen pensionsnämnderna, ty det är egentligen de allmänna ombuden, som bestämma över huruvida en fattig änka eller någon annan, som kan komma i åtnjutande av pension, skall få sådan eller icke. De allmänna ombuden ha ju möjlighet att inlägga sitt veto, alltså överklaga pensionsnämndens beslut. Och så vitt jag kan finna av de handlingar, som äro tillgängliga, har det visat sig, att i 99 fall av 100 få de allmänna ombuden sin mening igenom, då de överklaga ett beslut, som pensionsnämnden fattat. Detta innebär sålunda, att det är de allmänna ombudens, alltså pensionsstyrelsens ombuds, mening, som i dessa frågor blir gällande. Med det sätt, på vilket pensionsnämndernas ordförande för närvarande tillsätts — nämligen på förslag av pensionsstyrelsens ombud tillsätter länsstyrelsen ordföranden — är det så, att om det allmänna ombudet icke är tillfredsställt med en pensionsnämndsordförande och nyval skall ske, skriver han till pensionsstyrelsen, som remitterar handlingarna till vederbörande länsstyrelse. Den gamle pensionsnämndsordföranden försvinner utan vidare, och den nye ordföranden, vilkens uppfattning mera överensstämmer med den uppfattning, som det allmänna ombudet har, insättes i hans ställe. I fråga om denna ordning att tillsätta pensionsnämndsordförandena ha vi begärt, att det skall tagas under övervägande, att införa en ny ordning, så att de kommunala organen, som välja pensionsnämnderna, också välja dessa nämnders ordförande och alltså detta uppdrag avföres från länsstyrelserna. Vi förutsätta, att då det är möjligt för t. ex. stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige att välja ordförande i en hel del kommunala nämnder, som ha minst lika viktiga uppdrag att sköta som pensionsnämnderna, bör det också vara möjligt för de kommunala organen att välja pensionsnämndernas ordförande. Och man skulle då komma ifrån den ordning, som för närvarande råder med dessa allmänna ombud, som ha beslutanderätt i dessa angelägenheter, kanske suverän be-

slutanderätt. Det har påtalats några fall, där det gått på det sätt, som jag talat om. I höstas fanns införd i Svenska Morgonbladet en artikel, vilken redogjorde för avsättningen av en pensionsnämndsordförande nere i Skåne. Då händelsen fördes fram i den allmänna pressen på det sättet, tillfrågades också en byråchef i pensionsstyrelsen om hans uppfattning angående avskaffande av de allmänna ombuden eller vad de allmänna ombuden hade för uppgift att fylla. Denne byråchef tillkännagav en uppfattning, som jag väl förmodar vara pensionsstyrelsens, nämligen att man gjorde så stora besparingar genom de allmänna ombuden, att de för den skull hade en stor uppgift att fylla. Jag har gjort mig underrättad om de ungefärliga årliga kostnaderna som de allmänna ombuden medföra och funnit, att de uppgått till i runt tal 230,000 kronor. Den kostnaden draga alltså de allmänna ombuden. Huru kan man då spara in på en institution som kostar 230,000 kronor om året? Jo, besparingarna skola givetvis tagas in på det sättet att man minskar de understöd eller de tilläggs pensioner, som en gammal orkeslös arbetare skall komma i åtnjutande av. Det är den besparing, som dessa allmänna ombud kunnat åstadkomma. Jag har tillåtit mig att i motionen tillkännage den uppfattningen, att om dessa 230,000 kronor kunde komma till såsom en ökning i de ytterst låga understödsbelopp, som från folkpensioneringen utgå till dessa fattiga pensionstagare, skulle dessa pengar bättre användas än på det sätt som det för närvarande sker. De besparingar, som staten kan göra, genom att fråntaga gamla orkeslösa människor något tio- eller tjugotal kronor om året, som dessa äro i stort behov av för sitt uppehälle, äro besparingar, som äro gjorda på sådant sätt, att det icke borde vara staten värdigt att försöka åstadkomma sådana besparingar.

Vi ha i motionen också påtalat nödvändigheten av att åstadkomma förenklingar i pensionsstyrelsens organisation och hela den administrativa apparaten med hänsyn till kostnaderna. Med utgångspunkt därifrån att folkpensioneringen icke skall vara till för de tjänstemän, som sitta och sysla med dessa angelägenheter, utan för att bereda hjälp åt de fattiga människor, som icke ha möjlighet att på något annat sätt skaffa sig bidrag till sin försörjning, hava vi sagt, att vi finna, att denna organisation, som pensionsstyrelsen utgör med en generaldirektör i spetsen, icke precis sitter inne med den sakkunskap, som skulle vara erforderlig för att pröva och avgöra, huru mycket en gammal änka kan skaffa sig i inkomst med t. ex. skurningsarbete och pröva, huruvida hon kan förtjäna 400 eller 500 kronor om året. Det är i alla fall sådana angelägenheter, som man sysslar med i pensionsstyrelsen. Jag har också skaffat mig kännedom därom huru man sysslar med detta utredningsarbete. Man skickar ut rundskrivelser till pensionsnämnderna och verkställer utredning om t. ex. hur mycket en get kan ge i avkastning per år för att på det sättet räkna ut, huru stor inkomst en gammal arbetare, som har en get, kan räkna med per år och som man sedan drager ifrån den pension, han skall komma i åtnjutande av från folkpensioneringen. Detta är ett exempel på det arbete, som bedrivs och som drar betydliga lönekostnader. Man har skickat ut cirkulär med förfrågan, vad t. ex. tio stycken höns kunna ge i avkastning om året för att räkna ut, hur stor inkomst man kan beräkna på detta innehav för den, som skall komma i åtnjutande av pension från den allmänna folkpensioneringen. Man förstär ju, att sådant arbete kostar pengar, och att det kostar mycket pengar. Ty sätter man en statens tjänsteman att verkställa en sådan utredning med det arbetssätt och den uppfattning om arbetets utförande och den tolkning av lagarna, som statstjänstemännen i allmänhet ha — jag vill icke påstå att den oriktig — så kommer han, oavsett huru lång tid, som åtgår, och huru avsevärt ett sådant utredningsarbete kostar staten, att i alla fall försöka utföra detta arbete på ett sådant sätt, att han icke skall få höra anmärkningar från den överordnade

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.
(Forts.)*

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

myndighetens sida. Jag fick för en tid sedan ett exempel härpå. Då det talades om att det tog så lång tid att tolka författningarna, förklarade en tjänsteman: »Vi måste se till, att det framför allt göres ordentligt, oavsett huru lång tid det tar.» Såsom en illustration till den uppfattningen huru man går tillväga, när det gäller att utföra ett sådant arbete i statens tjänst, sade han: »Om jag sättes till att vika toalettpapper och ordentligt vika dem i fyra kanter, ser jag till, att det verkligen blir fyra kanter, oavsett hur lång tid det tar och huru mycket pengar det kostar staten.» Jag tror, att detta exempel illustrerar både vad slags utredningar som förekomma och huru de bedrivs. Är det så, att en sådan tjänsteman sättes till att undersöka, vad tio höns eller en get ge i avkastning, lägger han ned all sin möda och allt sitt intresse för att åstadkomma en sådan utredning för att få avkastningen av en get eller tio höns så stor som möjligt för att i sin tur kunna säga: Vi göra på dessa utredningar så stora besparingar. De allmänna ombudens verksamhet innebär så stora besparingar, att de äro i alla fall värda sina pengar. Att bedriva sin verksamhet på ett sådant sätt förefaller mig icke vara riktigt, och det förefaller mig vara en verksamhet, som man icke bedriver med hänsyn till det ändamål, för vilket folkpensioneringen tillkommit, utan det förefaller mig vara en verksamhet, som bedrivs för att pensionstagarna skola få så liten hjälp som möjligt från statsverkets sida.

Det är från bl. a. dessa utgångspunkter, som vi framställt yrkanden därom att det borde tagas under allvarligt övervägande att hos Kungl. Maj:t göra hemställan därom, att denna utredning bedrevs så skyndsamt, att förslag komme att framläggas för 1931 års riksdag. Jag måste säga, att den förmodan, som utskottet uttalat därom, att utredningsarbetet bedrivs med all den skyndsamt, som förhållandena medgiva, inger icke mig någon förhoppning om att detta arbete ändå kommer att bedrivas så, att resultatet inom rimlig tid kan föreläggas riksdagen. Med hänsyn härtill har jag icke kunnat ansluta mig till utskottets hemställan utan ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Olsson** i Rimforså: Herr förste vice talman! Jag tror, att det varken är behövt eller lämpligt att vid detta tillfälle upptaga en större debatt i den föreliggande frågan, då vi inom en icke alltför avlägsen framtid få tillfälle att ingående och omsorgsfullt pröva vad som här föreligger. Det är dock åtskilliga uttalanden, som herr Andersson i Stockholm gjort i sitt yttrande, vilka nödgå mig att säga några ord, men det skall icke bli många.

Totalintrycket, som jag fick, när jag lyssnade till den föregående talaren, sade mig, att han personligen hade mycket liten erfarenhet av folkpensioneringen och arbetet med densamma, ty hade han varit med några år och fått kännedom om hur arbetet tillgår, skulle hans uttalande säkert varit åtskilligt anorlunda än nu. Då herr Andersson säger, att folkpensioneringen i sitt nuvarande skick knappast kan bidra till försörjningen, menar jag, att det är bara överord. Jag känner, efter att ha verkat med detta arbete i olika socknar i min hembygd, hundratals för att icke säga tusentals fall, där detta lilla bidrag, som kommit genom folkpensioneringen, varit just vad som kunnat hålla familjen uppe och hålla den enskilde individen borta ifrån att behöva anlita den allmänna fattigvården. Det är dock icke så betydelselöst för en liten familj om man och hustru, som icke hava några egna inkomster, att enligt de nuvarande lagbestämmelserna få lyfta ända upp till 435 kronor om året. Detta spelar för våra förhållanden ute på landet en avsevärd roll, och jag känner

fall, där bidragen till en familj, där mannen varit oförmögen att genom arbete försörja sig samt det funnits flera oförsörjda barn, för närvarande utgår med i runt tal över tusen kronor om året. Att på det sätt som herr Andersson gjort bagatellisera den nuvarande verksamheten inom pensionsförsäkringen, förefaller mig synnerligen oberättigat. Det må vara nog om den saken.

Vad gäller kravet på att den utredning, som pågår, skall ske synnerligen skyndsamt, är det ju ingenting att invända däremot i och för sig. Om herrarna emellertid vilja läsa igenom det föreliggande betänkandet, där statsrådets diktamen till statsrådsprotokollet, när denna kommitté tillsattes, finns fullständigt ordagrant återgiven, och försöker sätta sig in i vad det betyder att verkställa en verklig utredning på alla de punkter, som blivit förelagda kommittén, så tänker jag att litet var ändå skall få klart för sig, att det är icke gjort i en handvändning. Även om det skulle taga ett eller annat år, torde det icke kunna sägas, att utredningen har fördröjts, åtminstone icke avsiktligt. Jag tror icke jag säger för mycket, om jag lämnar den upplysningen, att kommitténs arbete har i någon mån fördröjts därav, att den först utsedde ordförande avgick med döden, och att det måste tillsättas en annan i hans ställe. Det är ju alldeles klart, att sådant måste verka i viss mån fördröjande på utredningsarbetet. Jag vill dock säga, att jag icke tror, att något kan anmärkas på arbetets intensitet, och herrarna få ju, som jag nyss sade, tillfälle i en nära framtid att taga del av resultatet och se vad som har varit att utföra.

Jag skall icke inlåta mig på vad herr Andersson i Stockholm yttrade om de allmänna ombuden. Beträffande frågan om tillsättandet av ordförande i pensionsnämnderna, vill jag dock säga, att det torde knappast finnas någon, som så ingående kan bedöma en ordförandes lämplighet för sitt uppdrag som just det allmänna ombudet, som varit i tillfälle att år efter år följa arbetet. Herr Andersson sade också, att det är de allmänna ombuden, som äro avgörande vid tillsättandet av ordförande. Det är dock icke fallet. Vi skola icke glömma, att det är länsstyrelserna, som i det fallet ha avgörandet. Jag kan upplysa herr Andersson om att det hänt mig, att när jag vid ett tillfälle föreslog en viss person till v. ordförande i en pensionsnämnd, beslöt länsstyrelsen i strid mot detta förslag att utnämna en annan. Det är därför nog icke de allmänna ombuden, som tillsätta ordförande. Det fall, som herr Andersson särskilt anförde, känner jag icke närmare till och skall därför icke uttala mig därom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Källman**: Herr talman! Den fråga, som nu behandlas, får väl anses vara föga aktuell för dagen, då ju en utredning, som bekant, pågår, och efter vad jag erfarit, bedrivs denna utredning med all skyndsamhet. Det var emellertid några ord från herr Andersson i Stockholm, som gör, att jag skall be att få säga något.

Han riktade en rätt så kraftig kritik mot pensionsstyrelsens ombud, och såvitt jag förstod honom rätt, ansåg han, att dessa ombud voro överflödiga. Om emellertid herr Andersson skulle vilja fråga våra pensionsnämnder ute i landet, skulle han utan tvivel få klart för sig, att pensionsstyrelsens ombud ha en mycket stor uppgift att fylla. Eftersom jag deltagit i över 500 pensionsnämndssammanträden sedan hösten 1913 och ännu fortsätter med detta arbete, vet jag av personlig erfarenhet, att pensionsnämnderna betrakta ombudet icke som en besvärlig kontrollant utan som en god rådgivare, när det gäller att tillämpa pensionsförsäkringslagen. Jag vill härvidlag passa på tillfället att säga, att ehuru pensionsbeloppen äro små, är dock pensionslagen ganska besvärlig att tillämpa, och det kräves icke så litet vana och träning på detta område för att på ett riktigt sätt tillämpa lagen. Ett ombuds uppgift är icke

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.
(Forts.)*

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

heller blott att söka minska någon tia här och var för de pensions sökande, utan ett ombuds uppgift är också att tillse, att var och en, som är berättigad att erhålla pension eller pensionstillägg, erhåller sådant till vederbörligt belopp. Detta står uttryckligen i ombudens instruktion.

Man har också en hel del pensions sökande, som ha förmögenhet. När riksdagen har bestämt ett visst existensminimum och det är tydligt angivet i lagen, att den, som har en inkomst därutöver, är utesluten från att erhålla pensionstillägg, är det också ombudens skyldighet att tillse, att denna lagbestämelse tillämpas.

Herr Andersson trodde, att de 230,000 kronor, som de allmänna ombuden kosta, skulle vara illa använda pengar. Våra pensionsnämnder äro säkerligen i tillfälle att ge ett annat besked. Det är ju möjligt, att man i de stora städerna och en del andra kommuner utan svårighet kan finna särdeles lämpliga personer till ordförande och att man där mycket bra kan reda sig utan något ombud, men för ett mycket stort antal pensionsnämnder skulle det gå mycket dåligt att vara utan ombudet.

Vad så beträffar pensionsförsäkringar i allmänhet, vill jag säga, att för dem, det gäller, har väl ändå pensionsförsäkringen medfört en förbättring gentemot äldre förhållanden. Visserligen äro beloppen för små att leva på, och för de högsta dyrorterna kan man nästan säga, att det är ett löjligt litet understöd, som tillfaller pensionärerna, men det utgår dock för närvarande av allmänna medel cirka 50 miljoner kronor, och det är, som pensionsförsäkringslagen tillkom, avsattes endast 1,400,000 kronor. Dessa 50 miljoner måste väl ändå anses ha något värde för mottagarna. Jag känner många fall, där t. ex. vuxna barn försörja sina föräldrar, och där dessa pensionsbelopp verkligen ha mycket stort värde.

Då som sagt frågan icke för närvarande är aktuell, skall jag icke upptaga tiden vidare.

Herr Laurén: Herr talman! Då jag sysslat med dessa pensionsfrågor i ett tämligen stort distrikt ända sedan lagens tillkomst, anser jag det vara min plikt att också yttra mig beträffande de av herr Andersson i Stockholm påpekade förhållandena.

Vad först beträffar ombuden vill jag säga, att jag icke har annat än god erfarenhet av deras verksamhet, men jag beklagar dem, därför att de mången gång måste intaga en obehaglig dubbelställning. Det finns säkerligen hundratal fall, där pensionsstyrelsens ombud varit närvarande vid pensionsnämnds sammanträde och godkänt ett av nämnden fattat beslut. När ärendet sedan kommit upp till pensionsstyrelsen, har man där funnit något, som föranlett att ärendet återförvisats till nämnden, och samtidigt har man beordrat ombudet att, om nämnden icke rättar sig efter pensionsstyrelsens åsikt, överklaga beslutet. Ombudet kommer därvid i den ställningen, att vad han vid det ena sammanträdet godkänt, måste han vid det andra sammanträdet, då ärendet upptages till förnyad behandling, hota med att överklaga. Det är som sagt en mycket tråkig ställning för ombudet, men det är väl nödvändigt, att de finnas för att pensionsstyrelsen skall kunna bestämma i dessa frågor.

Denna pensionsstyrelsens inverkan är emellertid många gånger av ganska byråkratisk natur. När jag var hemma i januari, fick jag sålunda från en tjänsteman i pensionsstyrelsen mottaga en fråga: »Har sökanden ingen utsikt att vidare utfå någon sjukhjälp?» och motivering för ett avslag eller ett nekande svar på frågan skulle anföras. Fallet avsåg en kvinna, änka sedan år 1902, som hade haft 14 barn, därav 6 minderåriga, när mannen dog. Frågan gällde, huruvida inkomst från sjukkassan skulle beräknas för henne eller

ej. Dessutom hade hon ej erlagt pensionsavgifter, vilket kunde föranleda nedsättning av pensionstillägget. Det var klart för nämnden, att änkan måste ha varit ytterst fattig, när lagen trädde i kraft. Hon hade icke medel att betala pensionsavgifterna, och för att hon underlätit detta, borde hon enligt pensionsstyrelsens åsikt få nedsättning i understödet. Vi sade att vi ej kunde veta huru ofta hon kommer att bli sjuk i framtiden och att här icke förelåg någon försumlighet eller tredska i fråga om avgiftsbetalningen utan att utblivandet berodde på ren fattigdom, men jag ser i andanom, att när ärendet kommer tillbaka från pensionsstyrelsen, har ombudet fått i uppdrag att överklaga vårt beslut.

När den enskilde individen blir lidande på detta sätt, genom att pensionsstyrelsen går emot det beslut, som nämnden fattat efter företagen undersökning, är det klart, att han känner det vara orättvist. Det verkar också mycket ojämnt. För min del skulle jag vilja ha det ordnat så, att, när ombudet en gång godkänt nämndens beslut, skulle denne icke sedan få överklaga det.

Vad angår tillsättandet av ordförande, är det ju i lagen stadgat, att detta skall ske genom Konungens befallningshavande. Nu har det genom vissa föreskrifter blivit ombuden, som få yttra sig vid tillsättandet. I sådana fall, som jag nyss lämnat ett exempel på, kommer pensionsnämnden att intaga en ställning som part gentemot pensionsstyrelsen, och det kan då icke vara lämpligt, att denna styrelse via ombuden skall kunna inverka på tillsättandet av ordförande, enär även denne i så fall måste få en dubbelställning, som ej är önskvärd. Skall Konungens befallningshavande tillsätta ordförande, bör det ske utan inblandning från pensionsstyrelsens håll och i varje fall vore det riktigt, att kommunen hellre finge tillfälle att göra sin mening hörd, om man icke, som motionärerna föreslagit, läte den eller nämnderna välja ordförande.

Det är en hel del dylika i sig själv kanske små men genom sin ideliga förekomst ogynnsamt inverkan omständigheter som gjort, att folkpensioneringen på många ställen icke blivit så populär, som den förtjänade.

Jag instämmer dock med de båda föregående talarna däri, att det är stora belopp, som utdelas till Sveriges fattigaste befolkning på denna väg, och jag hoppas, att den kommitté, som nu har ärendet under utredning, skall kunna finna ett sätt, på vilket dessa kantigheter bliva avfilade.

Jag har, herr talman, sådant ärendet nu ligger, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Då jag i egenskap av ledamot i utskottet varit med om att avstyrka denna motion, skall jag be att få säga, att jag principiellt icke har något att invända emot, att riksdagen vid något tillfälle då och då gör en påstötning till Kungl. Maj:t, om den finner, att ett ärende, som är överlämnat till utredning av en kommitté, icke fullföljes på ett tillfredsställande sätt. Men skall man göra en sådan framstöt och ge Kungl. Maj:t en sådan anmaning, skall det naturligtvis föreligga sådana fakta, att man på dessa kan motivera sin framställning. I detta fall vill jag emellertid påminna där-om, att den kommitté, som har hand om denna fråga, tillsattes den 30 juli 1928, och riksdagen skrev det året till Kungl. Maj:t och begärde, att utredningen skulle verkställas snarast möjligt. Det är alltså riksdagens direktiv för denna utredning, och jag är övertygad om att kommittén för sin del har den saken fullt klar för sig. Skulle det emellertid visa sig under hand, att detta direktiv icke iakttagas av kommittén, skulle även jag för min del vara villig att ingå med en framställning om att saken skall påskyndas. Nu är det ju alltså så, att, även om frågan har legat under utredning sedan 1920, tillsattes den sista kommittén i alla fall så sent som för 1½ år sedan, och det gäller

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*
(Forts.)

också en synnerligen omfattande utredning. Under sådana förhållanden, och då man icke på något sätt har kunnat få något belägg för att den senast tillsatta kommittén har sölat med sitt utredningsarbete, kan man icke, med stöd av några faktiska förhållanden, motivera en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan.

Vad sedan gäller de andra förhållanden, som berördes av herr Andersson, skulle jag för min del vilja säga, att bakom hans uppfattning i dessa frågor ligger väl, att det många gånger inträffat fall, där det gällt att tilldöma personer understöd från folkpensioneringen och där man tycker, att förfaringsättet varit litet egendomligt och att tolkandet av gällande bestämmelser varit litet märkvärdigt. Många gånger finner man naturligtvis, att det beslut, vartill vederbörande pensionsnämnd och institutioner kommit, är byggt på ett alltför snålt tolkande av bestämmelserna. Jag tror emellertid icke, att det är riktigt, att på det sätt, som herr Andersson här gjorde, *generalisera* saken med utgångspunkt från dessa enskilda fall. Det gör man naturligtvis många gånger bland menige man. Man tar fasta på en viss inträffad händelse, där tillskottet från folkpensioneringen har blivit alltför litet, och bums gör man gällande, att hela folkpensioneringen skötes på ett orimligt sätt. Men man får icke generalisera på det sättet. Det måste väl anses ligga i all både statlig och kommunal verksamhet, att det kan inträffa sådana saker, som man kan ha anledning att slå ned på, men man får icke med utgångspunkt därifrån ge en viss stämpel av dålighet åt hela den verksamhet, som det därvid är fråga om.

Jag skulle för övrigt vilja säga, att om herr Andersson vill framföra dessa saker, som han intresserar sig för, skulle jag tro, att det skulle kunna ske på ett fullt ut lika bra sätt, om herr Andersson i skrivelse till Kungl. Maj:t påpekade dessa saker. Jag tror, att det är ett mycket bättre sätt att föra fram sådana saker än att, när en fråga ligger under utredning, föra fram dem i riksdagen, ty då blir det merendels alltid avslag. Det vore mycket bättre att under en sådan situation gå in till Kungl. Maj:t med en framställning i frågan.

Herr talman! Från dessa utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Stockholm: Herr förste vice talman! Med hänsyn till det sista, som herr Hage uttalade, nämligen att jag borde framföra dessa synpunkter i skrivelse till Kungl. Maj:t, vill jag säga, att jag i mitt första anförande tillät mig stryka under, att vad jag i detta fall betraktade som det viktigaste var, att utredningen skulle påskyndas så, att frågan kunde framläggas för 1931 års riksdag. Om jag skriver till Kungl. Maj:t och begär detta, lär det icke ha någon betydelse alls, men om riksdagen fattar ett beslut på den punkten, anser jag det vara av större värde. Det är därför, som jag gått denna väg i hopp om att riksdagen skulle gå med på att begära, att utredningen påskyndas.

Nu sade herr Hage också, att en sådan skrivelse kan riksdagen besluta för den händelse att det finns belägg för att utredningen icke har bedrivits med tillräcklig skyndsammhet eller att man har sölat med den, som han sade. Ja, meningarna oss emellan äro kanske delade om vad som är en skäligen tid för en utredning. Den förste ärade talaren efter mig i debatten sade, att en sådan utredning är icke gjord i en handvändning. Jag måste säga, att icke tar det väl i alla fall ungefär tre år att vända en hand. Det borde det icke göra ens för en kunglig kommitté. Därför tycker jag, att det anspråk, som ställts från min sida, att frågan skall föreläggas 1931 års riksdag, icke ger anledning att säga, att jag begärt, att utredningen skall göras i en handvändning. Även om denna kommitté bedriver sin verksamhet skyndsammare än en kung-

lig kommitté i allmänhet, kan det ändå finnas skäl att begära, att dess förslag skall komma fram tidigare, icke med hänsyn till kommitténs sätt att arbeta jämfört med andra kommittéer, utan med hänsyn till frågans betydelse för dem, som saken gäller, alltså pensionstagarna. Det är dem, som jag haft min uppmärksamhet riktad på, då jag talat i denna fråga.

Såvitt jag icke misstar mig, voro de båda första ärade talarna efter mig i denna debatt allmänna ombud, och jag förstår, att de måste ha en litet annan syn på denna sak än jag har. De tala med utgångspunkt från sin verksamhet, och jag talar med utgångspunkt från vad jag anser vara viktigt för pensionsstagarna. Det är då helt naturligt, att vi komma till helt olika resultat, så mycket mera som jag fattat de allmänna ombudens verksamhet såsom en verksamhet, vilken syftar till att göra så stora besparingar som möjligt för pensionsfonden, såsom byråchefen i pensionsstyrelsen angav som skäl, naturligtvis på pensionstagarnas bekostnad. Jag begär icke, att de, som ha till uppgift att utföra denna verksamhet, skola instämma i de synpunkter, som jag här har angivit. Jag finner det förklarligt, om de till och med försvara den uppgift, som de ha att fylla i folkpensioneringen övenhuvud taget.

Det sades här också av herr Olsson i Rimforsa, att det var ändå icke så små belopp, som erhöles från folkpensioneringen, och han anförde som exempel, att en familj, man och hustru, till och med kunde få lyfta 425 kronor om året. Jag måste säga, att om herr Olsson hade till detta sitt uttalande fogat en beskrivning över hur man skall bära sig åt för att försörja sig på 425 kronor om året, skulle jag ha varit ytterst tacksam. Jag begriper emellertid icke, hur en familj skall kunna försörja sig på detta belopp, och jag betraktar det därför som oerhört viktigt, att saken påskyndas så, att det belopp, som skall tillkomma denna familj på man och hustru, kommer att överstiga 425 kronor.

Herr Källman sade, att frågan nu icke var aktuell. Det kan hända, att den icke är det för de allmänna ombuden, men för dem, som skola ha understöd, är frågan helt visst aktuell, och det är från den utgångspunkten, som jag här har talat i saken. Alltså tillbakavisar jag bestämt, att man skall kunna påstå, att frågan om ändring i folkpensionslagen icke är aktuell.

Herr Källman sade också, att de allmänna ombudens uppgift är att se till, att var och en får den pension han skall hava. Om de skola se till den saken bara, förstår jag icke, hur man i pensionsstyrelsen kan tala om att göra besparingar genom de allmänna ombudens verksamhet. Ty skulle deras verksamhet vara inriktad på nyssnämnda uppgift, så skulle det medföra större utgifter från pensionsförsäkringsfonden. Det föreligger alltså i detta avseende vissa motsägande uppgifter.

Herr Olsson sade, att det är ett allmänt ombud, som har de största möjligheterna att begripa, vem som är lämplig som pensionsnämndsordförande med hänsyn till svårigheterna att tolka pensionslagen. Men man skall t. ex. i varje kommun tillsätta kommunalnämndsordförande. Och såvitt jag förstår, är det ett minst lika stort komplex av lagar att tolka i fråga om kommunallagstiftningen som i fråga om pensionslagstiftningen. Och kan man i varje kommun lita på att få en man som kommunalnämndsordförande, utan att denne vid varje sammanträde får till sitt förfogande ett allmänt ombud för Kronan, tror jag också, att det är möjligt att få en man, lämplig som pensionsnämndsordförande. Jag tror således icke, att det är några svårigheter att finna en lämplig man som pensionsnämndsordförande. Men det är klart, att för ett allmänt ombud kan det synas, som om han alltid hade de största möjligheterna att förstå, vem som är lämpligast till pensionsnämndsordförande, för att deras meningar skola falla samman i den verksamhet, som bedrivs på detta område. Men jag påpekar, att det är kommunala organ, som tillsätta de andra

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*
(Forts.)

ledamöterna av pensionsnämnden till deras uppdrag. Jag anser det vara minst lika viktigt, att det åstadkommes samarbete mellan pensionsnämnderna och deras ordförande som mellan pensionsnämndsordförandena och de allmänna ombuden. Jag anser vidare, att pensionsnämndens uppgift är att se till, att pensionstagarna få så mycket som möjligt i bidrag till sin försörjning. Jag tror, att verksamheten bör bedrivas med en sådan tolkning av pensionslagarna, att det med utgångspunkt därifrån tillämpas mera rättvisa, och att man icke bör, som ofta sker, tolka dem med hänsyn till statens intresse, att utgifterna skola bli så små som möjligt.

Herr Hage sade i slutet av sitt anförande, att det förekommit några enskilda fall, som jag tagit upp och generaliserat och sagt, att så här är det med hela pensionsförsäkringen, och han menade att det sålunda skulle vara ett oriktigt förfaringssätt att med utgångspunkt från några enskilda fall fälla ett sådant omdöme. Jag har icke påvisat några enskilda fall utan sagt, att de belopp, som tillkomma pensionstagarna, äro för små och icke tillräckliga för att kunna anses som allvarliga bidrag till försörjningen, det är alltså en allvarlig erinran, jag haft att göra. Dessutom har jag erinrat om, att maximikomsten, som satts som villkor för att komma i åtnjutande av pensionstillägg, är för låg. Detta är en anmärkning, som icke grundar sig på några enskilda fall.

När det så gäller den utredning, som pensionsstyrelsen låter verkställa om vissa förvärvsmöjligheter, som jag talade om i mitt förra anförande, så är det heller icke fråga om några enskilda fall. Ty skickar pensionsstyrelsen ut cirkulär med begäran om uppgifter av det slag, som jag här talat om, är det icke något enskilt fall. De anmärkningar, som jag framställt mot tillämpningen av pensionslagen, grunda sig alltså icke på några enskilda fall utan på det sätt, på vilket lagen tillämpas överhuvud.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag kan icke hjälpa, att jag finner denna frågas behandling både i dag och under de gångna åren utgöra en utmärkt illustration, vart demokratien, den s. k. demokratien, egentligen fört oss. När frågan behandlades — jag nödgas vända mig till herr Hage speciellt — första gången här i kammaren, erinrar jag mig mycket väl, hur bland annat den riktning, till vilken herr Hage då hörde, gjorde det skarpaste motstånd mot det förslag till folkpensionering, som då förelåg. Då fick man bland annat från Branting, som tydligen kunde hålla ryggen rak några år, vilket uppenbarligen icke alla här kunna, höra, att han ungefär förklarade: »Jag medger, att detta är långt ifrån tillräckligt, men det är bättre att nu taga detta förslag och sedan genomföra förbättringar i folkpensioneringsbestämmelserna, så att de motsvara de önskemål, som vi nu hava.» Ja, Branting arbetade så länge han kunde för förbättringar. Men, mina herrar socialdemokrater, vad har ni sedan gjort för att få förbättringar genomförda? Herr Hage hänvisar till att riksdagen beslutit en skrivelse och att på riksdagens initiativ tillsatts en kommitté för att utreda frågan. Jag tror dock, att det kan vara nog att vänta med saken, till dess vi få se, hur kommitténs resultat blir och resultatet av behandlingen i kammaren.

Som nu exempelvis med ordförandena i pensionsnämnderna. Vad skedde när frågan första gången behandlades, om icke att de, som röstade för denna lagbestämmelse, gävo svenska folket en omyndighetsförklaring? Min partikamrat har erinrat om, hur kommunallagarna sannerligen icke äro mindre komplicerade att tolka. I fråga om dem behöves dock ingen herr Olsson i Rimforsa eller Källman. Kommunalnämndsordförandena förstå väl att tolka sina saker. Jag erinrar om ett annat fall, fattigvårdslagarna. De äro icke mindre komplicerade.

Gives det mindre plats vid deras tillämpning för social vidsyn, människokärlek, hänsyn till döda paragrafer, byråkrati och dylikt? Samerligen icke. Går fattigvården alldeles åt pipan på grund av att här icke finnes samma sorts allmänna ombud som i fråga om pensionslagen? Visst inte, men så äro icke heller fattigvårdskonsulenterna allmänna ombud i den meningen, som de allmänna ombuden här äro; jag skulle vilja döpa dem till allmänna förmyndare för pensionsnämnderna. (Man skall sålunda härvidlag hava klart för sig, att med tillsättandet av dessa allmänna ombud och med de uppgifter, de ha, har man faktiskt givit demokratien, den kommunala självstyrelsen, ett grundskott av ytterst allvarligt slag.)

I fråga om ändringar i lagen om allmänna pensionsförsäkring.

(Forts.)

Vad är det, som herrarna, som äro allmänna ombud, vilja hävda? Jo, begripligtvis — jag bugar mig för er stora självtillit — att det är nödvändigt, att de finnas. Vad säger man därmed? Jo, att det icke finnes kompetens tillräckligt i landet för att få ordförande för pensionsnämnderna. Jag hävdar däremot, att det finnes tillräcklig kompetens. Skall man gå in på det kapitlet, tror jag icke man kan förneka, att det svenska folket har egenskapen att kunna organisera saker och ting, att det har »common sense», en viss förmåga att förnuftigt reda upp saker och ting och säkerligen kunna då också valda pensionsnämndsordförande erhållas, som klara pensionsnämnderna utan allmänna ombud. Jag har hört en annan förklaring på nödvändigheten av att ordförandena i folkpensionsnämnderna skola utses av Konungens befallningshavande (Konungens troman, som en socialdemokrat fullständigt träffande yttrade i herr Engbergs organ. Han skildrade, hur dessa Konungens tromän, en kvarleva från medeltiden, skola sitta med pekpinnen och dirigera, hur det skall göras.) Dessa Konungens tromän — Konungens befallningshavande eller i Stockholm överståthållarämbetet — skola tillsätta ordförandena i pensionsnämnderna, därför att man måste kalla dem ärligen länsvis till sammanträden och hålla instruktion med dem och säga: »Ni skall göra så och så, så att det blir överensstämmelse och ensartade linjer över hela länet.» Men om förhållandena i länet icke äro ensartade, om priserna t. ex. äro annorlunda i en kommun mot vad de äro i en annan, hur skola de då bära sig åt för att få ensartade förhållanden? Jag vet icke, om förklaringen är riktig. Men jag tror, att på vissa håll strävar man nog efter denna schematiska likhet.

Under alla förhållanden, herr talman, skall ingen komma och förneka, att med den många decennier omfattande föreningsverksamhet, som ägt rum i landet, med den breda folkbildningsverksamhet, som försiggått, med den sedan årtionden tillbaka stora erfarenhet, som hundratals av menige man på alla större platser hava i allmänna angelägenheters vårdande, det finnes tillräckligt med folk som kan väljas till ordförande i pensionsnämnderna.

Det nuvarande systemet är — jag måste säga det öppet och ärligt — ingenting annat än en strävan att på bekostnad av den kommunala självstyrelsen, demokratien, folkets självbestämmanderätt, giva plats åt byråkratien, ämbetsmannaväldet. Andra kammaren — som genom sina enskilda ledamöter bäst känner förhållandena i skilda delar av landet — borde finna det angeläget att se till, att en ändring här åstadkommes, så fort tillfälle därtill gives.

Herr Källman fällde ett verkligen dyrbart uttryck — observera, att det är icke någon vem som helst, icke någon Kilbom, som fällde det, utan det är det »allmänna ombudet sedan 13 år», herr Källman, som uttryckte sig så. Det löd så här — jag är angelägen att ordagrant få det till protokollet: »Ett ombuds uppgift är icke bara att söka minska någon tia här och var.» Den uppgiften har alltså ombudet också! Ser ni där. Behöver man en bättre bekräftelse på att dessa allmänna ombud hava till uppgift att taga ifrån dem, för vilka varje tia kanske betyder så mycket, en del av deras lilla pension.

När man här förklarar, att när vi började med folkpensioneringen, var det

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring*
(Forts.)

1.3 miljoner kronor, men nu är det 50 miljoner kronor som utdelas, så sitter den, som icke tänker så noga, och tycker, att det är alldeles storartat. Men borde icke ett allmänt ombud lämna objektiva uppgifter och tala om, hur dessa 50 miljoner kronor tillkommit, hur mycket som kommer in i avgifter. Man måste missförstå saken, om man icke vet, att av folkpensioneringens inkomster c:a 25 miljoner betalas av pensionärerna själva.

Jag har, herr talman, en gång tidigare, då högern i andra kammaren framförde krav på reformer i fråga om folkpensioneringen, icke bara röstat mot ett dylikt yrkande utan också här i kammaren agiterat mot detsamma. Jag måste säga — naturligtvis från helt andra utgångspunkter än högerns — att nästa gång krav framkommer från det hållet att reformera folkpensioneringen att något beskära denna månghundrahövdade byråkrati, som finnes i pensionsstyrelsen, och denna oerhörda penninganhopning, som finnes men som enligt min mening icke användes på rätt sätt, kommer jag att rösta för ett dylikt yrkande. Och varför? Jo, på grund därav, att jag av skäl, som icke höra hit, tvingats att under de sista åren följa, hur folkpensioneringen verkar, och därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att man skall vara synnerligen välvillig, om man nöjer sig med att såsom herr Laurén tala bara om kantigheter i systemet. Det är något helt annat än kantigheter och det behöver ingripas ordentligt, så att det blir större pensioner, så att pensionsnämnderna själva få välja sina ordförande och så att den byråkrati och den oerhörda tjänstemannastab, som finnes på området, verkligen ordentligt beskäres.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det må ursäktas mig, om jag begärt ordet för att säga några få ord, fast detta är en fråga, som jag icke haft direkt att skaffa med som utskottsledamot. Jag begärde ordet i anledning av att det uttalades det önskemålet, att den kommitté, som sysslar med frågan, måtte bliva färdig snarast möjligt och helst så tidigt, att förslaget kan komma fram till 1931 års riksdag. Jag skall be att för min del få instämma i önskemålet, att det göres snarast möjligt. Men synes det vara klokt att bestämt fixera denna tid till 1931 års riksdag? Därom vill jag icke yttra mig. Jag har haft tillfälle — fastän jag icke tillhör kommittén utan bara en närbesläktad kommitté — att taga del av det utredningsmaterial, som tills dato föreligger. Jag kan försäkra herrar Andersson i Stockholm och Kilbom, att fingo de taga del av det materialet, sådant det föreligger, skulle de nog sväva på målet en smula, huruvida man skall kunna gå in för att fixera tiden för utredningens framläggande.

För min del är jag av den uppfattningen, att det här gäller en utomordentligt stor sak. Som direktiven för utredningen hava återgivits i utskottets utlåtande, behöver jag icke peka på, hur många faser detta stora ärende har, och att framför allt önskemålet måste vara, att denna utredning göres så grundlig och reell som möjligt, att den står sig i fortsättningen.

När jag begärt ordet, kan jag icke underlåta att säga, att på tal om att den kommunala självstyrelsen skulle vara kränkt genom den nu förefintliga organisationen, d. v. s. genom de allmänna ombudens rätt att på olika områden ingripa, kan jag för min del icke instämma i den kritiken, därför att jag vet, att de allmänna ombuden hjälpt sakerna till rätta i många fall, där det eljest icke kanske gått att åstadkomma något för dem, som behövt pensionen eller pensions-tillägget.

Så kan jag icke underlåta att säga en liten sak till, som jag för min del icke kunnat undgå att fästa mig vid, då jag fick föredraget det resultat, som kommittén kommit till. Det är, att det är kostnadssiffror, som noggrant måste över-

vågas, icke minst därför, att de måste baseras på så hållbara grunder, att de stå sig, om möjligt för all framtid. Jag kan ju nämna, att den del, som går under namnet folkpension, ju är en självklar rätt, som var och en har på grund av egna inbetalda avgifter, om han i övrigt fyller förutsättningarna för den. Men den andra delen och den hittills ojämförligt större delen, pensionstillägget, är något, som det allmänna betalar och som följaktligen det allmänna måste på något sätt kontrollera och vara med om att se till, att det får den mest ändamålsenliga användning. Jag har sysslat med kommunalpolitik på landet i åtskilliga år, och jag vill säga, att om man kommer i ett annat läge och får granska, vad de olika kommunala myndigheterna taga sig före — jag syftar på den egenskap, som jag med åren fått att sitta med i landstingets förvaltningsutskott och bedöma, huru vissa kommunala myndigheter anse sig kunna behandla vissa frågor, där det går att sätta in landstinget som betalningsskyldig — då vill jag förklara, utan att gå närmare in på detaljer, att jag i denna landstingsinstitution funnit det både nyttigt och nödvändigt i det helas intresse att se till, att kommunerna icke gå längre än vad de hava rätt till. Om man inskränkt sig från herrar Anderssons i Stockholm och Kilboms sida till att uttala önskemålet om de bästa pensioner och den bästa folkpensioneringen, då kan jag försäkra, att hela landsbygden är enig om, att det nog behöfde göras förändringar till det bättre och att det vore gott och bra. Men man kan icke lyfta sig själv i håret; och man måste se till den gamla regeln, som citeras i Kajsa Vargs kokbok: »man tager», men man skall också veta, varifrån man skall taga det. Detta öfvervägande är lika viktigt som att få fram hela förslaget — kanske dåligt övertänkt och illa utarbetat — å bestämt fixerat datum.

Jag har icke velat låta tillfället gå obeaktat förbi, därför att jag vet, hur saken ligger till, och att detta framför allt är ett stort ekonomiskt problem.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ett yttrande av herr Andersson i Stockholm. På tredje avdelningen ha vi ingående dryftat spörsmålet. Jag för min del vill säga, att jag tror, att herr Andersson tar fel, när han säger, att pensionsstyrelsens allmänna ombud äro till för att söka nedpressa pensionstilläggen för pensionstagarna. Det är icke så. Deras instruktion från pensionsstyrelsen går ut på att de skola se till, att pensionstagarna få de största möjliga tilläggen, d. v. s. de tillägg, som de enligt lag ha rätt att få, och ingenting annat. Det är raka motsatsen mot vad herr Andersson ville göra gällande.

Jag har ansett det lämpligt att lämna denna upplysning framför allt därför, att det blivit en legendbildning om de allmänna pensionsombudens verksamhet. Jag kan nämna, att i vissa kommuner, som gränsa till varandra, kan man få höra pensionstagarna säga, att i den och den kommunen får varena en pensions-tillägg, men i vår kommun får ingen någonting. Det talet gör sig gällande från de olika kommunernas sida mot varandra. Det är ett allmänt talesätt, som bitit sig in men som icke har någon reell grund. Därmed har jag för min del icke sagt, att den nuvarande pensionsförsäkringen är så idealisk, som man skulle kunna önska, ty de belopp, som utfås, äro alltför ringa, så att ingen, som är beroende av denna pension, kan försörja sig på den. Det är dithän, vi om möjligt vilja komma, att dessa belopp må ökas ut, så att de ge möjlighet till självständig försörjning, eller åtminstone att det blir bättre, än det för närvarande är.

I fråga om den olämpliga formen för tillsättandet av pensionsnämndernas ordförande och de allmänna ombuden vill jag säga, att jag icke kan finna, att någon särskild disharmoni gjort sig gällande mellan de av Konungens befallningshavande utsedda ordförandena och de av respektive kommuner valda ledamöterna i nämnderna. Samarbetet mellan dem har varit det allra bästa. Åtminstone är det min erfarenhet från de trakter, där jag haft tillfälle göra iakt-

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

tagelser. Det kan vara en smaksak, hur dessa ordförande utses. Om det nuvarande sättet är det mest demokratiska, skall jag icke yttra mig om. Vad jag velat framhålla är endast, att samarbetet inom nämnderna har varit mycket gott. Såvitt jag kunnat finna, ha nämndens samtliga ledamöter gjort, vad de kunnat, för att största möjliga rättvisa skulle vederfaras pensionstagarna. Men herrarna får icke glömma, att det finnes pensionsökande, som ha olika uppfattning om vad som är rätt och icke rätt, om vad de enligt pensionslagen äga rätt att få och icke få. Det är saker, som pensionsnämnderna i första hand måste söka utröna. Det kan då hända, att de komma på kant med en och annan. Vi ha exempel på att det finns folk, som begära pensionstillägg och uppgiva, att de äro absolut medellösa, medan det sedan visar sig, att de till och med kunna ha 10,000 kronor inestående på banken. Jag menar, att när sådana fall förekomma, får man icke förundra sig över om pensionsnämnderna bli betänksamma och verkställa en noggrann undersökning. Det förekommer inga trakasserier från pensionsnämndernas sida. I de instruktioner, som de få från pensionsstyrelsen, äro de ålagda att se till, att var och en får vad pensionslagen ger honom rätt till. De brister, som vidlåda pensionsförsäkringen, kunna icke tillrättaläggas, med mindre än att vi få en ändring av nu gällande bestämmelser, enligt vilka pensionstilläggen skola utgå. Det är därför av mycket stor vikt, att frågan fortast möjligt underställes statsmakternas prövning.

Jag har, herr talman, känt mig manad att säga detta, därför att vi på tredje avdelning mycket sysslat med denna sak och därför att jag även i det praktiska livet fått en viss kännedom om hur förhållandena ligga till.

Herr Hage: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Kilbom på sitt vanliga demagogiska sätt yttrade, att vi socialdemokrater vore ganska litet intresserade av denna fråga och att vi överhuvud taget icke försökt åstadkomma någon förbättring för småfolket och arbetarna i fråga om folkpensioneringen.

Det påståendet stämmer mycket litet överens med den situation, som förefanns i kammaren år 1928, när riksdagen skrev i denna fråga.

Vid det tillfället förelåg ett flertal socialdemokratiska motioner, från herr Möller i första kammaren och i andra kammaren från herr Jansson i Falun, från herr Törnkvist i Bjuv, från herr Hansson i Stockholm med flera och från herr Bäcklund med flera, alltså ett flertal socialdemokratiska motioner, i vilka påyrkades, att en utredning om förbättrad folkpensionering skulle verkställas så fort som möjligt. Från kommunistiskt håll förelåg däremot i saken en enda motion, av herr Winberg. Skulle jag nu följa ungefär det system, som i allmänhet användes av herr Kilbom, så skulle jag säga, att eftersom det fanns mycket flera socialdemokratiska motioner än kommunistiska, så visar det, att socialdemokraterna voro mera intresserade av denna fråga än kommunisterna. Jag vill emellertid icke göra det påståendet. Men skulle jag följa den politik, som följes på det hållet, så hade jag verkligen anledning att i detta fall säga på det sättet.

Nu blev emellertid resultatet av dessa motioner — naturligtvis även av den av herr Winberg framförda — att riksdagen år 1928 avlät en skrivelse i frågan. Det lyckades socialdemokraterna med bistånd från annat håll att få igenom förslaget, att här skulle företagas en *hastig* utredning. Om den saken voro alla överens. Från vår utgångspunkt är det därför naturligtvis önskligt, att frågan såvitt möjligt måtte komma fram till 1931 års riksdag.

Nu ligger emellertid saken så till, att i fråga om den utredning, som nu pågått i ett och ett halvt år, har icke framkommit någonting, som ger anledning antaga, att den beredning, som sysslar med saken, på något sätt solat därmed. Skulle man få något belägg för, att denna beredning, i vilken sitta representanter för olika meningsriktningar, icke är intresserad av att få fram saken

till 1931 års riksdag, då skulle jag för min del gärna vara med om ett sådant uttalande, som herr Kilbom och herr Andersson i Stockholm här gått in för. Jag skulle så mycket hellre vara med därom, som jag visat mig ha ett särskilt intresse för detta utredningsväsende. Jag har nämligen i år väckt en motion om, att man skulle undersöka, huruvida det finns möjligheter att i *allmänhet* påskynda det utredningsarbete, som pågår inom kommittéer eller sakkunnigberedningar. Jag tycker, att jag därmed till fullo fredat mig för den beskyllningen, att jag icke skulle vara intresserad av att få fram denna fråga i rätt tid.

Vad sedan beträffar det där talet om att de allmänna ombuden i vissa fall sökt pressa ned pensionsstilläggen, så vill jag säga, att det torde väl bero därpå, att det är deras uppgift att se till, att lagens tillämpning blir densamma överallt inom hela pensionsförsäkringens verksamhetsområde. I vissa fall torde emellertid denna uppgift även leda till att man höjer pensionstillskotten. När man har en lag, som är så skriven, att den kan tolkas litet olika, är det helt naturligt ett statsintresse, att lagens tillämpning blir någorlunda överensstämmande i det ena och andra fallet.

Jag skulle kunna bemöta en hel del andra framställningar av föregående talare, men jag skall inskränka mig till detta och sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag för min del tror, att det är en allmän önskan ute på landet att få denna fråga ordnad så fort som möjligt, och det torde icke kunna ifrågasättas annat, än att motionärerna ha rätt. Pensionen är liten, som var och en vet. Det huvudsakliga är tilläggspensionen. På båda dessa kan emellertid ingen människa leva. Det är ett ofrånkomligt faktum, att människor, som åtnjuta denna pension, ändå måste anlita fattigvården. Det är därför nödvändigt att påskynda utredningen så mycket som möjligt och se till, att pensionerna verkligen utökas.

Nog tycker jag, att kommunerna själva likaväl kunde välja pensionsnämndsordförandena, som att de skulle tillsättas av länsstyrelserna. Man borde kunna välja ordförande i pensionsnämnd, likaväl som man väljer kommunalnämndsordförande och ordförande i fattigvårdsstyrelse.

Häruti instämde fru *Nordgren*.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Anderson i Råstock säger, att om herr Kilbom och jag skulle få tillfälle att titta på det utredningsmaterial, som för närvarande föreligger, skulle vi sväva på målet i fråga om anspråken på att förslag skulle komma fram till riksdagen 1931. Det beror på vilken uppfattning man har om sättet för bedrivande av utredningsarbete överhuvud taget.

Såvitt jag kan finna, ligger det så till med de flesta utredningskommittéer, som äro sysselsatta med här föreliggande eller närbesläktade frågor, att det är ungefär samma personer, som sitta i alla dessa kungliga kommittéer. De ha tre, fyra, fem olika kommittéer. Jag vill icke säga, vilka personer, som sitta i den ena och den andra kommittén, men som regel är det så, att samma person sitter i tre å fyra olika kommittéer, och när då utredningsarbetet bedrivs på det sättet, att man har ett sammanträde på en å två timmar om dagen och man tittar in än i den ena och än i den andra kommittén, så är det klart, att en kommitté behöver sitta i många år, innan den blir färdig med sin utredning. Jag förutsätter emellertid, att sakkunniga, som tillsatts för en viktig fråga, skola helt ägna sig åt sitt uppdrag. Göra de det, är jag förvissad om att de skulle kunna klara ett ganska omfattande utredningsmaterial och ändå på relativt kort tid komma till resultat. En hel del av kammarens ledamöter och jag ha

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*

(Forts.)

nog olika uppfattning om vad som är lämpligt i detta avseende, och därför ha vi också litet olika syn på vad som är möjligt att åstadkomma inom den tidsrymd av tre år, som skulle ha förflutit, därest frågan skulle komma fram till riksdagen 1931.

Det har vidare här sagts av herr Jansson i Falun, att de allmänna ombuden icke ha till uppgift att taga från pensionärerna någonting. Jag ber att liksom herr Kilbom få konstatera, att herr Källman, som är allmänt ombud, förklarat, att ombuden icke *bara* ha den uppgiften att ta ifrån pensionärerna utan *också* skyldighet att se till, att de få vad de skola ha i detta avseende. Att herr Källman i förväg vederlagt herr Janssons i Falun uppgift, att dessa allmänna ombud icke skulle ha ett sådant uppdrag, befriar mig från att vidare syssla med den saken.

Herr Anderson i Råstock sade som illustration på svårigheterna att komma någon vart i denna fråga, att vi kunna icke lyfta oss själva i håret. Det håller jag med herr Anderson i Råstock om. Men jag måste säga, att jag betraktar det icke lika omöjligt att åstadkomma en snabb förändring av folkpensioneringen, som jag betraktar det att söka lyfta sig själv i håret. Herr Andersons i Råstock exempel har enligt mitt förmenande ingen tillämpning i denna fråga. Den är en något för allvarlig historia för att illustreras med ett sådant exempel, som herr Anderson i Råstock tillät sig anföra vid detta tillfälle.

Jag skall icke upptaga kammarens tid vidare med att replikera i denna fråga, men jag vill dock säga några slutord. Jag betraktar det icke, såsom det uttalats här i debatten, som en smaksak det sätt, på vilket ordförande till-sättes. Jag betraktar det som en ytterst viktig sak, därför att jag för min del har det intrycket, att det icke är på det sättet, såsom herr Jansson i Falun förklarade, att det i regel är ett gott samarbete mellan de allmänna ombuden och pensionsnämnderna. Det finns pensionsnämndsordförande, som allvarligt gå in för att hjälpa de fattiga och se till, att de fattiga få så mycket som möjligt i pension. En sådan ordförande kommer fortast i konflikt med de allmänna ombuden, ty dessa allmänna ombud ha till uppgift att spara så mycket som möjligt genom den verksamhet, som de bedriva och som drager en kostnad av 230,000 kronor om året. Skall denna verksamhet kunna betala sig, så måste de draga in så mycket från de fattiga, att de kunna visa upp, att det täcker kostnaderna för deras verksamhet.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! I den mån herr Andersson i Stockholm är orolig för mina uppdrag, vill jag trösta honom med att med den här saken har jag ingenting att skaffa. Jag sade, att därför att jag sysslät i en kommitté med närbesläktade uppgifter, så ville jag nämna något av vad jag kände till.

En sådan här utredning sker icke på det sättet, att några herrar eller damer med olika politisk uppfattning komma samman för att undersöka, vad som är möjligt att göra och hur det skall göras, utan man måste först se till, att man får en hållbar grund för framtiden. Det gäller alltså, att man söker göra klart för sig, vad utredningen skall syfta till och vilka vägar man skall gå för att nå det åsyftade resultatet, och sedan får man låta expertisen arbeta. Hade kommittén icke tillgång till den, det vill säga till män som kunna verkställa nödiga utredningar och beräkningar, skulle den icke kunna vara färdig vare sig år 1930 eller 1931, utan då skulle den behöva betydligt längre tid.

Sedan vill jag bara konstatera, att herr Jansson i Falun sade, att de allmänna ombuden ha till uppgift att se till, att pensionärerna skola få, vad de enligt gällande lag skola ha. Från mina trakter finns intet att säga om den saken. Jag tror, att de där göra, vad som är lämpligt och riktigt.

Sedan ett enda litet ord om det omöjliga, som herr Andersson tyckte att jag illustrerade på ett olämpligt sätt. Jag vet icke det. Om man exempelvis skall ställa upp sådana önskemål för sig som att få folkpensionen jämställd med pension från de enskilda pensionsförsäkringsföretagen, då tror jag, vi kunna vara överens om att detta med hänsyn till samhällets allmänna struktur och vederbörandes möjlighet att själva betala är omöjligt. Här har staten gått in för att betala betydande tillskott, och jag understryker, att det är dessa, som man måste använda så förnuftigt och ändamålsenligt som möjligt.

Herr talman! Eftersom jag på detta sätt blivit provocerad att begära ordet en gång till, kan jag gärna säga, att när det talas om de stora kostnaderna för pensionsförsäkring, då tror jag, att det icke skulle skada, att alla, som ha den uppfattningen, ville se efter, vad exempelvis alla sammanslutningar, som syssla på detta område, livförsäkrings- och olycksfallsförsäkringsbolagen etc. ha för *sammanlagda* kostnader för sin organisation. De skulle då få anledning säga, att i förhållande till folkpensioneringens stora omfattning är det icke så farligt med kostnaderna härför.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Innan debatten avslutas, ber jag att få taga avstånd från det klander, som riktats mot pensionskommittén. Jag tror, att detta klander över dess långsamhet i arbetet icke är berättigat. Frågan om folkpensioneringens förbättring är av den största betydelse och kräver en mycket ingående utredning, för att få utront, vilka brister den nuvarande folkpensioneringen lider av. På landsbygden längta vi naturligtvis alla efter att få bristerna avhjälpta, och vi skulle vara tack samma mot kommittén, om den kunde forcera sitt arbete, så att resultatet kunde föreligga till nästkommande års riksdag. Huvudsaken är dock, att det förslag, som framkommer, är ett bärande förslag, som såvitt möjligt tillfredsställer alla dem, som nu åtnjuta pension. Jag tror, att den allmänna folkpensioneringen är en av de förnämsta frågor för vårt fattiga folk, som blivit av riksdagen lösta. Om jag särskilt skulle rikta en vädjan till kommittén, skulle det vara, att den skulle taga i övervägande, huruvida icke lämpligheten av ett av de direktiv, som riksdagen gav kommittén år 1928, kan ifrågasättas, nämligen att pensionerna skulle utgå med högre belopp på de dyrare orterna. Jag tror, att i det fallet böra de behövande stå fullkomligt likställda. Dyrorterna äro ju förmögna samhällen, och om pensionärerna där behöva högre pensioner, så böra de förmögna samhällena bidraga härtill och icke bördorna läggas även på de fattigare samhällena.

Jag uttalar den förhoppningen, att denna utredning måtte komma så fort som möjligt till riksdagens prövning, men framför allt att den blir lagd på ett fullt tillfredsställande sätt.

Herr **Kilbom**: Vi hava ju icke alls riktat något klander mot kommitténs hittillsvarande arbete. Vi hava bara i motionen sagt, att med hänsyn till frågans innebörd hava vi velat göra en framställning, huruvida icke arbetet skulle kunna avslutas i god tid för att kunna behandlas vid 1931 års riksdag. Och är det så, att riksdagen icke anser sig kunna göra ett sådant uttalande om ett av sina underlydande organ, då skall jag be att få fråga: Vad kan då riksdagen egentligen göra? Är det icke att en liten smula bidraga till skapande av den misstro mot riksdagen, som här från annat håll sprides, om man är så beskedlig?

Såvitt jag kan minnas, fanns i de direktiv, som riksdagen gav för kommittén, alls ingenting angående frågan om val eller utnämning av ordförande i pensionsnämnderna. Under dagens debatt har icke heller någon enda talare yttrat sig om det kapitlet, huruvida man anser, att det kan gå för sig att

*I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.*
(Forts.)

I fråga om
ändringar i
lagen om all-
män pensions-
försäkring.
(Forts.)

välja ordförande i pensionsnämnderna genom de kommunala organen eller icke. Jag ställer då öppet den frågan till åtminstone socialdemokraterna: Anse ni, att en sådan förändring bör genomföras i fråga om folkpensioneringslagen, att pensionsnämndernas ordförande skola väljas och icke av Konungens tromän utses? Jag kan icke tänka mig, att detta är någon sekundär fråga för herrarna, som äro anhängare av den borgerliga demokratien. Det borde vara tvärt om, det borde vara eder angeläget att på alla områden taga konsekvenserna av den allmänna rösträttens genomförande.

Herr **Källman**: Herr talman! Endast *ett* ord. Den borgerliga demokratien torde väl icke kunna innebära, att kommunerna själva skola få tillfälle att besluta vilka utgifter som helst, som av staten skall betalas med $\frac{6}{8}$. Staten betalar som bekant $\frac{6}{8}$ av pensionstilläggen. Detta är orsaken till att ett statens organ, länsstyrelserna, får utse ordförandena. Nu vill herr Kilbom ha bort både pensionsstyrelsens ombud och rätten för länsstyrelserna att utse ordförande. Det skulle betyda att kommunerna själva på grund av den kommunala demokratien ägde ensamma bestämma om utgifter, som staten skulle betala.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag är tacksam för herr Källmans svar. I den mån det representerar socialdemokratien innebär det alltså, att Kungl. Maj:ts tromän skulle utnämna ordförande i så självklart folkliga organ som pensionsnämnderna utgöra.

Herr **Västberg**: Herr talman! Herr Andersson och de andra motionärerna hava riktat förebråelser här mot de allmänna ombuden, men de allmänna ombuden hava bara följt direktiv från pensionsstyrelsen. Om herrarna gjorde sig möda att taga reda på vad pensionsstyrelsen har sänt ut för direktiv i frågan, borde konsekvensen därav bliva, att motionärerna skulle yrka på pensionsstyrelsens avskaffande.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag vill bara i anledning av herr Västbergs uttalande säga, att yrkandet om pensionsstyrelsens avskaffande överlämna vi tills vidare åt herr Västberg att framföra.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Stockholm, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 2, angående särskild ersättning åt sekreteraren hos bevillningsutskottet;
nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet sluten handels- och sjöfartstraktat;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postavgifter för tidningar m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräckning vid svensk domstol åt vissa internationella organ.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial, betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vidare förelåg till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående stadgande av förbud i vissa fall mot värnpliktigas skiljande från arbete eller tjänst m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 47, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Öhman m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen begära framläggandet av förslag till lag, varigenom fastställdes förbud i vissa fall mot värnpliktigas skiljande från det arbete eller den tjänst de vid inkallandet till värnpliktstjänstgöring innehade, och att full gottgörelse genom statens försorg lämnades i de fall värnpliktiga vållades förluster genom mistad eller försämrad arbetsanställning på grund av fullgörande av värnpliktstjänstgöring.

Utskottet hemställde, att ifrågasvarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Lindqvist* i Halmstad och *Sjögren* yrkat, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande frågan om sådan ändring av lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktigas skiljande från tjänst eller arbete, att den i lagen nu stadgade begränsningen till övning om högst sextio dagar borttoges, samt om framläggande för riksdagen av förslag i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Öhman: Herr talman! Det framhålles rätt ofta, och icke minst från socialdemokratiskt håll, vilka utomordentligt stora fördelar för det arbetande folket, som det s. k. »demokratiska genombrottet» här i landet medfört. Det har icke saknats tillfällen, då vi från kommunistiskt håll haft grundad anledning att värdesätta detta påstående. Den fråga, som i dag föreligger till behandling, synes mig vara ganska belysande för huru utvecklingen på detta

*Ang.
ifrågasatt för-
bud i vissa
fall mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst m. m.*

Ang.
ifrågasatt för-
bud i vissa
fall mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst m. m.
(Forts.)

område gått och fortfarande går i reaktionär riktning trots allt tal om demokrati.

För att belysa detta vill jag erinra om att så långt tillbaka i tiden som för hundra år sedan hävdade statsmakterna den uppfattningen, att ingen fick skiljas från sitt arbete eller sin anställning på grund därav att han hade att fullgöra av staten påbjuden vapentjänst. Den grundläggande princip, som uppbar detta ställningstagande, var, att när staten ålägger den manliga ungdomen skyldighet att fullgöra viss militärtjänst, så har också staten skyldighet tillse, att vederbörande icke därigenom skola drabbas av direkta förluster i form av försämrad eller mistad arbetsanställning.

Denna tankegång har också senare förts fram i riksdagen och även här hävdats. Som av föreliggande utskottsbetänkande framgår, har frågan vid olika tillfällen behandlats, och man har från auktoritativt håll inom riksdagen understrukit den uppfattningen, att här har staten skyldighet att ingripa. Om en liknande uppfattning vittnar bland annat vad föredragande departementschefen hade att anföra vid remiss till lagrådet av förslaget till lagen den 16 oktober 1914, som stadgar förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete i anledning av fullgörande av i värnpliktslagen stadgad övning om högst 60 dagar. Departementschefen anförde vid detta tillfälle bland annat följande: »Avsevärda ekonomiska svårigheter kunna föranledas för den värnpliktige, om han icke efter vapenövningens slut äger att återvända till den anställning, som han vid dess början innehade. Det är därför av stor betydelse för honom, att rätt härtill inom skäligen gränser beredes, och med hänsyn till det allmänna ändamål, för vilket hans verksamhet hos arbetsgivaren avbrytes, synes det vara berättigat att, utöver vad som kan följa av allmänna regler, för dylika fall något inskränka arbetsgivarens befogenhet att entlediga arbetstagaren.»

Den dåvarande riksdagsmajoriteten gav också sin anslutning till denna uppfattning och därmed, skulle jag tro, till principen om statens skyldighet att i vissa fall hålla de värnpliktiga skyddade för risken att kastas ut från sina arbetsplatser som en följd av att de fullgöra den dem ålagda värnpliktstjänstgöringen. När sedan vid 1916 års riksdag motioner förelägo med yrkande om att 1914 års lag skulle utsträckas att omfatta alla värnpliktiga, oavsett värnpliktstjänstgöringens längd, gjorde lagutskottet i sitt utlåtande över motionerna följande principuttalande: »Då ju principen om värnpliktigs rätt till bibehållande av anställning vunnit statsmakternas godkännande, måste det enligt utskottets förmenande vara mindre följdriktigt, att dylik rätt förvägras värnpliktig, som underkastats den redan i och för sig ofta ganska kännbara uppoffring, genomgåendet av rekrytskola eller annan längre tjänstgöring innebär, men medgives värnpliktig, som fullgjort vapenövning under högst 60 dagar, ehuru hans uppoffring ingalunda varit lika avsevärd.» Av detta yttrande framgår, att ännu vid denna tid höll man fast vid den princip, som i detta avseende måste vara den enda riktiga, nämligen att staten har skyldighet bevaka, att värnpliktig icke genom fullgörande av honom ålagd militärtjänst skiljes från den anställning han innehar, då han inkallas till denna tjänstgöring. Riksdagen beslutade också i skrivelse till Kungl. Maj:t begära övervägande av, under vilka former en utvidgning av denna lag av den 16 oktober 1914 skulle kunna genomföras i avsikt att skydda alla värnpliktiga, oavsett tjänstgöringstidens längd.

Så kom det så omskrutna »demokratiska genombrottet». Folket hade, hette det, blivit »herre i eget hus». Socialdemokraterna togo hand om regeringsmakten under vissa perioder, och förmodligen fanns det de, som då förväntade, att denna fråga skulle föras fram till en för de värnpliktiga tillfredsställande lösning. Men så blev ingalunda fallet. Hela frågan avskrevs av den sand-

lerska regeringen 1925. Vid fjolårets riksdag, då frågan behandlades här i kammaren, förklarade herr Hansson i Stockholm, att det var på hans föredragning, som detta ärende avskrevs. Jag vill till detta erinra om, att det ju var den dåvarande socialdemokratiska regeringen, som utformade 1925 års härordning, och det visade sig, att man därvid icke tog någon som helst hänsyn till de värnpliktigas intressen. Man är i övrigt i denna kammare motståndare till varje som helst expropriationsförfarande. Men när det gäller de värnpliktigas arbetsplatser, tillåter man utan vidare arbetsköparna att expropriera dem. Jag förmodar, att detta i första hand beror därpå, att ett sådant förfaringsätt tjänar arbetsköparnas profitintressen.

Utskottet har som motivering för sitt avslagsyrkande hänvisat till en av socialstyrelsen år 1916 påbörjad och 1922 avlämnad utredning i ärendet. Denna utredning är baserad på förhållandena på arbetsmarknaden under denna period, något som vi anse, man måste taga i beaktande, då man anför denna utredning som motivering för ett ställningstagande år 1930. Läget på arbetsmarknaden har dock, även om man icke godkänner det resultat, som socialstyrelsen i sin utredning 1916—1922 kom till, icke stått stilla utan fortgått. Och läget nu kan icke jämföras med läget på arbetsmarknaden 1916 och under därefter närmast följande år. Denna utveckling, som försiggått på arbetsmarknaden, tycks utskottet icke hava observerat, när man i år anför denna utredning såsom tillräckligt bärande motiv för ett avslagsyrkande.

Jag kan icke underlåta att ge ett par citat ur socialstyrelsens utlåtande, som också återfinnes i utskottets betänkande. Socialstyrelsen säger bl. a.: »Jämväl må erinras, att värnpliktens fullgörande ofta betecknar ett naturligt avsnitt i en ung mans levnadsbana, som i vissa fall utan lägenhet kan, ja, t. o. m. bör förenas med ombyte av anställning. — — — — — Ofta får här värnpliktstiden tjäna såsom den naturliga gränsen, efter vars passerande den unge mannen har att söka sig nytt arbete.» Var och en, som har någon erfarenhet eller kännedom om huru förhållandena i dag te sig vid de olika arbetsplatserna, inser säkerligen det rosenrasande i socialstyrelsens tal om att värnpliktens fullgörande betecknar ett naturligt avsnitt i en ung mans levnadsbana, *som utan olägenhet kan förenas med ombyte av arbetsanställning.* Men utskottet upphöjer här återopade uttalande till högsta visdom. Att den ständigt pågående rationaliseringen inom industrien har som följd, att en massa arbetskraft överflödiggöres och att därigenom en permanent armé av arbetslösa skapas, som konkurrera om arbetsplatserna, har tydligen utskottet ingen aning om, eller också vägrar man att taga hänsyn till dylika fakta, då man på fullt allvar söker hävda, *att en värnpliktig utan olägenhet efter fullgörandet av värnpliktstjänstgöringen kan göra ombyte av arbetsanställning.* Det verkliga förhållandet är i stället, att den värnpliktige i många fall efter fullgjord militärtjänstgöring finner sig skild från den arbetsplats, som han vid tiden för inryckningen till militärtjänstgöring kanske under en följd av år innehaft. Och detta inträffar icke på grund av eget förvållande utan på grund av att han har haft att fullgöra en honom av staten pålagd uppgift. Jag trycker, att var och en skall kunna inse det orimliga i att någonting sådant kan få fortgå. Det inträffar visserligen, att värnpliktiga kunna få återanställning vid sina förra arbetsplatser, sedan militärtjänstgöringen är fullgjord, ett förhållande, som jag ingalunda har någon anledning att förneka. Men i de flesta fall, där så sker, blir den värnpliktige återanställd såsom nyintagen arbetare, och därmed fördelar han i många fall de fördelar, som han skulle äga, om han finge tillgodoräkna hela den anställningstid, han haft vid företaget. Men i de flesta fall — och framför allt torde detta vara förhållandet inom den s. k. lättare industrien — är den värnpliktige skild utan vidare från sin anställning, och arbetsköparen gives möjlighet att i den avskedades ställe intaga yngre och för honom

Ang.
ifrågasatt för-
bud i vissa
fall mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst m. m.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt för-
bud i vissa
fall mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst m. m.*

(Forts.)

billigare arbetskraft, vilket bättre står i överensstämmelse med arbetsköparens intressen.

Utskottet anför vidare som motivering för sitt ställningstagande, att arbetsköparna understundom visat benägenhet att i sin tjänst antaga arbetare, som fullgjort sin militärtjänst eller äro befriade från dylik tjänsteplikt. Om nu detta omdöme om arbetsköparna är riktigt, vilket jag här icke skall ingå på, så bevisar detta riktigheten av vad vi så många gånger haft anledning påvisa. nämligen att för kapitalisterna står alltid profitintresset i främsta rummet. Men när utskottet, efter att hava konstaterat detta förhållande, kommer fram till den ståndpunkten, att eftersom arbetsköparna äro motståndare till att deras förhållande till de värnpliktiga regleras, därför att det strider mot deras intressen, så skall riksdagen avstå från en lagstiftning till skydd för den värnpliktiga arbetarungdomen, då måste jag säga, att detta innebär ett öppet erkännande från utskottets sida, att man endast vill vara med om att stifta sådana lagar, som gagna den härskande klassen. Detta är ju ingen nyhet för oss kommunister, men ett erkännande från detta håll kan ju alltid ha sitt värde.

Våra utgångspunkter äro emellertid att söka skydda den värnpliktiga ungdomens intressen, och då i första hand arbetarungdomens. Utgående från dessa synpunkter, som vi anse vara de riktiga, är kravet på en utvidgning på 1914 års lag synnerligen starkt motiverat. Vi äro visserligen medvetna om, att även efter en utvidgning av denna lag i så måtto, att den komme att omfatta alla värnpliktiga, oavsett tjänstgöringstidens längd, lagen kan kringgåas av en del arbetsköpare. Därför bör också denna lagstiftning kompletteras med en bestämmelse, som stadgar skyldighet för staten att i sista hand bära ansvaret för att de värnpliktiga hållas skadeslösa på grund av att de fullgöra den militärtjänstgöring, som staten ålägger dem.

Jag finner sålunda icke, att de skäl, som utskottet här har förebragt för sitt avslagsyrkande på våra i motionen framställda krav, äro bärande och kunna ge anledning att rubba på dessa krav, varför jag, herr talman, med dessa ord ber att få yrka bifall till vår i ämnet väckta motion.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Den föreliggande motionen är densamma som förelåg i fjol, och vid det tillfället debatterades ju frågan ganska grundligt utan att debatten ledde till något positivt resultat. Jag förmodar, att även om vi här i dag skulle återupprepa den debatt, som fördes under förra året, skulle resultatet bliva detsamma som då. Jag skall därför i dag nöja mig med att hänvisa till vad jag vid det tillfället hade att säga och till den reservation, som var antecknad till utskottets utlåtande i fjol, vilken reservation även i år är fogad vid utskottets utlåtande, en reservation av herr Sjögren och mig. Jag skall nöja mig med att säga detta. I reservationen ligger också förklaringen till varför vi icke anse oss kunna sträcka oss så långt som motionären önskar. Vi hava nämligen där sagt, att vi icke tro det är möjligt att ordna saken på så sätt som han har ifrågasatt.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Sjögren och mig.

Herr **Björkman**: Herr talman! Då jag nu endast ber att i korthet få yrka bifall till lagutskottets hemställan, är denna min korthet icke beroende på att jag på något sätt underkänner vikten av den fråga, som är före, utan därför att, som den föregående talaren erinrade, frågan så nyligen och utförligt dryftats i denna kammare. Förra året uppträdde ju till försvar för lagutskottets ståndpunkt dels lagutskottsledamöter och dels den förutvarande föredragande departementschefen, herr Hansson i Stockholm, som hade anmält för Kungl. Maj:t att

det ärende som framförts i en skrivelse, som riksdagen avlåt, borde avskrivas. Då emellertid den förste talaren här förklarade, att det var naturligt att lagutskottet endast skulle komma med sådana förslag, som skulle kunna passa den härskande klassen och dessutom, att lagutskottet ansett, att socialstyrelsens utlåtande var tillräckligt bärande motiv, ja, högsta visdom, för att avslå motionen, så vill jag endast — med protest mot talarens uttryckssätt — hänvisa till förra årets lagutskottsyttrande, som visar, att det icke bara var vad socialstyrelsen yttrat som var avgörande för oss i lagutskottet utan även en hel del andra synpunkter. Vi framhöllo då bl. a., att det naturligtvis låg i en arbetsgivares intresse att efter en värnpliktstjänstgöring återtaga duktigt folk i sin tjänst. Det påpekades också, att det kunde leda till orättvisa — t. ex. i det fall, då en arbetslös familjeförsörjare hade fått arbete i stället för en värnpliktig, som undergick tjänstgöring, om den unge mannen vid återkomsten från värnplikts-tjänstgöringen skulle undantränga denne familjeförsörjare. Och så framhöllo vi framför allt, att lagen ej kunde bli effektiv, att ett godtagande av motionen icke skulle kunna hjälpa dessa värnpliktiga, utan att det skulle kunna stjälpa dem, men på samma gång att vi ansågo, att det var mycket viktigt, att alla de åtgärder vidtogos, som vore görliga för att det icke skulle bli några olägenheter på grund av värnpliktstjänstgöringen. Men vi visade tillika med exempel, att det skulle kunna lända icke till gagn för de värnpliktiga utan snarare till men för dem, så som de ekonomiska lagarna i alla händelser äro, och de ekonomiska lagarna måste man ju lyda.

Det var med sådana och andra synpunkter som vi förra året gingo fram, och, herr talman, i år har icke ett enda nytt skäl från motionärerna kommit till. Jag har mycket noggrant åhört den förste talarens anförande, och jag kan icke heller däri finna något nytt skäl till stöd för att i år frågan skulle ligga till annorlunda än förra året. Nu är det andra kammarens tur att för sin del besluta i saken, sedan första kammaren redan avslagit motionen.

Jag ber att få sluta med vad jag började, nämligen att yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Öhman: Herr talman! Endast en kort replik till herr Björkman. Han anförde här att frågan behandlades så sent som vid 1929 års riksdag, och då saknas det anledning att nu ingå på någon utförlig prövning av ärendet. Jag är fullt medveten om att så var fallet, men jag är också medveten om att de värnpliktigas intressen icke hjälptes med att riksdagen i fjol avvisade detta enligt mitt sätt att se på frågan synnerligen viktiga stöd för de värnpliktiga. Det är därför nödvändigt att denna fråga åter kommer före och blir diskuterad här, så att mark brytes för en åtgärd som staten ovillkorligen, om den vill vara konsekvent i sitt ställningstagande, förr eller senare måste gå in för att lösa. Herr Björkman hävdade nu liksom under debatten vid föregående riksdag, att ett lagförslag i antydd riktning icke skulle komma att hjälpa de värnpliktiga i den riktning som vi motionärer förutse. Jag vill till det endast säga, att det är ju endast ett antagande, som man icke kan leda i sakligt bevis, och det torde vara ganska sällan som man från lagutskottets sida avvisar ingripande från statens sida i form av lagstiftning, under åberopande av att det finnes så starka ekonomiska krafter att dessa kunna sätta lagstiftningen ur verkställighet. Jag vill icke förneka att icke så är och kan bli fallet, men jag hade näppeligen trott att det erkännandet skulle göras här i kammaren, i varje fall icke från en man i herr Björkmans ställning, som ju själv har tillfälle att tolka lag och fälla domar.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Ang.
ifrågasatt för-
bud i vissa
fall mot
värnpliktigas
skiljande från
arbete eller
tjänst m. m.
(Forts.)*

§ 10.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 7 § i lagen om allmänna arvsfonden;

nr 9, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 2 § i lagen om allmänna arvsfonden; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

*Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 345, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att lagen om kollektivavtal och lagen om arbetsdomstol skulle omedelbart upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Linder, Norman, Hage, Pettersson* i Hällbacken och *Hansson* i Trollhättan; samt

av herr *Sigfrid Hansson*, som på anförda skäl förklarar, att han icke kunnat förorda bifall till den föreliggande motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Spångberg: Herr talman! Då föreliggande lagförslag, tvångslagen som den populärt kallas, lagen om kollektivavtal och arbetsdomstol, antogs, skedde det emot hela den svenska arbetarklassens uttryckligen uttalade protester. Arbetarna gävo vid det tillfället det enhälliga löftet att detta skulle bliva en stridsfråga tills lagen var avskaffad. Jag vill minnas att någon socialdemokrat här i kammaren avgav det bestämda löftet, att om I stiften denna lag, så svara vi med att aldrig lyda den. Nå, en del socialdemokratiska eder äro icke så allvarligt menade, även om andra som ligga på annat håll hållas. Sveriges arbetare sade emellertid vid det tillfället tydligt ifrån, att de icke ville hava lagen. De voro beredda att gå ut i öppen strid för att hindra tvångslagens genomförande. Landssekreteriatet genomförde emellertid vid den tidpunkten en slags avspänning. Det blev några timmars arbetsnedläggelse, och i landet anordnades stora jättemöten överallt, där arbetarna uttryckligen gävo tillkänna sin motvilja mot lagen och sin kampvilja för att hindra dess genomförande. Men så blev det tystare, och i stället för att föra arbetarmassorna ut till kamp för att hindra lagens genomförande utsåg landssekreteriatet ledamöter i arbetsdomstolen. Dessa och liknande lagar hava genomdrivits i den tron, att får man dem bara genomförda så hava arbetarna alltid så stor respekt för lagarna över huvud att man kommer att lojalt böja sig, oavsett vad som har i lag genomförts.

Det är klart att under sådana förhållanden gäller det för arbetarklassen att med alla medel och till varje pris, oavsett vad lagarna säga, kämpa för sina

rättigheter. Vad kampen mot tvångslagen beträffar, så gävo ju vid den tidpunkt, då tvångslagen här i Sverige antogs, Norges arbetare ett lärorikt skol-exempel på huru man skulle gå till väga för att sätta dylika lagar ur funktion. Den gällde som bekant den där gällande tukthuslagen. Även här i Sverige få ju herrarna då och då någon påminnelse om att det kan tänkas i varje fall, att arbetarklassen med utomparlamentariska medel även här kan vara beredd att gå till kamp för sina rättigheter. Det kapitalistiska samhällets motsättningar framtvingar en sådan kamp, oavsett vad den eller den klasslagen bestämmer. Vi bevittnade helt nyligen ett spontant och resolut ingripande mot strejkbrytarna, en stor demonstration vid Ringvägen på Söder. Där gavs ett exempel på de medel som arbetarna i detta fall, i kampen mot strejkbrytarna — — — Talaren avbröts här av

Herr *talmannen* som yttrade: Jag vill göra den erinran till talaren att han icke bör blanda in sådana ovidkommande händelser i debatten.

Herr *Spångberg* fortsatte. Ja, herr talman, det kan icke hjälpas, jag anser, att frågan ligger på ett sådant plan, och då det är belysande för de olika motsättningar, som finnas inom samhället och vad som framkommer ur dessa motsättningar, har jag upptagit detta exempel. Jag vet ju, att det är många, som komma att fördöma och hava fördömt att arbetarklassen tvingas in i kamp mot strejkbrytarna; man kommer att tala om och har skrivit i vissa tidningar om ölstugeradikalism och talar om fördömliga våldsmetoder. Jag anser, att arbetarna hava att taga allt detta med fullkomligt lugn, väl vetande, att bourgeoisien, som satt våldet i system, som bygger hela sin maktposition på just våldet, och som genast är färdig att fördöma våldet, när det gäller strejkbrytare, helt säkert anser det vara på sin plats, när bolag vräka strejkande arbetare eller, som skedde i Södra Möre, då i lunginflammation sjuka människor vräktes trots risken att döden kunde följa på slik handling.

Borgareklassen har alltid använt våld, utan att det stört vare sig deras samveten eller nattro, men när arbetarna någon gång tvingas att taga i med hårdhandskarna, så ropar man om fördömliga våldsmetoder, utan att vilja förstå, att det just är motsättningarna inom samhället, som framtvinga våldet i dessa fall.

Nu förstår jag väl, att det är trevligast och bäst ur de maktägandes synpunkt, om man kan göra all kamp från arbetarnas sida till olaglig kamp, och ett exempel på ett sådant försök är just genomförandet av tvångslagarna.

Utskottet avstyrker givetvis motionen — jag har icke väntat något annat — och anför i sitt utlåtande, att motionärerna ej anfört skäl, som kunna föranleda ett tillstyrkande av ifrågavarande lagstiftnings upphävande. Ja, mina herrar, jag skall villigt tillstå, att jag icke precis avsett att övertyga utskotts-majoriteten i sådan riktning. Jag skulle tvärtom tro, att alla de skäl, som kunna anföras för lagens upphävande, inför herrarna komma att utgöra bevis just för att lagen bör finnas kvar. Vi befinna oss ju nämligen i en sådan situation, och vi befinna oss på ett sådant område, att vad som här är arbetarklassens intressen, det går emot arbetsköparnas intressen, och vice versa. Det är ju förresten nog, att bland utskottsmajoriteten finnas personer, som herrar von Sydow och Frändén, för att man skall förstå, att våra synpunkter för och emot en sådan lag aldrig kunna sammanfalla. Lagen är ju för övrigt enligt ett uttalande av herr von Sydow själv till den danska arbetsgivareorganisationen — publicerad i dess tidning — av herr von Sydow betecknad såsom sitt livsverk och sin livsuppgift, och det skulle väl då vara otänkbart, att herr von Sydow skulle ansluta sig till våra synpunkter för lagens upphävande.

Nu finnes här emellertid bifogad en blank reservation av några socialdemokrater. Jag vet icke vad den dölgjer. Det har icke sagts någonting om den sa-

Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.

(Forts.)

ken, men jag befarar, att det är synpunkter, som närmast sammanfalla med herr von Sydows, och detsamma är väl förhållandet också med herr Sigfrid Hanssons reservation. Vad som delvis talar för den saken är herr Hanssons namn under den rapport, som finnes avgiven av den s. k. arbetsfredsdelegationen. I sin reservation anför herr Sigfrid Hansson bland annat, att under den korta tid, lagen ägt bestånd, har tillräcklig erfarenhet icke kunnat vinnas om dess verkningar, och därför kan han icke gå med på att förorda motionen. Jag måste säga, att jag har svårt att tänka mig, att man överhuvud taget behöver flera erfarenheter på detta område, än vad man redan har, och jag har svårt att finna annat, än att det är helt andra synpunkter, som herr Sigfrid Hansson uttalat, än de, som uttalades på de stora arbetarmötena, som avhöllos innan lagen antogs. Vi röra oss emellertid — den saken kunna vi slå fast — på ett område, där det absolut icke ges någon neutralitet, där den enes intressen stå emot den andres, och där erfarenheterna skola ge oss rätt. Denna lag bör ur arbetarklassens synpunkter upphävas. De lagar, som tillkomma på detta område, ha intet annat syfte än att i de viktiga intressefrågor — och några andra frågor än intressefrågor kan det icke bliva tal om — som komma under domstolens prövning, ge arbetarna orätt och arbetsköparna rätt. Under sådana förhållanden må jag säga, att man icke har någon anledning att vänta och se, huru erfarenheten om tvångslagens verkningar kommer att bliva. I den motion, som kommunistiska gruppen år 1928 väckte om avslag på det Ekmanska lagförslaget, anfördes en rad upprörande exempel på, huru skiljedomsförfarandet verkade och hade verkat. Dessa exempel visade, att allt tal om staten såsom opartisk medlare mellan klasserna är en verklighetsfrämmande utopi. Den erfarenhet, som vi fått sedan dess, vittnar ytterligare om huru riktig denna uppfattning är.

Jag ber, herr talman, att få taga ett par stickprov på huru den nya lagen verkar. En av de allra första domarna, som avkunnades, var ett mål rörande avlöning till specialarbetare. Livsmedelsarbetareförbundet hade ingått till arbetsdomstolen med begäran att utfå mera lön åt en arbetare för specialarbete, som han hade utfört, därvid stödjande sig på avtal. Förbundets krav innebar, att specialarbetarlönen skulle utgå till den, som hade kvalifikationer att utföra arbetet och som utförde det. Det var också livsmedelsarbetareförbundets uppfattning, att så skulle komma att ske, då avtalet uppgjordes. Arbetsköparen påstod sig i avtalet ha inlagt den meningen, att denna merlön endast skulle betalas till den, som under vanliga förhållanden brukade utföra arbetet, i detta fall till två personer, som voro anställda inom företaget. Arbetsköparen fick rätt inför arbetsdomstolen. Konsekvensen av en sådan dom och ett sådant betraktelsesätt blir det, att om herr Johansson eller herr Karlsson utför ett arbete av ifrågavarande slag, då skall han ha denna merlön, som han enligt avtal är berättigad till, men om herr Johansson och herr Karlsson äro borta en dag och herr Andersson och herr Pettersson, som äro lika goda specialarbetare och likaså i detta fall erkända som lika goda specialarbetare även av arbetsdomstolen, utföra detta arbete, då skola de icke vara berättigade att utfå den speciallön, som i avtalet är uppgjord mellan arbetsköparen och arbetarna.

Det är en känd sak, som var och en förstår, hurusom man med stöd av 23 § kan avskeda nästan vilka arbetare som helst och få domstolen på sin sida, under det att arbetarna få orätt inför domstolen.

Två organiserade arbetare hade blivit avskedade på ryttmästare Tauvons egendom Fällnäs i Uppland — det utgör ett typiskt exempel på, huru denna lag verkar. Upplands lantarbetareförbund påvisade i målet, att anledningen till de båda arbetarnas entledigande hade varit, att dessa voro anslutna till förbundet, alltså fackligt organiserade, samt att Tauvons dels därför, dels för att bliva i tillfälle att ersätta dem med oorganiserade arbetare, som skulle be-

talas med en mindre lön än dessa organiserade, hade uppsagt dem. De uppsagda arbetarna uppsades även, eller i varje fall den ene av dem, till avflyttning från sin bostad, en uppsägning, som sedermera följdes av en vräkningsansökan. På detta svarade Upplands lantarbetareförbund med vad som stod dem till buds: man förklarade gården i blockad. Tauvon drog frågan inför arbetsdomstolen och fick givetvis arbetsdomstolen på sin sida. Lantarbetareförbundet dömdes att upphäva blockaden, ersätta Tauvon med 300 kronor och betala rättegångskostnader med 50 kronor. Det är i dessa fall och många liknande icke tu tal om annat än att arbetarna ha haft rätt. Det är icke tu tal om, att om icke lagen funnits och — vi kanske kunna säga — den respekt funnits, som man dock har för den, då nu lagen i alla fall genomförts, skulle arbetarna i dessa fall ha skyddat sina kamrater och givit dem den rätt, som de med full befogenhet hade begärt.

Det är den erfarenhet om dylika lagar, som alltid kommer att ges, och man behöver icke vänta och samla dessa erfarenheter, då vi i sanning icke behöva att ytterligare övertygas om saker och ting, som vi redan veta, och som det icke kan råda någon tvekan om. När herrarna slå vakt om denna lag, då ha arbetarna å sin sida att bekämpa den med sina medel, tills den på ett eller annat sätt förintas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av mig och mina partikamrater väckta motionen.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Då ifrågasättande motion uppenbarligen har rätt stor betydelse för fackföreningsrörelsen i vårt land, finner jag anledning att med några ord redogöra för, varför jag icke kan biträda motionärernas yrkande. Motionärerna ha nämligen förbisett, att före arbetsdomstolens tillkomst vi här i landet hade den centrala skiljenämnden, en institution som hade till uppgift att slita rättstvister mellan arbetare och arbetsgivare, rättstvister rörande ingångna kollektivavtal. Det förutsattes som bekant, att hänskjutande av sådana tvister till centrala skiljenämnden skulle ske genom båda parterna, för att skiljenämnden skulle taga befattning med tvisten. Om riksdagen skulle bifalla motionärernas yrkande, skulle det inträffa, att arbetsdomstolen icke funnes till, och så hade vi icke heller den centrala skiljenämnden. Och ur fackföreningssynpunkt önska vi icke, att den möjlighet, som förut innan arbetsdomstolens tillkomst förefanns, att få rättstvister underställda centrala skiljenämndens prövning, skulle undanryckas. Jag erinrar om, att de åtgärder, som från statsmakternas sida förut vidtagits för att skydda arbetsfreden, nämligen lagen om central skiljenämnd i vissa arbetstvister och lagen om särskilda skiljedomare i arbetstvister, ha tillkommit i samråd och efter tillstyrkan av båda parterna. Det var detta tvångsingripande, som 1928 års riksdag införde rörande sättet för arbetstvisters slitande, som man från arbetarehåll reagerade emot. Man ville som tidigare ha full frihet att efter överenskommelse ordna sådana angelägenheter. Skulle man nu, som jag sade, bifalla motionärernas yrkande, inträffar det, att man förlorar såväl arbetsdomstolen — vilket jag förmodar icke skulle möta så stor saknad — som även den institution, som förut fanns, nämligen centrala skiljenämnden. Ty motionärerna ha förbisett, att om man vill yrka bifall till arbetsdomstolens avskaffande, bör man framställa yrkande på att centrala skiljenämnden skall återupprättas och även yrka på anslag till centrala skiljenämndens verksamhet samt utarbета övergångsbestämmelser.

Detta ha som sagt motionärerna förbisett, och detta är anledningen till, att jag för min del icke kan biträda motionärernas yrkande. Jag har, herr talman, intet yrkande.

*Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Då motionären ställer den frågan till socialdemokraterna i utskottet, vad de mena med den blanka reservation de avgivit, skall jag be att helt enkelt få säga, att därmed mena vi, att vi vilja deklarerat, att vi i denna fråga stå fast vid samma uppfattning, som vi deklarerade år 1928 och 1929, när denna fråga var föremål för behandling i riksdagen. Alltså, vad som inträffat på detta område — till exempel att vissa mål ha instämts av *arbetarsidan* — ger oss icke anledning att intaga en ändrad ståndpunkt. Med denna korta förklaring och med instämmande dessutom i det anförande, som här hållits av herr Edvard Johanson, skall också jag be att få sluta med att icke göra något yrkande i sak.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Vad som kommit fram från kommunistiskt håll i denna fråga ger mig en viss anledning att erinra om, hurusom kommunisterna tydligen anse sig ha obetingad rätt att avstjälpa vad som helst på riksdagen. Jag tror man har anledning att bestämt protestera mot ett sådant tillvägagångssätt.

Vad återigen det föreliggande ärendet beträffar, lär det väl ändå icke kunna bestridas, även om man förstår det motstånd, som ifrån socialdemokratiskt håll riktades emot den här lagen, när den antogs, att stämningen börjar, och det på goda skäl, att vända sig inom arbetarkretsar. Redan det förhållandet, att arbetsdomstolen har omfattats med det förtroende ifrån fackförenings- och arbetarhåll, att antalet till domstolen vädjade mål är mer än två gånger så stort från arbetarsidan som från arbetsgivarsidan, vittnar ju därom, att denna lagstiftning ingalunda ur arbetarsynpunkt anses ha slagit illa ut.

Jag tror under sådana förhållanden, att det knappast täcker den verkliga meningen på det hållet, när herr Hage här nyss förklarade, att han, och jag förmodar han menade medreservanterna också, kvarstode på samma ståndpunkt som när lagen antogs. Man måste dock erkänna, att det rört sig litet härvidlag mot en gynnsammare inställning gentemot lagen. Det torde vara överflödigt att här ingå på någon längre debatt i frågan. De erfarenheter, som hittills vunnits, peka alldeles givet i riktning mot att lagens verkningar varit skäligen gynnsamma och i vart fall icke av det slag, att de skulle ge tillräckligt fog för ett upphävande av densamma. Detta är väl skäl starka nog för att nu avslå kommunisternas framställning och bifalla utskottsförslaget. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Mot den föregående talaren skulle jag bara vilja säga, att vi socialdemokrater, även om det genomföres en lagstiftning mot vår vilja, likväl tvingas att betrakta den beslutade lagstiftningen som ett fait accompli. Och vi nödgas liksom andra medborgare att använda oss av dessa domstolsorgan, som det här är fråga om, i synnerhet i detta fall, då det blivit så, att ett annat organ, som förut existerat för den *frivilliga* medlingen, har kommit bort. Detta är orsaken till vår inställning till frågan. Men i princip vidbliva vi alltså vår gamla uppfattning.

Herr Spångberg: Herr talman! Då herr Edvard Johanson säger, att vi borde ha bifogat en motion om återinförande av den centrala skiljenämnden, och vill göra det påståendet, att vi förbisett den saken, vill jag upplysa herr Johanson, att vi icke alls förbisett detta. Vi ha ingen anledning att väcka en sådan motion. För övrigt skulle jag vilja fråga herr Johanson, om han anser, att detta vore riktigt. Varför har icke herr Johanson själv motionerat om den saken? Han kan väl icke begära, att vi skola motionera ur hans synpunkt, utan vi motionera givetvis ur den synpunkt, som vi anse vara den riktiga.

Beträffande herr Magnusson i Skövde ingick jag icke förra gången uti sva-

romål på herr Magnussons anklagelse, men jag vill en gång för alla tala om för herr Magnusson, att om han tror, att han på något sätt skulle kunna göra sig gällande, då det gäller att bestämma, vilka krav vi komma att ställa här i riksdagen, då tager han fel. Och känner sig herr Magnusson illa till mods, därför att kommunisterna motionera, då får herr Magnusson begagna sig av andra medel för att undgå de obehag, han känner, än att försöka hindra oss att motionera. Ty det kommer icke att lyckas herr Magnusson.

När sedan herr Magnusson anser, att lagens verkningar ha varit gynnsamma, varför det icke skulle föreligga några som helst skäl för riksdagen att avslå eller bifalla vår motion, då vill jag verkligen säga, att då är det skäl för arbetarna att förstå, att tidpunkten är inne för ett bifall av de krav, vi här ha ställt.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Då herr Spångberg förklarade, att det ingalunda var något förbiseende av motionärerna, att de icke yrkat på den centrala skiljenämndens återinrättande, måste jag säga, att om motionärerna gått ut från dessa förutsättningar, tala de endast å egna vägnar, och då har fackföreningsrörelsen intet gemensamt med motionärerna, ty för fackföreningsrörelsen står de klart, att, därest arbetsdomstolen skulle avskaffas av riksdagen, då måste den centrala skiljenämnden återinföras. Den ståndpunkten tror jag fackföreningarna äro tämligen ense om. De vilja ingalunda frånhända sig den centrala skiljenämnden, som otvivelaktigt under den tid den verkade i hög grad bidrog till att främja arbetsfreden och i hög grad tillvann sig parternas förtroende.

När herr Spångberg frågar, varför icke exempelvis jag motionerat om den centrala skiljenämndens återinförande, vill jag erinra herr Spångberg om, att det socialdemokratiska partiet vid nästföregående års riksdag väckte en sådan motion, men den blev av riksdagen avslagen, och då som känt är riksdagen sedan i föl icke undergått någon förändring i fråga om sammansättningen, så är det uppenbart, att resultatet hade blivit enahanda i år. Detta är anledningen till att vi icke återkommit med denna motion. Huruvida vi överhuvud taget skola återkomma, beror naturligtvis på vilka möjligheter, som förefinnas. Jag vill icke hålla före, att man bör använda en sådan taktik, att man både i gjort och ogjort väder framställer de önskemål, som ligga en om hjärtat. Är man på det klara med, att det icke föreligger någon som helst utsikt att vinna bifall, får man väl bida tiden och se, huruvida det icke så småningom kan inträda en fördelaktigare situation.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Herr Spångberg uttalade, att om jag trodde, att jag skulle kunna hindra kommunisterna att komma med sina framställningar, så misstog jag mig. Jag har aldrig ett ögonblick trott detta, av det enkla skälet, att jag anser herrar kommunister i detta avseende vara fullkomligt obildbara.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Beträffande herr Magnussons i Skövde sista uttalande skulle jag bara vilja säga, att det vore ju inte omöjligt för oss att utväxla ungefär samma artighet. Men därtill vill jag lägga det uttalandet, att vår uppfattning om de uppslag som här i kammaren framkomma från herr Magnusson i Skövde och hans meningsfränder kan ju vara ungefär densamma som den herr Magnusson i Skövde hyser beträffande de förslag, som föras fram från vår sida. Det leder ju icke till, att vi anse oss ha anledning att protestera mot att förslag överhuvud taget framföras, ty herrarna äro väl här för att framföra sin mening, skulle jag tro, och vi räkna ju knappast med, att ni skulle låta bli att framföra den, därest vi protesterade. Ni betrakta

Ang.
ifrågasatt upp
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)*

det nog som er uppgift att förfäkta borgarklassens intressen, vi anse oss böra företräda arbetarklassens intressen, och det tjänar ingenting till att herr Magnusson i Skövde protesterar. Vi komma i alla fall att framlägga de förslag, som vi anse nyttiga.

Beträffande herr Magnussons i Skövde uttalande om lagens förträfflighet, vilket uttalande gjordes med utgångspunkt från att en mängd mål hänskjutits till arbetsdomstolens prövning, vill jag framhålla, att antalet avgjorda mål säkerligen icke är beroende på lagens förträfflighet. När det förekommer olika tillämpningar av gällande avtal, är man för närvarande hänvisad till att hänskjuta saken till domstolens avgörande. Därmed är icke sagt, att det skapas rättvisa för arbetarna. Tvärtom visa ju alla de utslag, som domstolen har fällt emot arbetarna, att dessa utslag äro orättvisa.

Att av den omständigheten, att en mängd mål hänskjutits till domstolens prövning, draga den slutsatsen, att domstolen är behöflig, är att göra sig skyldig till ett misstag. Ett sådant misstag tycker jag inte ens att herr Magnusson i Skövde borde låtit komma sig till last.

Beträffande frågans nuvarande läge uttalade herr Johanson i Stockholm, att man på socialdemokratiskt håll icke ansett sig böra framställa något yrkande om lagens upphävande, emedan riksdagen har samma sammansättning i år som i fjol och man därför betraktar det såsom utsiktslöst att föra fram ett förslag i ärendet, då det förslag, som framfördes i fjol, blev avslaget. Jag undrar, om inga socialdemokratiska motioner, som i fjol avslogos, väckts på nytt i år. Jag har icke närmare granskat den saken, men jag skulle tro, att en hel del av de motioner, som avslogos i fjol, framlagts även i år, trots att de icke i fjol vunno riksdagens bifall. Detta tyder ju på, att det icke varit det skälet, som gjort, att man icke nu motionerat i denna fråga. Man har väl snarare ansett, att saken icke vore så viktig, att man borde föra fram den vid årets riksdag. Vi kommunister betrakta denna lagstiftning som riktad mot arbetarklassen. Vi anse, att det är en ren klasslag, och vi komma att bekämpa denna lagstiftning, så länge som den existerar. Det går naturligtvis till en tid att uppehålla en lagstiftning av detta slag, en lagstiftning, som riktar sig mot en klass i samhället, men det är ju icke uteslutet, att det med den lagstiftning i detta ämne, som genomfördes vid 1928 års riksdag, kommer att gå som med liknande lagstiftning i Norge, nämligen så att man slutligen kommer till den uppfattningen, att lagen förlorat all sin prestige i samhället, och med utgångspunkt därifrån torde man också komma på det klara med dess olämplighet, om man icke gjort det förr.

När lagen fått verka tillräckligt länge till skada för arbetarklassen, är det väl sannolikt att arbetarklassen, om man icke kan i riksdagen få resonans för kravet på lagens upphävande, kommer att vidtaga andra åtgärder för att få lagen avskaffad.

Beträffande den centrala skiljenämnden sade herr Johanson, att vi kommunister på intet sätt representerade fackföreningsfolket, när vi hävdade den uppfattningen, att den centrala skiljenämnden icke med nödvändighet måste återinföras, om man avskaffar kollektivavtalslagen. På den punkten lär väl saken ligga till så, att det till och med inom fackföreningsrörelsen råder delade meningar huruvida man skall använda sig av ett avtalat förfaringssätt, när det gäller att bryta tvister om tolkningen av kollektivavtal. Anser man en skiljenämnd vara erforderlig, när det gäller att slita sådana tvister, har man ju möjlighet att ordna den saken vid avtalets uppgörande, och man har väl icke under sådana förhållanden något behov av den centrala skiljenämnden. Vi hävda i denna fråga, att slitandet av de meningsskiljaktigheter, som uppstå, när det gäller tolkning av kollektivavtal, är en sak parterna emellan och som bör avgöras på annat sätt än genom lagstiftning. Med hänsyn härtill ha vi icke

ansett oss böra föra fram något förslag om återinförande av den centrala skiljenämnden.

Då man anfört detta som skäl att icke för närvarande biträda förslaget om lagens upphävande, måste jag säga, att man tar en ytterst betydelselös formell invändning till försvar för den ståndpunkt, man för närvarande intar på socialdemokratiskt håll. I sak skulle det väl icke möta något hinder att biträda kravet på upphävande av kollektivavtalslagen, även om den centrala skiljenämnden icke komme att återinföras.

Utarbetandet av övergångsbestämmelser i samband med upphävandet av tvångslagen lär, såvitt jag kan se, icke vara nödvändigt, ty det fanns ej några särskilda bestämmelser, innan lagen kom till. Om lagen upphäves, inträder bara det förhållandet, att parterna få klara ut sakerna på samma sätt som de gjorde, innan lagen kom till. Det torde vara möjligt att göra detta hädanefter likaväl som innan lagen existerade. Jag tror, att man med utgångspunkt härifrån måste komma till den meningen, att, då herr Johanson som representant för socialdemokraterna här i kammaren slutade sitt anförande med att han icke hade något yrkande att framställa om tvångslagens upphävande, så innebär detta reellt sätt, att herr Johanson biträder den ståndpunkt, som utskottet intagit i själva sakfrågan. Om ni tidigare hade den uppfattningen, att lagen bör upphävas borde ni i dag biträda motionärernas förslag. Då ni icke göra detta, innebär den blanka reservationen, att ni till motionärernas yrkande intaga en passiv ståndpunkt. Det spelar för er ingen roll, om lagen existerar eller icke, ni ha icke för avsikt att för närvarande medverka till lagens upphävande. Detta är en ståndpunkt som icke överensstämmer med den som av er tidigare tillkännagivits.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Den siste ärade talaren har alldeles förbisett, att det finnes vissa arbetsområden, reglerade genom kollektivavtal, i vilka intagits bestämmelser, som parterna fullt frivilligt kommit överens om, och som gå ut på att något som helst störande ingrepp i arbetets gång under inga förhållanden får förekomma under avtalstiden. Det gäller om sjöfarten med flera andra näringsgrenar. Det är uppenbart, att, om en sådan avtalsbestämmelse skall kunna iakttagas, måste det finnas en institution, som har till uppgift att bilägga de meningsskiljaktigheter beträffande avtalets tillämpning, som uppstå under avtalstiden. Även om man i ett avtal intager bestämmelse om att, om tvist uppstår, något störande ingripande icke får förekomma under avtalstiden, även om man föreskriver, att det skall förhandlas först mellan parterna själva och sedan, om enighet icke kan uppnås, mellan deras organisationer, kan det ju hända, att man i alla fall icke kan ena sig utan kommer till en död punkt i förhandlingarna. Det kan då hända, att man är föga benägen att kasta sig in i en förödande konflikt för att få en kanske rätt betydelselös meningsskiljaktighet avgjord utan hellre vänder sig till en skiljenämnd. Det är fördelaktigt att ha en institution, till vilken tvister kunna hänskjutas. En sådan institution fanns, innan tvångslagen kom till, och med den var man mycket tillfreds inom fackföreningsrörelsen. Förutsättningen för att en tvist överhuvud taget skulle kunna hänskjutas till den centrala skiljenämnden var att båda parterna voro överens därom. Det skedde således alldeles frivilligt.

Nu kan jag inte vara med om att herr Andersson i Stockholm gör några särskilda uttorkningar rörande vad jag åsyftat med vad jag yttrat. Jag har intet att tillägga utan hänvisar till det stenografiska referatet, men jag protesterar emot herr Anderssons tolkningsförsök.

Herr **Hage**: Herr talman! Herr Edoff Andersson antydde, att vi reserverar frångått den uppfattning, vi förfäktade år 1928 och 1929. Med anled-

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 11.

*Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)

ning härav skall jag be att få påminna om det faktum, att vi socialdemokrater såväl 1928 som 1929 stodo på samma linje som nu, nämligen att vi gingo mot tvångslagen men ansågo, att den centrala skiljenämnden skulle bibehållas. Den ståndpunkt, vi intagit i år, är alltså densamma, som vi intagit föregående år.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Om så är fallet, skulle jag vilja ställa en fråga till de kammarledamöter, som vid andra lagutskottets utlåtande fogat en blank reservation. Man har mot oss motionärer riktat den förebråelsen, att vi icke utarbetat förslag till övergångsbestämmelser och väckt förslag om anslag till den centrala skiljenämndens verksamhet. Detta skulle, har man menat, vara en ovillkorlig förutsättning för att lagen skulle kunna upphävas. Jag vill då till de herrar, som äro så bergfast övertygade om den centrala skiljenämndens nödvändighet, rikta den frågan: om ni verkligen, som ni påstå. ha den uppfattningen, att lagen bör upphävas, varför ha ni icke som utskottsreservanter och med utskottsapparaten till ert förfogande kommit med ett förslag om den centrala skiljenämndens återinförande i stället för med en blank reservation? Såvitt jag förstår, skulle det funnits större möjligheter för er än för oss att framställa ett dylikt förslag, men det ha ni icke gjort.

Jag kan, herr talman, utan att ge mig in på några tolkningar av de yrkanden, som härvidlag framstälts, och de förklaringar, som avgivits från kammarkamraterna tillhörande det socialdemokratiska partiet, icke underlåta att framhålla — jag misstänker att framtiden kommer att utvisa, att jag har rätt i vad jag nu säger — att ni redan i dag börjat återtåget i fråga om kampen mot tvångslagen. Varför erkänna ni inte vändningen och varför säga ni icke ifrån att ni uppge kampen? Jo, ni vilja vänta och se, om icke arbetarna själva under inverkan av goda konjunkturen så småningom uppge motståndet mot lagen.

Ett förhållande, som bör konstateras, är, att socialdemokraterna i denna fråga gå fram efter två linjer; de försöka att täcka sitt återtåg från kampen mot tvångslagen på två olika sätt. Herr Sigfrid Hansson säger ut öppet och ärligt: Jag vill ha samhälleligt skiljedomsorgan, och då det nu icke tagits hänsyn till dettas återinförande, kan jag icke biträda motionärernas yrkande. Därför gör han en reservation. Detta är ju ett klart besked. De övriga reservanterna ha icke velat gå på en sådan linje. De ha kanske befarat, att fackföreningsfolket icke är angeläget om den centrala skiljenämndens återupplivande och ha därför för säkerhets skull reserverat sig blankt. Sedan kunna de tolka sin ställning till saken hur de vilja.

Jag tror, herr talman, att detta är ett ytterligare bevis för mitt påstående, att man i dag börjat uppgiva kampen mot denna tvångslagstiftning. Jag har velat anföra detta till protokollet, därför att jag antager, att, även om den röstning, som här nu kommer att äga rum i kammaren, icke kommer att ge mig rätt, så skall kommande riksdagens behandling av denna fråga komma att utvisa, att jag har rätt i vad jag nu sagt.

Herr **Hage**: Herr talman! Herr Kilbom har ju möjlighet att *fantisera* i denna fråga; det rör oss inte så mycket. Jag skall alltså icke uppehålla tiden längre med repliker. Men jag vill bara ge herr Kilbom en antydan om, att våra grundlagar förhindra en minoritet i ett utskott att motionera. Det tycker jag herr Kilbom borde känna till som gammal riksdagsman. Dessutom lägga våra grundlagar också hinder i vägen för en minoritet att i en sådan fråga som denna avgiva en reservation, som går utöver vad som yrkats i den till behandling föreliggande motionen. Det är ju också en sak att taga ad notam i det här fallet. Jag tycker, att jag genom dessa deklARATIONER skapat full klarhet beträffande utskottsreservanternas ställning i denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

*Ang.
ifrågasatt upp-
hävande av
lagarna om
kollektivavtal
och om
arbetsdomstol.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående viss ändring i fattigvårdslagens hemortsrättsbestämmelser yttrade:

*Ang. ifrågasatt ändring i
fattigvårdslagen.*

Herr **Erierson** i Boxholm: Herr talman! Då det under utskottsbehandlingen framkommit, att regeringen så att säga tagit ett begynnelsesteg i detta ärende och föranstaltat om en undersökning beträffande föreliggande problem, skall jag, herr talman, vid detta tillfälle icke framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag vill endast understryka, vad utskottet uttalar, nämligen att man av Kungl. Maj:t förväntar, att Kungl. Maj:t företager en allsidig utredning av detta invecklade problem. Såväl frågan om hemortsrätten som den andra hithörande fråga, vilken tre riksdagar tidigare var föremål för behandling, nämligen om hemortskommunernas ersättningsplikt, äro huvudfrågor i gällande fattigvårdslag. På dessa områden har den praktiska tillämpningen av fattigvårdslagen visat sig orättvis och ogynnsam, detta icke allenast när det gäller kommunerna utan även när det gäller de hjälpbehövande. Jag vill därför vädja till herr socialministern, att han efter den utredning i ämnet, som nu pågår, ville snarligen framlägga förslag till ändrade bestämmelser på området, mera tillfredsställande än de nuvarande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, med anledning av väckt motion angående ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog.

*Ang.
ökt skydd mot
skadegörelse å
växande ungskog.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 376, hade herr **Andersson** i Dunker hemställt, att riksdagen

Ang.
ökat skydd mot
skadegörelse å
växande ung-
skog.
(Forts.)

ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kam-marens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! De tillfälliga utskotten synas i allmänhet inrikta sig på att slå ihjäl de motioner, som de ha till föremål för sin behandling, och detta får man kanske i allmänhet icke så mycket beklaga sig över. Men när det sker på det sätt som tredje tillfälliga utskottet gjort beträffande min motion, torde det förlåtas motionären, om han en smula reagerar. I ut-låtandet har man, så vitt jag kunnat finna, icke på något sätt gjort sig besvär med att författa en verklig motivering till sitt avslagsyrkande, utan man har helt enkelt tryckt av motiveringen för ett avslagsyrkande till en motion vid förra årets riksdag. Detta förhållande har gjort, att om man roar sig att läsa min motion och sedan läser utskottsutlåtandet, verkar det ungefär som ett goddag — yxskaft.

Utskottet talar om den s. k. campingrörelsen och säger sin mening om denna. Man framhåller, att man ogillar den skadegörelse på ungskog som camping-rörelsen kan åstadkomma, och så uttalar man till sist sin förvisning om att denna rörelses utövare så småningom skola komma att iakttaga större ansvars-känsla och aktsamhet. Jag kan icke förstå, vad detta överhuvud har med min motion att göra. När jag skrev motionen, har jag icke talat om nämnda rörelse, och jag har icke ens haft den i tankarna. Det är andra slag av skadegörelse, som jag närmast tänkt på, nämligen den skadegörelse på ungskog eller man må väl säga rofferi, som nästan årligen upprepas i synnerhet i närheten av städer-na men numera även på ganska långt avstånd från dessa. Man hugger ned en massa granar, som man sedan fraktar till städerna och försäljer som julgranar. I det län, varifrån jag är, inträffa åtskilliga sådana fall årligen. Senast strax före jul förra året kom ett upprörande fall till min kännedom. En natt begav sig folk ut till ett ställe ett par mil från en större stad, där det växte ett myc- ket vackert ungskogsbestånd, och på ett område av tre eller fyra tunnland högg man ned och fördärvade icke mindre än omkring 400 granar. En del högg man av ända invid marken, på andra tog man blott topparna, men givetvis blevo trä-den fullkomligt fördärvade. Det är icke svårt att förstå, vilka känslor det väckte hos ägaren, när han fick se denna skadegörelse.

Det märkliga förhållandet råder också, att hade ägaren själv förfarit så, skulle han varit hemfallen under åtal såväl av skogsvårdsstyrelsen som av all-männa åklagaren. Men när annan person gör det, har allmänna åklagaren ingen skyldighet att åtala, utan det tillkommer ägaren att själv taga reda på vem som begått åverkan och sedan förskaffa sig bevisning och få honom fälld. Det kan hända, att detta lyckas honom, men han riskerar dock att få betala kostnaderna själv och i varje fall att icke få någon som helst gottgörelse för den skada som gärningsmannen åstadkommit, därför att denne vanligen är tämligen medellös. Det är detta förhållande, som medför, att det så sällan blir åtal för sådan ska-degörelse, något som i sin mån medverkar till att missförhållandet fortsätter år efter år. Det är kanske icke heller så lätt att föreslå vilka åtgärder som böra vidtagas, för att man skall kunna på ett säkrare och bättre sätt skydda ungskogen för åverkan. Men ett sätt torde väl ändå vara, att allmänna åkla-garen åläggas skyldighet att väcka åtal. Om sådana åtal väckas och leda till fällande dom, skola vederbörande nog iakttaga större försiktighet och kanske avhålla sig från skadegörelse.

Jag har i min motion endast yrkat utredning om vilka åtgärder som möjligen skulle kunna vidtagas för att åstadkomma ett bättre skydd för ungskogen. Nu har jag ytterst små förhoppningar, att mitt yrkande skall vinna synnerligen stor anslutning gentemot ett enhälligt utskott, men då jag är av den övertygelsen, att det här gäller en fråga, som säkerligen återkommer till riksdagen år efter år, till dess den till slut kommer att vinna sin lösning, vågar jag, herr talman, yrka bifall till min motion.

Ang.
ökat skydd mot
skadegörelse å
växande ung-
skog.
(Forts.)

Herr Källman: Herr talman! Den fråga, som här förts fram genom herr Anderssons i Dunker motion, har varit föremål för mycken behandling i riksdagens båda kamrar. Den upptogs första gången år 1911 ungefär på samma sätt som nu, men motionen blev då avslagen i båda kamrarna. År 1912 kom frågan igen, och riksdagen beslöt då en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari man framhävde behovet av en lagstiftning i den riktning, som motionen åsyftade. Denna skrivelse blev remitterad till skogslagstiftningskommittén, som emellertid icke ansåg sig kunna förordna lagstiftning i ämnet, varefter ärendet blev avskrivet. År 1924 återkom frågan, och riksdagen beslutade på nytt en skrivelse. Skrivelsen remitterades till domänstyrelsen, länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna. Delade meningar yppade sig, och Kungl. Maj:t beslutade den 17 juli 1925, att riksdagens ifrågavarande skrivelse icke skulle föranleda någon åtgärd.

År 1928 framhöll tredje tillfälliga utskottet, att anledningen till att något resultat icke kunnat vinnas visst icke vore den, att det finnes något motstånd till själva syftet med de i ämnet väckta motionerna, utan att motståndet grundades på svårigheten att utöver nu gällande strafflagstiftning finna en framkomlig väg för åstadkommande av ett ytterligare skydd mot den skadegörelse, varom här är fråga. Det vid 1924 års riksdag dryftade fridlysningsförfarandet ansågs olämpligt och underkändes för övrigt i andra kammaren på vederbörande motionärs egen hemställan.

Motionären har klandrat utskottet, därför att man talat om campingrörelsen. Detta lär man emellertid icke ha kunnat undgå att göra, då denna rörelse *enligt fjolårets motion* ansågs innefatta en fara för ungskogen. Riksdagen uppmuntar campingrörelsen genom att det lämnas anslag till friluftsläger åt skolbarn. Under de tre senaste budgetåren har det beviljats anslag på åttonde huvudtiteln å 10.000 kronor för vardera året, och skolöverstyrelsen beklagar, att anslaget är för knappt, då det finns ett mycket större intresse för skolungdomens friluftsläger än som kan tillfredsställas med ett belopp av 10.000 kronor om året.

Vad sedan frågan om åtalsrätten angår, är detta något som hör till den blivande rättegångsreformen och som alltså i annat sammanhang blir aktuell. Utskottet har icke funnit anledning att i detta avseende söka ange, hur man skulle kunna utvidga åtalsrätten. Emellertid synes motionären ha en mycket besynnerlig uppfattning om hur åklagarna böra förfara i de fall, då, såsom han anförde, någon ovidkommande reser ut på landet och hugger ned ungskog och säljer den som julgranar. Motionären tycktes luta åt den uppfattningen, att när en utomstående förfar på detta sätt och söker tillägna sig annans skog och säljer den, han icke kan bli föremål för straff, under det att ägaren själv kan bli strängt efterhållen. Jag förstår icke vad motionären menar härmed.

Det finnes ingen anledning att på något särskilt sätt reagera mot det föreliggande utskottsutlåtandet. Motionärens framställning innefattar ju knappast någonting annat än vad som sades i motsvarande motion förlidet år, och ett utskottsutlåtande måste ju stå i någon proportion till innehållet i den motion som i utlåtandet behandlas. Motionären beskyller de tillfälliga utskotten, att de så vitt möjligt söka få avslag å väckta motioner. Jag medger, att däri ligger någon sanning åtminstone så till vida, att om icke ett utskott är i tillfälle att

Ang.
ökat skydd mot
skadegörelse å
växande ung-
skog.
(Forts.)

angiva direktiv eller riktlinjer för en begärd utredning, går man hellre på avslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Toftered: Herr talman! Då jag föregående år var motionär i denna fråga men då blev förhindrad att vara närvarande vid frågans behandling i kammaren, skall jag be att med några ord få påpeka behovet av ett effektivare skydd för ungskogen. Jag är tyvärr icke ägare av någon större ungskog, men jag har tidigare varit arrendator under ett fideikommiss, där det fanns växande skog, och jag var då åtskilliga gånger i tillfälle att se, hur oförsynt utomstående personer kunde fara fram med ungskogen. Det var icke mot den tilltagande campingrörelsen, som jag vände mig. Jag är själv så stor naturvän och finner så stort nöje i att vistas i skog och mark, att jag visst icke missunnar städernas invånare att komma i åtnjutande av samma förmåner. Men när det många gånger hände, att då jag kom in i ungskogen jag fick se den ena granen efter den andra skövlad på grenar och kvistar från toppen ned till roten, smärtade det mig, att folk kunde fara fram så hänsynslöst. När man från det allmännas sida uppmanar jordbrukarna och vederbörande markägare att plantera och odla skog på kalmarkerna och i vissa fall ålägger skogsägare återplanteringsskyldighet, är det också enligt min mening riksdagens skyldighet att se till, att ungskogen får allt det skydd och stöd den behöver för att växa till och ge odlaren lön för hans möda.

Det var, såsom jag förut sagt, icke mot campingrörelsen, som jag vände mig, när jag motionerade, men jag hade dock den tanken, att den tilltagande campingrörelsen kunde framdeles bli i än högre grad än hittills en fara för ungskogen, och jag är av den åsikten, att en effektivare lagstiftning mot skadegörelse å ungskog skulle bli en bidragande orsak till att campingrörelsen finge mera värdiga former. Ty i och med att man vet, att ett större och effektivare skydd mot skadegörelse är genomfört, kommer man helt säkert att fara mera varsamt fram. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Jag måste instämma med motionären, när han säger, att utskottet tagit alltför lättvindigt på denna sak. Man menar, att vederbörande skogsägare med stöd av gällande bestämmelser kunna låta beivra ifrågavarande överträdelser. Men det är alldeles oriktigt, att detta på ett effektivt sätt låter sig göra. Först om det tagits för ett värde av minst 30 kronor, blir det straff för stöld, och då ingriper även allmänne åklagaren, men eljest får skogsägaren själv vara målsägare. Det blir snart sagt aldrig tal om att ådöma straff för stöld, men skadegörelsen kan i alla fall tillfoga ägaren stor förlust. Det har talats om att det tages träd till julgranar, men den värsta skadegörelsen är nog den, då folk lägger sig till med *toppar* på barr- eller lövträd; ofta dö träden härigenom eller uppehållas åratals i sin växt, och i varje fall få de en så dålig form, att när de efter lång tid vuxit ut, blir det en mindervärdig skog. De ha då uppehållit marken i många år utan att bli till något vidare värde.

Så är det brytningen av kvistar och grenar för försäljning i städerna. En del personer ha detta till levebröd. Det är oftast kvinnor men stundom även män. Om vi tänka oss, att en person bryter kvistar i skogen, så är det inte så lätt att få vittnen på, att kvistarna brutits på det eller det området, men efteråt synes det, huru mycket som tagits. Skulle det verkligen någon gång bli fråga om åtal, måste det bli värdesättning av dessa kvistar. Hur skola de värdesättas? I sig själva ha de intet annat materiellt värde än försäljningsvärdet såsom prydnader i hemmen. Såsom virke eller annat materiel ha de icke något värde. Det vill därför inte så litet till för att få upp värdet till 30 kronor, då tillgreppet betraktas såsom stöld och straffpåföljden blir av betydelse.

Innan det kommer därhän betraktas det emellertid såsom åverkan, och då får jordägaren själv åtala. Ett åtal är dock, såsom vi veta, förenat med stora kostnader, och jordägaren får ofta själv såsom den stämmande till slut betala rättegångskostnaderna, såsom vittneslöner och dylikt, ty motparten är i de flesta fall insolvent. Jag vet att det förekommit, att jordägare stämt i sådana här fall, men de göra troligen inte om det, ty det ledde icke till annat resultat än kostnader för jordägaren. De personer, som bryta kvistarna, inse inte vid den av sin skadegörande verksamhet. De räkna med att dessa pinnar väl inte kunna ha något värde, och de veta själva inte om att de göra så stor skada som de verkligen göra. De se inte saken så svår. Detta kan visserligen betraktas såsom förmildrande omständighet, men de böra dock med avseende å straffpåföljden bli likställda med markägaren. Om markägaren skulle göra sig skyldig till något liknande, bryter han nämligen mot skogsvårdslagarna och hans brott faller under allmänt åtal. Det minsta bötesbelopp, som han kan bli dömd till, är 25 kronor, men om jordägaren stämmer en person, som brutit kvistar, är det minsta bötesbelopp, som kan komma i fråga, 2 kronor, ty där finns inte något minimum utsatt.

Utskottet säger så vackert — jag vet nu inte vad utskottet menar, och det är nog inte så lätt att bli klok på den saken — att utskottet inte vill avskära möjligheten för städernas och särskilt de större städernas invånare att under sin lediga tid få tillfälle att vistas i skog och mark. Vem har velat förhindra stadsborna härifrån, om nu något sådant överhuvud taget vore möjligt? Detta hör ju inte hit. Vem har försökt att hindra några stadsbor, vare sig de äro från större eller mindre städer, att vistas i skog och mark? Det är sådana personer, som göra skada på skogen, som skola hållas efter. Det hade varit bättre, om utskottet varit litet mera sakligt i sitt utlåtande i stället för att blanda in saker, som inte höra hit.

Vi böra se saken i stort. Herr Sköld t. ex. har intresserat sig så mycket för skogsvården i landet, att han väckt motion om att staten skall lämna stora anslag till stödande av skogsodlingen å våra kalmarker, som nu ligga ofruktbara. Det är stora belopp, som på detta sätt anslås, och staten lämnar dessutom varje år anslag till skogsdikning för att därigenom främja växtligheten. Jag vill minnas, att skogsutdikningsanslaget uppgår till omkring 600,000 kronor om året. Vidare ha skogsvårdsstyrelserna anslag av staten, och de enskilda jordägarna få betala skogsvårdsavgift till skogsvårdsstyrelserna. Allt detta göres för att främja återväxten. Vi veta ju alla, vilken betydelse skogen har för landet i dess helhet. Ungefär halva värdet av vår export här rör ju från skogen. Exporten av pappersmassa och andra skogsprodukter uppgår ju till ett värde av omkring 7- å 800 miljoner kronor om året. Men personer, som endast göra skada på skogen och fara fram alldeles som de vilja, dem skall man vara aktsam om! Vi ha ju kommit ända dithän, att det är lindrigare straff för dessa för åverkan på skogen än för skogsägaren. Då borde man väl förstå, att det inte står rätt till. Jag tycker det är synd, att en sådan man som herr Källman, som annars brukar vara så vederhäftig, satt sitt namn under detta ovederhäftiga utlåtande. Ja, han bryr sig naturligtvis inte om, vilket betyg jag ger honom, men jag hoppas, att om ärendet kommer tillbaka ett annat år — om nu inte kammaren bifaller motionen — herr Källman då gör det bättre. Jag vill emellertid instämma med dem, som yrkat bifall till motionen.

Herr **Lundquist** i Rotebro: Herr talman! I anledning av den anmärkning, som framstälts mot utskottet inte bara av herr Andersson i Dunker utan även av talare, som uppträtt på hans sida, vill jag understryka, vad utskottets ordförande framhållit, nämligen att i motionen icke finnes anfört nå-

*Ang.
ökat skydd mot
skadegörelse å
växande ung-
skog.
(Forts.)*

Ang. ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog. got nytt utöver vad som anfördes 1908 och 1909, och att det då knappast kan finnas anledning för utskottet att bestå motionen och dess yrkande någon ut-
 förligare motivering än utskottet gjort.

(Forts.) Motionären och även den siste ärade talaren ha försökt skämta med utskottet, därför att utskottet talat om campingrörelsen, som årets motionär i denna fråga inte alls talat om. Jag tillåter mig bedja de ärade talarna vara vänliga och läsa utskottets utlåtande, där det står citerat, vad utskottet skrev förra året i anledning av en motion, där det då enda nya momentet var just denna campingrörelse. Men innan utskottet 1929 talade om campingrörelsen. hänvisade utskottet till vad utskottet sagt 1928 om alla de övriga spörsmål, som voro berörda i motionen 1929.

Jag vill vidare än en gång understryka, vad utskottets ordförande sade beträffande åtalsrätten, vilken fråga ju är föremål för särskild utredning, att det under sådana förhållanden knappast kan finnas anledning från riksdagens sida att ånyo påkalla någon åtgärd i denna riktning.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Dunker, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat:

Konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — en allmän revision av den senare;

nr 5, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med bestämmelser mot det ekonomiska kriget mellan stater och till en början mot tullkriget och s. k. dumping;

nr 6, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med betoning av den fullständiga avrustningen såsom förbundets mål;

nr 7, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med ett erkännande av nationernas självbestämningssätt i alla världsdelar; och

nr 8, i anledning av väckt motion om Kelloggspakten och folkförbundsakten — den senares komplettering med betonande, att antagandet av ett världsspråk är ett oavvisligt mål för fredsrörelsen; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Borås stad;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Karlstad; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Strängnäs stad.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur Ovanåkers pastorats avlöningsfond till restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m.

*Ang.
anslag till
restaurering av
Ovanåkers
församlings
kyrka m. m.*

I en till riksdagen avlåten, den 16 januari 1930 dagtecknad proposition, nr 24, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda dels utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden för den 26 september 1929 och den 16 januari 1930, dels ock kyrkomötets skrivelse den 21 oktober 1929, nr 4, föreslagit riksdagen att för dess del medgiva, att Ovanåkers församling finge, under de villkor Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva, ur Ovanåkers pastorats avlöningsfond uppbära ett belopp av högst 59,348 kronor och uppförande av brandfri arkivbyggnad i enlighet med de i ärendet omförmälda, av byggnadsstyrelsen fastställda förslagen.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vilken ansett att utskottet bort hemställa om avslag å nämnda proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Redan när detta ärende förelåg i form av en motion här i kammaren och när denna motion behandlades av utskottet och även då vi här i kammaren hade att taga ställning till utskottets förslag, var jag reservant. Jag vill emellertid förutskicka, att min reservation icke gäller just Ovanåkers församling och dess förhållanden, så att denna församling inte skulle få dessa pengar till reparation av sin kyrka. Vi ha ju haft ett par dylika ärenden förr från andra håll, och jag ställde mig precis på samma ståndpunkt då, när det gällde att taga av dessa skogsavkastningsmedel till kyrkoreparation. Hela anledningen därtill ligger däri, att vid antagandet av 1910 års lag man utgick ju från den synpunkten, att samtliga inkomster för prästerskapet här i landet skulle så att säga slås ihop för att göra det möjligt för det sämst avlönade prästerskapet att få en drägligare utkomst. Det var ju ett mycket ovanligt sätt att gå tillväga för att ordna löneförhållandena. Följderna blevo ju också synnerligen märkvärdiga så tillvida, att kyrkoherdar, som redan tillträtt sina befattningar och i många år haft en viss lön, fingo sin lön minskad. Detta var någonting hitills okänt för hela vår löne reglering här i

Ang.
anslag till
restaurering av
Ovanåkers
församlings
kyrka m. m.
(Forts.)

landet, men så skedde likväl. Man gick synnerligen hårt fram, till och med där församlingarnas inkomster genom boställen eller prästgårdar voro högst avsevärda. Jag vill inte bestrida, att man i församlingar, där den huvudsakliga inkomsten kommer från församlingens skogar, kan tycka, att det är hårt att dessa medel dragas bort från sin verkliga uppgift och ingå i den gemensamma kyrkofonden, men detta var ju förutsättningen för att det hela skulle gå. Nog protesterade vi i Skåne så mycket vi kunde och uppehöll frågan så mycket vi kunde, så att den inte skulle kunna genomföras. Men nu är frågan genomförd, och då trodde jag, att man från statsmakternas sida skulle ställa sig avgjort på den ståndpunkten, att har man en gång gått in på den linjen skall man bibehålla den så länge som detta avtal räcker, d. v. s. tills nya lönebestämmelser beslutats av konungen, riksdagen och kyrkomötet. Det förvånar mig verkligen, att statsmakterna velat bryta denna överenskommelse, men vad som ännu mera förvånar mig det är, att prästerna, åtminstone åtskilliga av dem, särskilt velat gå på denna linje. Jag minns dock allt för väl, hur utomordentligt hårt de lågo i selen den gången för att få fasta löneinkomster för de svaga pastoren. Nu tycks de inte bry sig om denna sak. Detta gör, att man nästan inte kan tro, att det var allvar i deras uttalande, åtminstone då det är samma personer som verkat nu som då. Det är för att någon röst skall göra sig hörd för att ett dylikt sätt att behandla frågorna inte må godkännas, som jag velat säga detta. Ty det vågar jag säga, att är det verkligen så, att det från prästernas sida är meningen, att man skall slå in på denna linje, att församlingarna skola få åtnjuta inkomsterna av prästboställena för att avlöna sina präster, ja, gärna för mig, men då skola vi besluta det som en allmän regel och inte taga ett hugg här och ett annat där. Det är detta, som jag under inga omständigheter kan gå med på. Jag vet mycket väl, hur saken kommer att utfalla i verkligheten, och jag har därför inte ansett mig kunna vid detta tillfälle låta saken passera utan att yttra några ord om densamma, och var övertygad om att jag, om jag har den äran att vara medlem av riksdagen den gång, när förslag till prästernas vidare löne reglering för en kommande 20-årsperiod skall behandlas, då inte skall underlåta att framhålla, hurusom man ordnat detta. Jag hoppas, att jag då får prästerna med på den linjen, att församlingarna få disponera över sina inkomster. Har man gått med i det ena fallet, bör man gå med i det andra också, synes det mig.

Jag skall, herr talman, sluta härmed och be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen, d. v. s. avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Pehrsson* i Bramstorp och *Engberg*.

Herr **Johansson** i Edsbyn: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag måste säga, att jag inte riktigt förstår herr Olssons i Kullenbergstorp hållning i denna fråga. Det förefaller mig, som om han skulle vara intagen av någon slags fix idé att till varje pris förhindra Ovanåkers församling att få medel till sin kyrkas reparation. Hur nu än frågan kommer fram här i kammaren, tycks han vilja förhindra detta. För tre år sedan, då frågan förra gången var uppe här i kammaren, gällde det att få medel ur den stora kyrkofonden för hela landet, och jag kan förstå, att det finns anledning till vissa betänkligheter emot ett beslut i den riktningen. Det kunde medföra vissa konsekvenser, som man ville skydda sig emot. Men nu ligger inte frågan så till, utan nu gäller det att få medel ur en skogsmedelsfond, som församlingen själv har åstadkommit genom extra avverkningar å sin prästboställsskog redan 30 år före den tid, då — jag höll på att säga — konfiskationen av kyrkogodsen gjordes, eller vid 1910 års riksdag. Det gäller nämligen nu att få medel ur Ovanåkers sockens skogsme-

delsfond, som den ursprungligen hetat, ehuru den på senare år döpts om av vederbörande myndigheter till Ovanåkers pastorats avlöningsfond. Denna fond har tillkommit genom extra avverkningar å församlingens boställsskog, och det är sålunda inte farligt, skulle jag tro, med konsekvenserna, om den nu gjorda framställningen bifalles. Den har ju tillstyrkts av alla myndigheter, och Kungl. Maj:t har framlagt proposition i ärendet, och till och med förra årets kyrkomöte ansåg, att man kunde bifalla denna framställning utan att det skulle medföra några vådliga konsekvenser.

När det förhåller sig på det sättet måste jag säga, att jag inte riktigt förstår herr Olssons i Kullenbergstorp hållning. Jag tycker, att han vid närmare eftertanke själv skulle inse, att den är litet besynnerlig, när det ändå inte gäller att taga medel ur den stora kyrkofonden för hela landet utan ur en kyrkofond, som förvaltas av Ovanåkers församlings kyrkoråd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Wigforss: Herr talman! Det är såsom representant för utskottet jag skall be att få säga några ord. Herr Olsson i Kullenbergstorp har naturligtvis så rätt, så rätt, ja, så rätt som man överhuvud taget kan ha när det gäller principen, och det finns icke någon myndighet, som behandlat denna fråga, som inte erkänt, att herr Olsson i Kullenbergstorp har rätt. Det är principiellt inte riktigt att gå denna väg, men man har ansett, att det i detta speciella fall föreligger så pass ömmande omständigheter, och när nu kammarkollegium lyckats, som det säger, att finna en utväg, där man inte alltför mycket behöver kränka den fastslagna principen, och då kyrkomötet har gått med på saken och Kungl. Maj:t framlagt förslag och utskottet med alla röster mot en har ansett, att dessu ömmande skäl ändå väga tyngre, förefaller det mig, som om kammaren skulle kunna gå på den linjen och inte behöva befara, att detta skall bli något prejudikat.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Från deras sida, som varit anledningen till att detta ärende kommit fram, har ju uttalats, att ett bifall till propositionen icke kunde få några konsekvenser, och det skulle kyrkomötet också ha sagt. Ja, vad vet kyrkomötet om det? Har man gjort på detta sätt en gång, kan man göra det flera gånger, och för övrigt är det icke första gången man gör så här. Man har gjort så en gång förr, och då har man helt enkelt sagt på samma sätt. Konsekvenserna ha ju redan kommit, och jag tror mig veta, att hade man icke gjort på detta sätt första gången, så hade det icke blivit några konsekvenser.

Det var verkligen ett högst märkligt erkännande jag fick från göteborgsbänken! Jag trodde eljest, att finansministrarna här i landet följde en viss princip i ekonomiska frågor, men av herr Wigforss' yttrande vill det förefalla, som om man gör än så och än så och än annorlunda. I alla händelser är det nog farligt att ge sig på att bryta sönder det som är hopfogat med sådan kraft och styrka, som fallet är med 1910 års lag om prästerskapets avlöning. Jag erinrar också om den oerhörda anfallslust, med vilken man gick fram mot församlingarna, när lagen skulle genomtrufas mot deras vilja. — Denna fråga ligger på ett helt annat plan än ekonomiska frågor i allmänhet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Ang.
anslag till
restaurering av
Ovanåkers
församlings
kyrka m. m.
(Forts.)*

§ 16.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga föredrogs; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 17.

Ang.
ifrågasatt
försäljning av
visst område
från krono-
egendomen
Skenäs kungs-
gård.

Till behandling upptogs härefter jordbruksutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner om försäljning av visst område från kronoegendomen Skenäs kungsgård.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 174 i första kammaren av herr *Karl E. Andersson*, och nr 278 i andra kammaren av herr *Hollertz m. fl.*, hade föreslagits att riksdagen ville besluta, att det till lägenheten Skansgården hörande området finge från kronoegendomen $3\frac{7}{8}$ mantal Skenäs kungsgård i Östra Husby socken av Östergötlands län till innehavaren arkitekten Werner Northun försäljas.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Hollertz**: Herr talman! I denna fråga ha jag och några riksdagskamrater motionerat om att det till lägenheten Skansgården hörande området måtte få försäljas från Skenäs kungsgård till ägaren av byggnaderna å lägenheten. Innehavaren i fråga har förut gjort hemställan om att få inlösa markområdet, men som framställningen blivit avstyrt av överjägmästaren i östra distriktet m. fl. myndigheter, har den ej länt till något resultat.

Utskottet har enligt utlåtandet grundat sitt avslagsyrkande uteslutande därpå att lägenheten Skansgården ingår i den utarrenderade lägenheten Skenäs, och det avgörande skulle härvidlag vara, som utskottet säger, att det icke »föreligger någon skyldighet för arrendatorn att under arrendetiden tåla någon upplåtelse från egendomen». Men upplåtelsen mot nyttjanderätt är ju redan skedd i detta fallet, och arrendatorn har endast att uppbära tomtavgäld. Jag kan icke fatta, att utskottets avslagsyrkande på denna grund bör ha någon som helst avgörande betydelse, ty om jordområdet försäljes, kan ju den avgäld, som tillkommer arrendatorn, mycket väl ordnas genom den myndighet, som uppbär arrende och andra avgälder.

Statens beteende vid försäljning av mark, varå innehavaren äger husen, är, synes det mig, högst besynnerligt, och samma omdöme anser jag mig böra fälla om dem i denna kammare, som varit med om den s. k. ensittarlagens genomförande eller som suttit i det utskott, som behandlat denna fråga. Men man kan väl här som så ofta annars, använda uttrycket: »Du skall göra som jag säger och icke som jag gör.»

Enligt min uppfattning och efter de upplysningar jag erhållit, skulle den person det här gäller, om lägenheten varit i enskild ägo, enligt ensittarlagens bestämmelser varit berättigad att lösa området, varvid prissättningen skulle ske enligt nämnda lags föreskrift. Under sådana förhållanden anser jag, att i främsta rummet de ledamöter av denna kammare, som varit med om att stifta ensittarlagen, böra visa sig vara så pass mycket karlar att de, även då det gäller upplåtelse från statens mark, hävda samma principer. Jag anser även, att, då staten i övrigt omhuldar egnehemsrörelsen, det borde vara med billig-

het och rättvisa förenligt, att staten föregår med gott exempel och avyttrar detta lilla jordområde till personen i fråga.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig i ärendet väckta motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Ja det är sant som den föregående ärade talaren sade, att det år 1925, då uppskattning för förnyad utarrendering eller försäljning skulle ske vid Skenäs, gjordes en framställning om att få köpa detta område. Den uppskattning, som då ägde rum, ansåg emellertid Kungl. Maj:t vara för låg, och någon försäljning kom icke till stånd. Fastigheten utarrenderades därpå, och arrendetiden utgår den 14 mars 1938. Under arrendetiden får naturligtvis lägenhetsinnehavaren besitta sin lägenhet mot erläggande av den bestämda årliga avgälden av 100 kronor, men när arrendetiden gått till ända och det blir fråga om ny uppskattning, blir han kanske satt i tillfälle att köpa sitt område.

I anledning av vad den ärade talaren nämnde om ensittarlagen, så vill jag erinra, att kronans mark i alla tider varit undantagen från riksdagens lagstiftning, och följaktligen ha vi aldrig kunnat komma in på detta kapitel om likställighet mellan kronans och enskild mark, då det gällt denna lag.

Vad nu det föreliggande ärendet beträffar, så står det uttryckligen i kontraktet, att arrendatorn skall ha 100 kronor om året i avgäld för området, och detta belopp skall också arrendatorn uppbära. Vidare stadgas i kontraktet, att under arrendetiden ingen del av egendomen får avsläjas.

Jag har icke deltagit i den förberedande behandlingen av ärendet, ty denna har ägt rum på andra avdelningen, men jag kan nämna, att alla inom utskottet, även de högermän, som varit med om ärendets handläggning på avdelningen, voro ense om att motionen icke kunde tillstyrkas. För övrigt behöver ju innehavaren, som är stadsbo och använder den, enligt vad det upplysts, mycket fina lägenheten till sommarnöje, icke riskera att få flytta därifrån så länge han betalar sina 100 kronor om året.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Arkösund: Herr talman: Att döma av den behandling som denna framställning fått, ser det ju ganska hopplöst ut för en lägenhetsinnehavare, som vill friköpa sin lägenhet, om denna ligger på statens mark. Här är ju som förut sagts och som också framgår av den historik, som finnes i utskottets betänkande, klarlagt, att innehavaren i god tid innan arrendet uppgjordes 1928, har gjort ansökan om att få köpa lägenheten. Denna ansökan avstyrktes av de lokala myndigheterna, regeringen ansåg sig inte kunna taga upp frågan, och jordbruksutskottet kunde naturligtvis icke göra någonting då, eftersom ingen motion förelåg i ärendet vid det tillfället.

Utskottet gör nu en antydning om att när den nu löpande arrendeperioden utgår, det kanske skulle kunna finnas en möjlighet för innehavaren att få friköpa lägenheten. Enligt min mening lär det nog även då komma att se ganska mörkt ut för innehavaren, ty det är åtminstone ganska troligt, att det kommer att gå på samma sätt i framtiden som det gick 1927 med en liknande fråga, nämligen att de lokala myndigheterna avstyrka framställningen. Regeringen kommer då icke att upptaga frågan, sedan myndigheterna avstyrkt, och jordbruksutskottet kommer icke, så vitt jag kan förstå och om utskottets sanmansättning är likadan som nu, att tillstyrka en ansökning, om motion i ärendet framföres vid riksdagen. Det blir alltså nästan omöjligt för lägenhetsinnehavaren att kunna få friköpa sin lägenhet.

Nu kan man ju säga, som jag hört från något håll: Ja, men han sitter ju inte i sjön, han får ju innehava lägenheten mot erläggande av tomtavgälden.

Ang.
ifrågasatt
försäljning av
visst område
från krono-
egendomen
Skenäs kungs-
gård.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt
försäljning av
visst område
från krono-
egendomen
Skenäs kungs-
gård.*

(Forts.)

Ja, det är visserligen sant, men som det är ställt här i landet, har man ju, då det gäller sådana här lägenheter, inte någon tomträtt, som på något sätt kan jämföras med äganderätten. Jag tror vi böra tänka litet på vad det i själva verket betyder för en lägenhetsinnehavare att få friköpa sin jordbit.

Här kan någon invända, att vi socialdemokrater ju bruka hålla på besittningsrätten i vissa fall. Ja, men det blir en betydande skillnad på besittningsrätt och äganderätt, om det å ena sidan är staten som äger både hus och jord och har arrendator till det hela eller om det å andra sidan förhåller sig så att den ena parten äger jorden och den andra låtit uppföra byggnaderna. I förra fallet kan understundom besittningsrätten vara lika bra och t. o. m. bättre än äganderätten, men i ett fall sådant som detta, då ett hus är byggt på annans mark, innebär detta att ägaren till huset måste, om han icke får köpa tomten, förr eller senare förlora på att han byggt huset. Om t. ex. innehavaren av husen, såsom väl händer någon gång, antingen själv vill sälja desamma eller han dör och byggnaderna då skola säljas, eller om det finnes flera arvtagare, som vilja låna litet pengar för att kunna köpa byggnaderna, då finns det enligt min erfarenhet icke på långt när samma möjligheter, som om husens ägare också ägde marken. Det är sålunda alldeles säkert att en lägenhetsinnehavare förr eller senare måste göra en förlust på att han har byggt sitt hus på annans mark. Det är också detta förhållande som gjort, att riksdagen har gått in för ensittarlagen, som — det kan väl ingen komma ifrån — har varit till stor nytta för många här i landet, som ha byggt på annans mark. Men jag kan icke förstå varför en innehavare av en lägenhet sådan som denna skall ha mindre möjligheter, när det gäller att komma fram till denna fördel, än lägenhetsinnehavare, som byggt på mark, som icke är statens. Jag tycker, att det borde vara riksdagens skyldighet att se till att den, som har byggt på statens mark, icke skall komma i sämre läge än den, som har byggt på enskild mark. Detta har också föranlett mig att tidigare här i riksdagen kämpa för att lägenhetsinnehavare på staten tillhörigt område skola ha möjligheter att friköpa den till hans disposition upplåtna delen. Som det nu tillgår är det faktiskt så att de lokala myndigheterna bestämma, huruvida försäljning bör ske eller icke. Ty avstyrka dessa myndigheter en försäljning blir det ingen försäljning av, såvida det icke händer, som det hände vid ett annat tillfälle, att vi ha en regering, som är så modig att den låter utreda en dylik fråga och på riksdagens bord framlägger ett förslag så beskaffat, att jordbruksutskottet tillstyrker en försäljning i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vet, att denna fråga kommer att falla, därför att första kammaren redan har avslagit motionen, men jag vill betona, att det icke har så liten betydelse om andra kammaren i dag bifaller motionen. Jag tror nämligen, att ett positivt uttalande från andra kammarens sida kan bli till hjälp för såväl lägenhetsinnehavaren som också för en regering, som möjligen är villig att framdeles förelägga förslag om försäljning.

Det är med denna motivering herr talman, som jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Hollertz: Herr talman! Det skulle kunna vara en hel del i herr Johanssons i Uppmälby anförande, som mycket väl skulle kunna bemötas, men jag vill endast på en punkt konstatera faktum.

Herr Johanssons i Uppmälby sade, att ifrågasatt lägenhet icke skulle kunna fransäljas därför att den innehaves av arrendatorn och att hans upplåtelse rätt i så fall skulle tangeras. Man behöver nog icke ha några bekymmer angående den saken, ty i det arrendekontrakt, som är upprättat mellan domänstyrelsen och arrendatorn, har just denna lägenhet undantagits från kon-

traktets bestämmelser med villkor att arrendatorn får rätt att uppbära den från lägenheten i fråga belöpande avgälden 100 kronor. Det förefinnes alltså icke något särskilt förhållande, som gör att arrendatorn skulle ha monopol på att bestämma över lägenheten. Han har endast rätt att uppbära den avgäld, som lägenheten avkastar.

Jag tycker att starka skäl tala för ett bifall just till den här motionen. Som jag förut framhållit är detta fall analogt med de fall då personer äga hus. som befinna sig på enskild mark och vilka personer med stöd av ensittarlagen kunna göra sina rättigheter gällande och i kraft av densamma få sina tomter friköpta.

Jag ber fortfarande, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Johanssons i Arkösund anförande. Han ville ju låta påskina att jordbruksutskottet var ogint, och han trodde icke därför, att det fanns några möjligheter att få genom ett sådant här förslag förrän jordbruksutskottet fått en annan sammansättning, än det nu har. Jag vill säga att jordbruksutskottet icke är den myndighet, som dikterar försäljningar av kronoegendomar. Det finnes en särskild författning, som reglerar sådana saker. Det heter i denna författning bl. a., att när en egendom skall upplätas för arrende äga de, som vilja köpa densamma, giva sig tillkänna, sedan skall den uppskattas och därpå sker prövning av denna uppskattning hos Kungl. Maj:t. Det blir sedan Kungl. Maj:t, som lägger fram för riksdagen förslag om vilka kronoegendomar, som skola försälas. Är det då så att vederbörande vilja ha ändring i villkoren, ja, då inträffar det ofta att det väckes en motion, vari det kräves att den köpeskilling, som Kungl. Maj:t begärt och som man finner vara orimligt stor, skall nedsättas. Jag tror icke att ens herr Johansson i Arkösund skulle kunna påstå, att jordbruksutskottet icke ställt sig välvilligt och ett flertal gånger prutat av betydligt på vad uppskattningsmännen fastslagit. Men som sagt, jordbruksutskottet reglerar icke frågan om försäljning av kronoegendomar. För försäljning av dylika egendommar gälla särskilda instruktioner, och dessa försäljningar skötas av ett annat ämbetsverk än jordbruksutskottet, som förresten icke är något ämbetsverk.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Den lägenhet, som det här är fråga om, är på något över ett tunnland, och arkitekten Northun fick på sin tid hyra denna lägenhet mot en årlig avgäld av 30 kronor. Sedan gjorde han en framställning till domänintendenten om tillstånd att få bebygga lägenheten. Det är nu några år sedan. Domänintenden uttalade då den uppfattning, enligt vad som upplystes i utskottet, att det icke fanns några hinder för dess bebyggande, varför ansökan inlämnades till domänstyrelsen med begäran att få bebygga lägenheten. På denna ansökan har Northun icke fått något svar och har följaktligen på domänintendentens tillrådan ansett sig ha rätt att bebygga lägenheten. Då arrendet uppskattades begärde arkitekten Northun att få friköpa lägenheten. Detta vägrades. Myndigheterna avstyrkte det, och samtidigt höjde länsstyrelsen arrendavgälden för lägenheten till, om jag icke minnes fel, 300 kronor årligen. När han sedan gjorde anmärkning häremot och sade, att det var för högt, framhöll man från länsstyrelsens sida, att anledningen till att avgälden blivit så hög var den att arkitekten Northun utan lov hade bebyggt lägenheten. Frågan ligger alltså i ett väsentligt outrett skick. Avgälden blev sedermera sänkt, därför att det upplystes, att det var på domänintendentens tillrådan, som lägenhetsinnehavaren hade bebyggt lägenheten.

Ang.
ifrågasatt
försäljning av
visst område
från krono-
egendomen
Skenås kungs-
gård.

(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
försäljning av
visst område
från krono-
egendomen
Skenås kungs-
gård.
(Forts.)

Han hade alltså varit i den tron, att han hade rätt att bebygga lägenheten, trots att han icke hade fått något besked på sin hemställan om tillstånd därtill.

Nu föreligger ingen uppgift från motionärens sida, om arkitekt Northun är villig att lösa lägenheten till ett belopp utgörande det efter 5 % kapitaliserade värdet av denna årliga avgäld på 100 kronor. Skulle lägenheten säljas under innevarande arrendeperiod, har arrendatorn rätt att få sitt arrende nedsatt med 100 kronor. Denna sak ligger icke annorlunda till, än när det gäller försäljningar från ecklesiastisk mark. Man får betala ett belopp utgörande det kapitaliserade värdet av den årliga avgälden räknat efter 5 %, alltså ett kapital, som motsvarar en årlig inkomst av 100 kronor.

Det föreligger nu, som sagt ingen utredning om att arkitekten Northun är villig att betala detta pris. Följaktligen har andra avdelningen av jordbruksutskottet, som förberett ärendet, ansett ärendet vara i så outrett skick, att det på grund av myndigheternas avstyrkande icke kan tillstyrkas för närvarande. Det är även till fördel för denna arrendator att man väntar med denna försäljning till nästa utarrenderingsperiod. Av denna anledning hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hollertz begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Slutligen föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt å skogsfågel och ripa inom vissa delar av riket;

nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder till stödjande av fiskerinäringen; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Ystad.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 19.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Sköld m. fl.*, nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande.

herr *Heiding m. fl.*, nr 396, i anledning av samma proposition; och
 herr *Olsson i Mora m. fl.*, nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
 nr 81, angående pension åt f. d. generaldirektören F. V. Hansens änka.

Dessa motioner bordlades.

§ 20.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3 A, angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1930—1931 under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 248, gjorda framställning angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av statsbanedelen Dagarn—Hultebo m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kalllotsarna vid Trollhätte kanal från skyldighet att återbära andel i vissa för mycket uppburna lotspenningar; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändrade grunder för beskattningen av automobiltrafiken;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Persien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal; och

nr 8, i anledning av väckt motion om fortsatt giltighet för förordningen om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor m. fl. lyxvaror.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gustafson</i> i Vimmerby	under	4 dagar	fr. o. m. den	20 febr.,
> <i>Andersson</i> i Malmö	>	4	>	> 21 >
> <i>Nordkvist</i>	>	5	>	> 21 >
> <i>Olsson</i> i Rimforsa	>	3	>	> 21 >
> <i>Lövgren</i>	>	14	>	> 22 >
> <i>Carlsson</i> i Solberga	>	4	>	> 20 >
> <i>Wigforss</i>	>	den 22 febr.,		

herr <i>Lovén</i>	under 9 dagar fr. o. m. den 21 febr.,
» <i>Winkler</i>	» 5 » » 20 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 3 » » 20 »
» <i>Spångberg</i>	» 6 » » 20 » och
» <i>Wikström</i>	» 6 » » 20 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.